

Vooraf bewerkte versie

Distr.: Algemeen
30 juni 2025

Origineel: Engels

Mensenrechtenraad

Negenenvijftigste sessie

16 juni–11 juli 2025

Agendapunt 7

Mensenrechtensituatie in Palestina en andere bezette Arabische gebieden

Van bezettingseconomie naar genocide-economie

**Rapport van de Speciale Rapporteur over de
situatie van de mensenrechten in de sinds 1967 bezette Palestijnse gebieden,
Francesca Albanese* , ****

Samenvatting

In dit rapport onderzoekt de Speciale Rapporteur voor de mensenrechtensituatie in de sinds 1967 bezette Palestijnse gebieden de bedrijfsmachinerie die het Israëliëse kolonistenproject van verdrijving en vervanging van de Palestijnen in de bezette gebieden in stand houdt. Hoewel politieke leiders en regeringen hun verplichtingen ontlopen, hebben veel te veel bedrijven geprofiteerd van de Israëliëse economie van illegale bezetting, apartheid en nu genocide. De medeplichtigheid die in het rapport aan het licht komt, is slechts het topje van de ijsberg; een einde hieraan zal niet mogelijk zijn zonder de private sector, inclusief haar leidinggevenden, ter verantwoording te roepen. Het internationaal recht erkent verschillende niveaus van verantwoordelijkheid – elk vereist toezicht en verantwoording, met name in dit geval, waar de zelfbeschikking en het bestaan van een volk op het spel staan. Dit is een noodzakelijke stap om een einde te maken aan de genocide en het wereldwijde systeem dat deze heeft mogelijk gemaakt, te ontmantelen.

* Het huidige rapport is na de deadline ter verwerking aan de conferentiediensten voorgelegd, zodat bevatten de meest recente informatie.

** De bijlage bij dit document wordt uitsluitend in de ontvangen taal weergegeven.

I. Inleiding

1. Koloniale activiteiten en de daarmee gepaard gaande genociden zijn historisch gezien aangestuurd en mogelijk gemaakt door het bedrijfsleven,¹ Commerciële belangen hebben bijgedragen aan de onteigening van de inheemse bevolking van hun land² – een vorm van overheersing die bekend staat als 'koloniaal raciaal kapitalisme'.³ Hetzelfde geldt voor de Israëlische kolonisatie van Palestijns land⁴, de uitbreiding ervan naar het bezette Palestijnse gebied en de institutionalisering van een regime van koloniale apartheid.⁵ Nadat Israël de Palestijnen decennialang het zelfbeschikkingsrecht heeft ontnomen, brengt het nu het bestaan van het Palestijnse volk in Palestina in gevaar.
2. De rol van bedrijfsentiteiten bij het in stand houden van de illegale Israëlische bezetting en de voortdurende genocidecampagne in Gaza is het onderwerp van het huidige onderzoeksrapport, dat zich richt op de manier waarop bedrijfsbelangen de tweeledige Israëlische kolonisten-koloniale logica van Verdrijving en vervanging gericht op het onteigenen en uitroeien van Palestijnen van hun grondgebied. De Speciale Rapporteur bespreekt bedrijven in diverse sectoren: wapenfabrikanten, technologiebedrijven, bouwbedrijven, grondstoffen- en dienstverlenende industrieën, banken, pensioenfondsen, verzekeraars, universiteiten en liefdadigheidsinstellingen. Deze bedrijven maken de ontkenning van zelfbeschikking en andere structurele schendingen in de bezette Palestijnse gebieden mogelijk, waaronder bezetting, annexatie en apartheids- en genocidemisdrijven, evenals een lange lijst van bijkomende misdrijven en mensenrechtenschendingen, variërend van discriminatie, moedwillige vernieling, gedwongen ontheemding en plundering tot buitengerechterlijke executies en uithongering.
3. Als er een degelijke due diligence op het gebied van mensenrechten was uitgevoerd, zouden bedrijven zich allang hebben teruggetrokken uit de Israëlische bezetting. In plaats daarvan hebben bedrijven na oktober 2023 bijgedragen aan de versnelling van het proces van ontheemding en vervanging tijdens de militaire campagne die Gaza heeft verpulverd en het grootste aantal Palestijnen op de Westelijke Jordaanoever sinds 1967 heeft verdreven.⁶
4. Hoewel het onmogelijk is om de omvang en reikwijdte van decennialange medeplichtigheid van bedrijven bij de exploitatie van de bezette Palestijnse gebieden volledig te vatten, legt dit rapport de integratie bloot van de economieën van kolonialistische bezetting en genocide. De Speciale Rapporteur roept bedrijven en hun leidinggevenden op tot verantwoording, zowel op nationaal als internationaal niveau: commerciële activiteiten die de vernietiging van onschuldige mensenlevens mogelijk maken en daaruit profiteren, moeten stoppen. Bedrijven moeten weigeren medeplichtig te zijn aan mensenrechtenschendingen en internationale misdrijven, of ter verantwoording geroepen te worden.

II. Methodologie

5. In het onderhavige rapport verwijst de term 'rechtspersonen' naar zakelijke ondernemingen, multinationale ondernemingen, winstgevende en niet-winstgevende entiteiten, ongeacht of deze particulier, publiek of in staatsbezit zijn.⁷ Maatschappelijk verantwoord ondernemen geldt ongeacht de omvang, sector, operationele context, eigendom en structuur van de entiteit.⁸

¹ Denk aan Philip Stern, *Empire, Incorporated: de bedrijven die het Britse kolonialisme opbouwden* (Harvard University Press, 2023); en LH Roper, "Privéonderneming, kolonialisme en de Atlantische wereld", *Oxford Research Encyclopedia of Latin American History* (Oxford University Press, 2018).

² Nick Estes, *Onze geschiedenis is de toekomst: Standing Rock versus de Dakota Access-pijpleiding en de Lange traditie van inheems verzet* (Londen, Verso, 2019), pp. 43–50.

³ Susan Koshy en anderen, red., *Colonial Racial Capitalism* (Durham, Duke University Press, 2022).

⁴ Patrick Wolfe, "Aankoop met andere middelen: de Palestijnse Nakba en de verovering van de economie door het zionisme", *Settler Colonial Studies*, vol. 2, nr. 1 (2012).

⁵ Andy Clarno, *Neoliberale apartheid: Palestina/ Israël en Zuid-Afrika na 1994* (Chicago, The University of Chicago Press, 2017).

⁶ www.unrwa.org/newsroom/official-statements/west-bank-large-scale-house-demolitions-ongoing-israeli-forces.

⁷ Leidende beginselen voor bedrijfsleven en mensenrechten, beginsel 4.

⁸ Ibid., beginsel 14.

6. In het rapport bouwt de speciale rapporteur voort op uitgebreide literatuur, met name van het maatschappelijk middenveld⁹ en van de Werkgroep inzake mensenrechten en transnationale ondernemingen en andere zakelijke ondernemingen, over de manier waarop Israël zijn eigen economie heeft gecreëerd en in stand gehouden door de bezetting en een gevangen economie voor de Palestijnen.
7. De speciale rapporteur bouwt ook voort op en plaatst deze binnen de bredere matrix van de Onrechtmatige Israëlische bezetting, de database die is opgezet door het Bureau van de Hoge Commissaris voor de Mensenrechten van de Verenigde Naties (OHCHR) overeenkomstig resoluties 31/36 en 53/25 van de Mensenrechtenraad. De OHCHR-database vermeldt alleen bedrijven die "direct en indirect de bouw en groei van de nederzettingen mogelijk hebben gemaakt, gefaciliteerd en ervan hebben geprofiteerd".¹⁰
8. De Speciale Rapporteur heeft een database samengesteld van ongeveer 1.000 bedrijven uit het ongekende aantal inzendingen – meer dan 200 – naar aanleiding van haar oproep tot input tijdens de voorbereiding van het onderzoek.¹¹ Dit hielp bij het in kaart brengen van de betrokkenheid van bedrijven wereldwijd bij mensenrechtenschendingen en internationale misdrijven in de bezette Palestijnse gebieden. Meer dan 45 in het rapport genoemde bedrijven zijn naar behoren geïnformeerd over de feiten die de Speciale Rapporteur ertoe hebben gebracht een reeks beschuldigingen te formuleren: 15 hebben geantwoord. Het complexe web van bedrijfsstructuren – en de vaak onduidelijke verbanden tussen moeder- en dochtermaatschappijen, franchises, joint ventures, licentiehouders, enz. – heeft nog veel meer implicaties. Het onderzoek dat ten grondslag ligt aan dit rapport laat zien hoe ver bedrijven zullen gaan om hun medeplichtigheid te verbergen.¹²
9. Het rapport wordt aangevuld met de bijgevoegde bijlage, waarin een overzicht wordt gegeven van het relevante wettelijke kader.

III. Juridische context

10. De wetgeving die de verantwoordelijkheid van bedrijven regelt, heeft diepe wortels in de historische relatie tussen gewelddadige onteigening en particuliere macht, en in de erfenis van de collusie van bedrijven met kolonialisme en rassenscheiding.¹³

11. Vroege chartermaatschappijen, die brede bevoegdheden kregen die vergelijkbaar waren met die van de staat, ontwikkelden zich geleidelijk tot particuliere vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid, naarmate de interkoloniale handel van vitaal belang werd voor de Europese economieën.¹⁴ Koloniale machten bleven op deze relaties vertrouwen om zaken uit te besteden, te verdoezelen en verantwoording te ontlopen voor de onteigening en slavernij van inheemse volkeren en de onteigening van hun hulpbronnen.¹⁵ Corporaties hebben niet alleen de voordelen van deze juridische scheiding geërfd, maar zijn ook naar voren gekomen als vormgevers van het internationaal recht.¹⁶

12. Tegenwoordig overtreffen sommige bedrijfsconglomeraten het bruto binnenlands product (bbp) van hele soevereine staten.¹⁷ Soms hebben bedrijven meer macht – politiek, economisch en discursief – dan staten zelf, en genieten ze steeds meer erkenning als rechtenhouders, met nog steeds onvoldoende bijbehorende verplichtingen. De asymmetrie van immense macht zonder voldoende afdwingbare verantwoording legt een fundamentele kloof in mondiaal bestuur bloot.

⁹ www.bdsmovement.net; www.whoprofits.org; www.dontbuyintooccupation.org; en www.investigate.afsc.org.

¹⁰ A/HRC/22/63, par. 96. Zie ook resolutie 31/36 en A/HRC/43/71 van de Raad voor de Rechten van de Mens.

¹¹ <http://www.ohchr.org/en/calls-for-input/2024/call-input-report-special-rapporteur-occupied-palestinian-territory-human>. Indien de indieners hiervoor toestemming geven, worden de inzendingen beschikbaar gesteld op de webpagina van de speciale rapporteur. Vertrouwelijke inzendingen worden in het rapport vermeld met een indexnummer.

¹² www.somo.nl/mind-the-gap/.

¹³ Doreen Lustig, "Het blijvende handvest", in *Staten, bedrijven en hun juridische ficties*, Melissa J. Durkee, red. (Cambridge University Press, 2024).

¹⁴ Roper, "Privébedrijf".

¹⁵ Koshy en anderen, *Colonial Racial Capitalism*, p. 4.

¹⁶ Federica Violi, "Navigeren door de verantwoordingsplicht van ondernemingen in het internationaal economisch recht: een kritisch overzicht", in *Handbook of Accountability Studies: Politics, Law, Business, Work*, Ioannis Papadopoulos en anderen, red. (Elgar Publishing, verschijnt in 2025).

¹⁷ www.realbusinessrescue.co.uk/advice-hub/bedrijven-die-meer-dan-landen-waard-zijn.

13. Bedrijven en hun thuisstaten – voornamelijk staten met een mondiale minderheid – blijven structurele ongelijkheden uitbuiten die geworteld zijn in koloniale onteigening.¹⁸ Intussen zorgen zwakkere regelgevingssystemen in voormalig gekoloniseerde staten, en ontwikkelings- en investeringsimperatieven, ervoor dat bedrijven vaak aan verantwoording ontkomen.¹⁹

14. Niettemin bestaan er belangrijke precedënten. De processen tegen industriële na de Holocaust, zoals het proces tegen IG Farben, legden de basis voor de erkenning van de internationale strafrechtelijke aansprakelijkheid van bedrijfsleiders voor deelname aan internationale misdaden.²⁰ Door de medeplichtigheid van bedrijven aan de apartheid aan te pakken, heeft de Waarheids- en Verzoeningscommissie van Zuid-Afrika bijgedragen aan de vormgeving van de verantwoordelijkheid van bedrijven voor mensenrechtenschendingen.²¹ Toenemende binnenlandse en internationale rechtszaken wijzen op een groeiende trend richting verantwoordingsplicht van bedrijven.²²

15. Het geval van Palestina stelt de internationale normen verder op de proef.

16. De Guiding Principles on Business and Human Rights vormen momenteel het normatieve kader voor de naleving van het internationaal recht door staten en ondernemingen. Staten hebben de primaire verplichting om mensenrechtenschendingen door derden te voorkomen, onderzoeken, bestraffen en verhelpen, en kunnen hun verplichtingen schenden als ze dit nalaten. De Guiding Principles concretiseren de mensenrechtennormen die van toepassing zijn op het gedrag van ondernemingen, ongeacht of staten hun primaire verplichtingen nakomen. Het internationaal humanitair recht en het strafrecht leggen ook specifieke verplichtingen en aansprakelijkheden op aan private actoren,²³ waarbij de nationale jurisdicties primair verantwoordelijk zijn voor de handhaving.

17. De Leidende Principes scheppen een continuüm van verantwoordelijkheden, afhankelijk van of ondernemingen negatieve gevolgen voor de mensenrechten veroorzaken, eraan bijdragen of er direct mee verbonden zijn.²⁴ Bij conflicten moeten bedrijven verhoogde due diligence op het gebied van mensenrechten in acht nemen om problemen te identificeren en hun gedrag aan te passen.²⁵ De aansprakelijkheid van ondernemingen wordt bepaald door hun handelen en de impact op de mensenrechten: due diligence is niet voldoende om ondernemingen van aansprakelijkheid te vrijwaren.²⁶ Ondernemingen die direct betrokken zijn bij de impact op de mensenrechten moeten op zijn minst invloed uitoefenen of overwegen hun activiteiten of relaties te beëindigen. Het nalaten daarvan kan leiden tot aansprakelijkheid. Wanneer schendingen misdrijven vormen, kunnen leidinggevend van ondernemingen en, in toenemende mate, entiteiten zelf, aansprakelijk worden gesteld voor hun kennis van en materiële bijdragen aan misdrijven.²⁷

18. In het bezette Palestijnse gebied laten recente ontwikkelingen in de rechtspraak, voortbouwend op decennia van gedocumenteerde mensenrechtenschendingen en misdaden, geen ruimte voor twijfel dat de betrokkenheid van bedrijven bij welke component van de bezetting dan ook verband houdt met schendingen van het jus cogens, normen en internationale misdrijven (zie bijlage). Onder verwijzing naar rassenscheiding en apartheid, schendingen van het recht op zelfbeschikking en het verbod op het gebruik van geweld, bevestigde het Internationaal Gerechtshof ondubbelzinnig de onrechtmatigheid van de aanwezigheid van Israël, met inbegrip van de militaire aanwezigheid, koloniën en de infrastructuur en controle over hulpbronnen.²⁸ Bovendien hebben de wrede daden die sinds oktober 2023 zijn gepleegd, geleid tot een genocideprocedure.

¹⁸ Denk aan Adom Getachew, *Worldmaking after Empire* (Princeton University Press, 2019), pp. 22–26.

¹⁹ Violi, "Navigeren door de verantwoordingsplicht van bedrijven".

²⁰ Anita Ramasastry, "Medeplichtigheid van bedrijven: van Neurenberg tot Rangoon – een onderzoek naar zaken rond gedwongen arbeid en hun impact op de aansprakelijkheid van multinationale ondernemingen", *Berkeley Journal of International Law*, vol. 20 (2002).

²¹ www.justice.gov.za/trc/report/finalreport/Volume%204.pdf, blz. 21–27.

²² Elies van Sliedregt, "De toekomst van het internationale strafrecht ligt bij het bedrijfsleven", *Journal of International Criminal Justice* (2025).

²³ A/75/212, paragrafen 10 en 11; en, met verwijzing naar het commentaar op de conceptartikelen over de preventie en bestraffing van misdaden tegen de menselijkheid, *Jaarboek van de Commissie voor Internationaal Recht 2019*, deel II, Deel twee (publicatie van de Verenigde Naties 2019), pp. 65–67.

²⁴ Leidend beginsel 13.

²⁵ www.undp.org/publications/heightedened-human-rights-due-diligence-business-conflict-affected-contexts-guide.

²⁶ Leidend beginsel 17, commentaar.

²⁷ *Jaarboek van de International Law Commission 2019*, vol. II, Deel twee (publicatie Verenigde Naties 2019), pp. 65–67; en A/75/212, par. 11.

²⁸ *Juridische gevolgen voortvloeiend uit het beleid en de praktijken van Israël in het bezette Palestijnse gebied, inclusief Oost-Jeruzalem*, Advies, 19 juli 2024. Zie ook A/79/384, paragrafen 5–7.

voor het Internationaal Gerechtshof, en voor oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid voor het Internationaal Strafhof. Het Internationaal Gerechtshof heeft Israël bevolen te stoppen met het creëren van levensvernietigende omstandigheden,²⁹ en heeft staten onlangs herinnerd aan hun internationale verplichtingen om de overdracht van wapens die mogelijk gebruikt kunnen worden om internationale verdragen te schenden, te vermijden.³⁰

19. Deze besluiten leggen ondernemingen een prima facie verantwoordelijkheid op om zich niet in te laten met en/of zich volledig en onvoorwaardelijk terug te trekken uit enige daarmee verband houdende zaken, en ervoor te zorgen dat elke verbintenis met Palestijnen hun zelfbeschikkingsrecht mogelijk maakt.

20. Wanneer ondernemingen hun activiteiten en relaties met Israël voortzetten – met zijn economie, leger en publieke en private sectoren verbonden met het bezette Palestijnse gebied – kan worden vastgesteld dat zij willens en wetens hebben bijgedragen aan:

(A) Schending van het Palestijnse recht op zelfbeschikking;

(b) Annexatie van Palestijns grondgebied, handhaving van een onwettige bezetting

en dus het misdrijf van agressie en de daarmee gepaard gaande schendingen van de mensenrechten;

(c) Misdaden van apartheid en genocide;

(d) Andere bijkomende misdrijven en overtredingen.

21. Zowel het strafrecht als het burgerlijk recht in verschillende rechtsgebieden kunnen worden ingeroepen om ondernemingen of hun leidinggevenden ter verantwoording te roepen voor schendingen van de mensenrechten en/of misdaden onder het internationaal recht.

IV. Van de economie van koloniale bezetting naar de economie van genocide

22. Kolonistenkolonialisme houdt in dat land wordt ontgonnen en geprofiteerd, en gekoloniseerd, door de eigenaren ervan te verdrijven.³¹ In Palestina hebben bedrijven historisch gezien het proces van verdrijving en vervanging van de Arabische bevolking aangejaagd en mogelijk gemaakt, wat fundamenteel is voor de logica van koloniale uitwissing.³² Het Joods Nationaal Fonds, een in 1901 opgerichte rechtspersoon voor de aankoop van land, hielp bij het plannen en uitvoeren van de geleidelijke verwijdering van Arabische Palestijnen, die werd geïntensiveerd met de Nakba³³ en sindsdien is voortgezet.³⁴

23. Israël heeft, steeds meer geholpen door bedrijfsentiteiten, de onteigening en *verdrrijving van Palestijnen nagestreefd*, vooral na 1967.³⁵ De bedrijfssector heeft materieel bijgedragen aan deze onderneming door Israël te voorzien van de wapens en machines die nodig zijn om huizen, scholen, ziekenhuizen, plaatsen van ontspanning en gebed, bestaansmiddelen en productiemiddelen te vernietigen, zoals olijfgaarden en boomgaarden, om gemeenschappen te segregeren en te controleren en de toegang te beperken

²⁹ Toepassing van het Verdrag inzake de voorkoming en de bestraffing van genocide in de Gazastrook (Zuid-Afrika tegen Israël), voorlopige maatregelen, beschikking van 26 januari 2024, ICJ Reports 2024, p. 3. Zie ook A/79/384, par. 8.

³⁰ Veronderstelde schendingen van bepaalde internationale verplichtingen met betrekking tot het bezette Palestijnse gebied (*Nicaragua v. Duitsland*), beschikking, 30 april 2024, paragrafen 22-24. Zie ook A/79/384, para. 8.

³¹ Sai Englert en Gargi Bhattacharyya, "De genocide van het kapitaal: een gesprek over raciaal kapitalisme, kolonialisme door kolonisten en mogelijke werelden na Gaza", *Journal Of Holy Land And Palestine Studies*, vol. 23, nr. 2 (2024), pp. 172–175.

³² Sherene Seikaly, *Mannen van het Kapitaal: Schaarste en Economie in het Mandaatgebied Palestina* (Stanford University Press, 2016), pp. 6–8.

³³ Gershon Shafir, "Zionisme en kolonialisme: een vergelijkende benadering", in *Israël in Vergelijkende Perspectief: De conventionele wijsheid uitdagen*, Michael Barnett, red. (SUNY Press, 1996), pp. 234–237.

³⁴ Zie bijvoorbeeld www.kkl-jnf.org/about-kkj-jnf/kkj-jnf-id/goals-actions/; www.peacenow.org.il/en/settler-national-fund-keren-kayemeth-leisraels-acquisition-of-west-bank-land; en www.haaretz.com/israel-news/2021-02-14/ty-article/.premium/jewish-national-fund-okays-plan-to-expand-west-bank-settlements/0000017f-e7d9-d62c-a1ff-ffbfef10000.

³⁵ Sheila Ryan, "Israëliësch economisch beleid in de bezette gebieden: fundamente van een nieuw imperialisme," *MERIP-rapporten*, nr. 24 (1974).

aan natuurlijke hulpbronnen.³⁶ Door te helpen bij het militariseren en stimuleren van illegale Israëlische aanwezigheid in de bezette Palestijnse gebieden, heeft de bedrijfssector bijgedragen aan het creëren van de omstandigheden voor Palestijnse etnische zuiveringen.³⁷

24. Bedrijfsentiteiten hebben een sleutelrol gespeeld bij het onderdrukken van de Palestijnse economie. het in stand houden van de Israëlische expansie in bezet gebied, terwijl tegelijkertijd de *vervanging* van Palestijnen wordt gefaciliteerd. Draconische beperkingen – op handel en investeringen, het planten van bomen, de visserij en water voor koloniën – hebben de landbouw en industrie verzwakt,³⁹ en het bezette Palestijnse gebied tot een gevangen markt gemaakt;⁴⁰ bedrijven hebben geprofiteerd door Palestijnse arbeid en hulpbronnen uit te buiten, natuurlijke hulpbronnen te degraderen en om te leiden, koloniën te bouwen en van energie te voorzien en afgeleide goederen en diensten te verkopen en te vermarkten in Israël, het bezette Palestijnse gebied en wereldwijd.⁴¹ De Israëlisch-Palestijnse Interimovereenkomst over de Westelijke Jordaanoever en de Gazastrook (Oslo II-akkoorden) heeft deze uitbuiting verankerd,⁴² en de facto het monopolie van Israël over 61 procent van de grondstoffenrijke Westelijke Jordaanoever (Gebied C) geïnstitutionaliseerd. Israël profiteert van deze uitbuiting, terwijl het de Palestijnse economie minstens 35 procent van haar BBP kost.⁴³

25. Financiële en academische instellingen hebben eveneens de voorwaarden geschapen voor de ontheemding en vervanging van Palestijnen. Banken, vermogensbeheerders, pensioenfondsen en verzekeraars hebben geld gekanaliseerd naar de illegale bezetting. Universiteiten – centra van intellectuele groei en macht – hebben de politieke ideologie die ten grondslag lag aan de kolonisatie van Palestijns land in stand gehouden,⁴⁴ wapens ontwikkeld en systemisch geweld genegeerd of zelfs goedgekeurd,⁴⁵ terwijl wereldwijde onderzoekssamenwerkingen de Palestijnse uitwissing hebben verhuld achter een sluier van academische neutraliteit.

26. Na oktober 2023 hebben de langdurige systemen van controle, uitbuiting en onteigening zich getransformeerd in economische, technologische en politieke infrastructuren die zijn gemobiliseerd om massaal geweld en immense vernietiging te veroorzaken. ⁴⁶ Entiteiten die voorheen de Palestijnse eliminatie en uitwissing binnen de bezettingseconomie mogelijk maakten en daarvan profiteerden, zijn nu, in plaats van zich terug te trekken, betrokken bij de economie van genocide.

27. De volgende paragrafen illustreren hoe acht sleutelsectoren, die afzonderlijk en onderling afhankelijk opereren via de kernpijlers van de koloniale economie van ontheemding en vervanging, zich hebben aangepast aan zijn genocidale praktijken.

³⁶ Zie bijvoorbeeld www.alhaq.org/cached_uploads/download/2024/07/04/business-and-human-rights-booklet-1720077751.pdf.

³⁷ www.badil.org/phocadownloadpap/badil-new/publications/research/working-papers/FT-Coercive-Environnements.pdf; en www.badil.org/cached_uploads/view/2024/06/10/forced-displacement-as-an-act-of-genocide-in-the-gaza-strip-v6-1718021197.pdf.

³⁸ www.btselem.org/download/201105_dispossession_and_exploitation_eng.pdf.

³⁹ Conferentie van de Verenigde Naties over Handel en Ontwikkeling, document TD/B/1102, beschikbaar op https://unctad.org/system/files/official-document/tbd1102_en.pdf; UNCTAD/GDS/APP/2006/1; en www.amnesty.org/en/documents/mde15/5141/2022/en/, blz. 164–193.

⁴⁰ Tariq Dana, "Domineren en pacificeren: contextualisering van de politieke economie van de bezette Palestijnse gebieden sinds 1967", in *Political Economy of Palestine: Critical, Interdisciplinary, and Decolonial Perspectives*, Alaa Tartir, Tariq Dana en Timothy Seidel, red., (Cham, Zwitserland, Springer Nature Switzerland, 2021); Shir Hever, *De politieke economie van de Israëlische bezetting: repressie voorbij uitbuiting* (Pluto Press, 2010), pp. 27–37; en www.arij.org/wp-content/uploads/2016/03/The_Economic_Cost_of_the_Israeli_occupation_Report_upd.pdf.

⁴¹ www.hrw.org/sites/default/files/report_pdf/israel0116_web2.pdf.

⁴² <https://documents1.worldbank.org/curated/en/654801468176641469/pdf/473230WP0GZ0Re101PU> BLIC10Box334128B.pdf, pp. 2 en 3. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/257131468140639464/pdf/Area-C-and-the-future-of-the-Palestinian-economy.pdf>, blz. 5.

⁴³ documents1.worldbank.org/curated/en/257131468140639464/pdf/Area-C-and-the-future-of-the-Palestinian-economy.pdf, blz. 5.

⁴⁴ Maya Wind, *Towers of Ivory and Steel: How Israeli Universities Deny Palestinian Freedom* (New York, Verso, 2024); en Uri Yacobi Keller, "Academische boycot van Israël en de medeplichtigheid van Israëlische academische instellingen bij de bezetting van Palestijnse gebieden", *Economy of the Occupation*, Socioeconomic Bulletin nr. 23 (Alternative Information Center, 2009), p. 5.

⁴⁵ Samer Abdelnour, "Making a killing: Israel's military-innovation ecosystem and the globalization of violence", *Organization Studies*, vol. 44, nr. 2; en Ilan Pappée, *The Idea of Israel: A History of Power and Knowledge* (Londen, Verso, 2015).

⁴⁶ Zie TD/B/71/3 en A/79/343.

A. Verplaatsing

28. Na oktober 2023 zijn wapens en militaire technologieën die worden gebruikt om de verdrijving van Palestijnen te bevorderen, instrumenten geworden voor massamoord en vernietiging, waardoor Gaza en delen van de Westelijke Jordaanoever onbewoonbaar zijn geworden. Bewakings- en opsluitingstechnologieën, die normaal gesproken worden gebruikt om segregatie/apartheid af te dwingen, zijn geëvolueerd tot instrumenten voor het willekeurig aanvallen van de Palestijnse bevolking. Zware machines, die voorheen werden gebruikt voor de sloop van huizen, de vernietiging van infrastructuur en de inbeslagname van grondstoffen op de Westelijke Jordaanoever, zijn omgebouwd om het stedelijke landschap van Gaza te vernietigen, waardoor ontheemde bevolkingsgroepen niet kunnen terugkeren en zich niet kunnen hergroeperen.

Militaire sector: de business van eliminatie

29. Gemilitariseerd geweld heeft de staat Israël gecreëerd en blijft de motor van het koloniale project.⁴⁷ Israëlische en internationale wapenfabrikanten hebben steeds effectievere systemen ontwikkeld om Palestijnen van hun land te verdrijven. Door samen te werken en te concurreren hebben ze technologieën verfijnd die Israël in staat stellen om onderdrukking, repressie en vernietiging te intensiveren.⁴⁸

30. Langdurige bezetting en herhaalde militaire campagnes hebben proeftuinen gecreëerd voor geavanceerde militaire capaciteiten: luchtverdedigingsplatforms, drones, doelzoekinstrumenten op basis van kunstmatige intelligentie en zelfs het F-35-programma onder leiding van de Verenigde Staten van Amerika.

Deze technologieën worden vervolgens op de markt gebracht als 'in de strijd bewezen'.⁴⁹

31. Het militair-industriële complex is de economische ruggengraat van de staat geworden.⁵⁰ Tussen 2020 en 2024 was Israël de achtste grootste wapenexporteur ter wereld.⁵¹ De twee meest prominente Israëlische wapenbedrijven – Elbit Systems, opgericht als een publiek-private samenwerking en later geprivatiseerd, en het staatsbedrijf Israel Aerospace Industries – behoren tot de top 50 wapenfabrikanten wereldwijd.⁵² Sinds 2023 werkt Elbit Systems nauw samen aan Israëlische militaire operaties,⁵³ waarbij belangrijk personeel is ingebed in het Ministerie van Defensie,⁵⁴ en ontving het de Israëlische Defensieprijs van 2024. Elbit Systems en Israel Aerospace Industries zorgen voor een cruciale binnenlandse wapenvoorraad,⁵⁵ en versterken de Israëlische militaire allianties door wapenexporten⁵⁶ en gezamenlijke ontwikkeling van militaire technologie.

32. Internationale partnerschappen die wapens en technische ondersteuning leveren, hebben de Israëlische capaciteit om apartheid te bestendigen en, recentelijk, om de aanval op Gaza voort te zetten, vergroot. Israël profiteert van het grootste defensie-aanschafprogramma ooit – voor de F-35 straaljager.⁵⁷

onder leiding van Lockheed Martin, gevestigd in de Verenigde Staten,⁵⁸ samen met minstens 1.650 andere bedrijven,

⁴⁷ Zie Antony Loewenstein, *The Palestine Laboratory* (New York, Verso, 2023).

⁴⁸ Ali H. Musleh, "Ontwerpen in real-time: een inleiding tot wapenontwerp in het koloniale heden van Palestina", *Design and Culture*, vol. 10, nr. 1 (2018).

⁴⁹ www.linkedin.com/posts/israelimod_israel-showcases-advanced-defense-technologies-activity-7325900544680595456-gQ-C/; en Loewenstein, *The Palestine Laboratory*, pp. 5 en 6.

⁵⁰ Gabriel Sheffer en Oren Barak, red., *Militarisme en de Israëlische samenleving* (Bloomington, Indiana) Universiteitspers, 2010).

⁵¹ www.sipri.org/sites/default/files/2025-03/fs_2503_at_2024_0.pdf, blz. 2.

⁵² www.sipri.org/visualizations/2024/sipri-top-100-arms-producing-and-military-services-companies-world-2023.

⁵³ www.youtube.com/watch?v=cblyvbbC68A (ongeveer minuten 41/42).

⁵⁴ Inzending 2.45; <https://en.globes.co.il/en/article-prioritizing-israel-creates-problems-for-elbit-systems-1001501806>; www.youtube.com/watch?v=eEexR-3VrjI (2024); en www.youtube.com/watch?v=cblyvbbC68A (rond minuut 42).

⁵⁵ <https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/israel-signs-deals-with-defence-firm-elbit-make-bombs-domestically-2025-01-07/>.

⁵⁶ <https://www.timesofisrael.com/israeli-arms-sales-break-record-for-4th-year-in-row-reaching-reaching-14-8-miljard-in-2024/>.

⁵⁷ <https://www.congress.gov/crs-product/R48304>; <https://ploughshares.ca/global-production-of-the-israeli-f-35i-joint-strike-fighter/>; <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/09/14/fact-sheet-memorandum-understanding-reached-israel>; en www.gov.il/en/pages/ef35adir.

⁵⁸ investigate.afsc.org/company/lockheed-martin.

waaronder de Italiaanse fabrikant Leonardo SpA, 59 en acht staten. Wereldwijd geproduceerde componenten en onderdelen dragen bij aan de Israëlische F-35-vloot, die Israël in samenwerking met Lockheed Martin en binnenlandse bedrijven aanpast en onderhoudt.⁶⁰ Israël was het eerste

land dat de F-35 in gevechten liet vliegen, in 2018, en het in 2025 in de 'beast mode' gebruikte.⁶¹ Lockheed Martin F-35 en F-16 straaljagers, cruciaal voor de Israëlische luchtmacht,⁶² hebben een aanzienlijke draag- en vuurcapaciteit, waaronder GBU-31 Joint Direct Attack Munition (JDAM) en ongeleide MK-84's. Bommen van 2000 pond; een F-35 kan ruim 18.000 pond aan bommen meenemen.⁶³ Na oktober 2023 zijn F-35's en F-16's onmisbaar geworden in het uitrusten van Israël met de ongekende luchtmacht om naar schatting 85.000 ton aan bommen af te werpen,⁶⁴ waarvan een groot deel ongeleid,⁶⁵ om meer dan 179.411 Palestijnen te doden en te verwonden⁶⁶ en Gaza te vernietigen.⁶⁷

33. Drones, hexacopters en quadcopters zijn ook alomtegenwoordige moordmachines in het luchtruim boven Gaza.⁶⁸ Drones, grotendeels ontwikkeld en geleverd door Elbit Systems en Israel Aerospace Industries, vliegen al lange tijd naast straaljagers, houden Palestijnen in de gaten en leveren informatie over doelen.⁶⁹ In de afgelopen twee decennia hebben we met steun van deze bedrijven en samenwerkingen met instellingen zoals het Massachusetts Institute of Technology,⁷⁰ Door Israël gebruikte drones kregen geautomatiseerde wapensystemen en de mogelijkheid om in zwermformatie te vliegen.⁷¹

34. Om Israël van deze wapens te voorzien en de export en import van wapens te vergemakkelijken, zijn fabrikanten afhankelijk van een netwerk van tussenpersonen, waaronder juridische, audit- en

⁵⁹ <https://investigate.info/company/leonardo>.

⁶⁰ www.19fortyfive.com/2025/04/f-35i-adir-israels-custom-f-35-that-no-other-nation-has/; www.airandspaceforces.com/PDF/MagazineArchive/Documents/2017/April%202017/0417_Grudo_Israeli.pdf; <https://www.israeldefense.co.il/en/node/38893>; www.iai.co.il/f-16-aerostructures-and-f-35-vleugel-lockheed-martin; en <https://bulgarianmilitary.com/2025/02/15/israel-awaits-eight-upgraded-f-35is-with-improved-software/>.

⁶¹ <https://nationalinterest.org/blog/buzz/f-35i-adir-stealth-fighter-most-dangerous-warplane-earth-208569>; www.twz.com/israeli-f-35-shoots-down-cruise-missile; www.twz.com/air/israeli-f-35s-first-to-use-beast-mode-in-combat; en <https://nationalinterest.org/blog/buzz/f-35-beast-mode-how-americas-stealth-jet-becomes-bomb-truck-207837>.

⁶² www.wdmma.org/israeli-air-force.php#google_vignette; www.lockheedmartin.com/en-il/index.html.

⁶³ <https://ndia.dtic.mil/wp-content/uploads/2010/armament/TuesdayLandmarkADougHayward.pdf>, blz. 12 en 14; https://www.f-16.net/f-16_armament_article9.html; En

<https://www.airandspaceforces.com/weapons-platforms/gbu-31-32-38-jdam/>.

⁶⁴ <https://environment.ps/nl/gazza/>.

⁶⁵ <https://www.wsj.com/world/middle-east/vs-stuurt-israel-2-000-pond-bunker-buster-bommen-voor-de-oorlog-in-Gaza-82898638>

⁶⁶ Per 5 juni 2025;

<https://app.powerbi.com/view?r=eyJrJoiODAxNTYzMDYtMjQ3YS00OTMzMzLTkxMWQ0OTU1NWUwMzE5NTMwIiwidCI6ImY2MTBjMGI3LWJkMjQ0NGl3OS04MTBiLTNkYzI4MGFmYjU5MCIslmMiOjh9>.

⁶⁷ www.ohchr.org/sites/default/files/documents/countries/opt/20240619-ohchr-thematic-report-indiscrim-disprop-attacks-gaza-oct-dec2023.pdf, blz. 6–12; <https://danwatch.dk/en/major-civilian-casualties-danish-equipped-fighter-jets-behind-bloody-attack-in-gaza/>;

www.amnesty.org/en/documents/mde15/8668/2024/en/, blz. 106–120; <https://aviationweek.com/defense-space/budget-policy-operations/us-f-35-sustainment-lead-details-israel-fleet-ops-october> ; en

www.reuters.com/world/us-has-sent-israel-thousands-2000-pound-bombs-since-oct-7-2024-06-28/.

⁶⁸ <http://www.idf.il/en/mini-sites/our-corps-units-brigades/sky-rider-unit/sky-rider-unit/>; En

<https://euromedmonitor.org/en/article/6166/Gaza:-Israel-systematically-uses-quadcopters-to-kill-Palestinians-from-a-close-distance>.

⁶⁹ Stefan Borg, "Assembling Israeli drone warfare: loitering surveillance and operational sustainability", *Security Dialogue*, vol. 52, nr. 5 (2021); www.bbc.com/arabic/articles/c98zw7yqr21o (in het Arabisch); en <https://dronewars.net/wp-content/uploads/2019/11/DW-FracturedLives-WEB.pdf>, blz. 3.

⁷⁰ Indiening 3.1.17; <https://arxiv.org/pdf/2212.03298>; en <https://archive.org/details/MIT-research-uitgaven-per-sponsor-2023/pagina/n1/mode/2up>.

⁷¹ www.mako.co.il/news-military/6361323ddea5a810/Article-2c5864e6289cb81027.htm (in het Hebreeuws); <https://www.newscientist.com/article/2282656-israel-used-worlds-first-ai-guided-combat-drone-swarm-in-gaza-attacks/>; en <https://www.defenseone.com/ideas/2021/07/israels-drone-swarm-over-gaza-should-worry-everyone/183156/>.

adviesbureaus, evenals wapenhandelaren, agenten en makelaars.⁷² Leveranciers zoals het Japanse FANUC Corporation leveren robotmachines voor wapenproductielijnen, waaronder voor Israel Aerospace Industries, Elbit Systems en Lockheed Martin.⁷³ Rederijen zoals het Deense AP Moller – Maersk A/S transporteren componenten, onderdelen, wapens en grondstoffen, en zorgen zo voor een gestage stroom van door de Verenigde Staten geleverd militair materieel na oktober 2023.⁷⁴

35. Voor Israëlische bedrijven zoals Elbit Systems en Israel Aerospace Industries is de aanhoudende genocide een winstgevendende onderneming geweest. De stijging van 65 procent van de Israëlische militaire uitgaven tussen 2023 en 2024 – goed voor \$ 46,5 miljard,⁷⁵ een van de hoogste per hoofd van de bevolking wereldwijd – zorgde voor een scherpe stijging van hun jaarlijkse winsten.⁷⁶ Buitenlandse wapenbedrijven, met name producenten van munitie en munitie, maken ook winst.⁷⁷

Surveillance en carceraliteit: de donkere kant van de 'start-up nation'

36. De onderdrukking van Palestijnen is geleidelijk geautomatiseerd, waarbij technologiebedrijven infrastructuur voor dubbel gebruik⁷⁸ leveren om massale gegevensverzameling en bewaking te integreren, terwijl ze profiteren van het unieke proefterrein voor militaire technologie dat het bezette Palestijnse gebied biedt.⁷⁹ Aangewakkerd door Amerikaanse technologiegiganten die dochterondernemingen en onderzoeks- en ontwikkelingscentra in Israël hebben opgericht,⁸⁰ hebben Israëlische beweringen over veiligheidsbehoeften ongeëvenaarde ontwikkelingen in gevangenis- en bewakingsdiensten aangewakkerd, van gesloten televisiecircuits (CCTV), biometrische bewaking, geavanceerde technische controlepuntnetwerken, "slimme muren" en dronebewaking tot cloud computing, kunstmatige intelligentie en data-analyse ter ondersteuning van militair personeel op de grond.⁸¹

37. Israëlische technologiebedrijven komen vaak voort uit militaire infrastructuur en strategie,⁸² zoals de NSO Group, opgericht door voormalige leden van Unit 8200. ⁸³ De Pegasus-spyware is ontworpen voor geheime

⁷² Andrew Feinstein en Paul Holden, "Het falen van de regulering van de mondiale wapenhandel als een gevolg van belangenconflicten op hoog niveau", *Brown Journal of World Affairs*, vol. 27, nr. 1 (2020).

⁷³ Indiening 2.39; <https://jobs.iai.co.il/job/76041120/>; www.facebook.com/watch/?mibextid=WC7FNe&v=415983857439668&rdid=uNT8CldfcPhxginm; en www.youtube.com/watch?v=jY9ImDeRKpg.

⁷⁴ <https://static1.squarespace.com/static/664aed65d320123f2b3ab647/t/6839b7ef4b4ad5057504c8c1/1748613120265/REPORT-Maersk-F35Program-05272025.pdf>.

⁷⁵ www.sipri.org/sites/default/files/2025-04/2504_fs_milex_2024.pdf.

⁷⁶ www.elbitsystems.com/sites/default/files/2025-03/18032025e.pdf; www.linkedin.com/posts/israelimod_israel-mod-purchases-advanced-drones-and-activity-7269631533118889984-4NIO/; www.linkedin.com/posts/israelimod_israel-mod-awards-55m-contract-to-elbit-activity-7330194304629403648-YUG-/; en <https://defence-industry.eu/israel-aerospace-industries-iai-reports-record-profits-and-orders-in-2024/>.

⁷⁷ www.nasdaq.com/market-activity/stocks/lmt/historical?page=1&rows_per_page=10&timeline=y5; <https://www.reuters.com/world/us-s-send-israel-thousands-2000-pound-bombs-since-oct-7-2024-06-28/>;

https://watson.brown.edu/costsofwar/files/cow/imce/papers/2023/2024/Costs%20of%20War_US%20

Ondersteuning sinds okt. 7 def. v2.pdf, blz. 21 en 22; www.rheinmetall.com/en/products/weapons-and-munition/weapons-and-ammunition/aircraft-bombs;

En

https://www.usaspending.gov/award/CONT_AWD_W52P1J22F0208_9700_W52P1J19D0015_9700.

⁷⁸ Deze technologie moet naar behoren worden overwogen in het kader van de Wassenaar-regeling inzake exportcontroles voor conventionele wapens en goederen en technologieën voor tweërflei gebruik (zie www.wassenaar.org/app/uploads/2019/12/WA-DOC-19-Public-Docs-Vol-I-Founding-Documenten.pdf). Zie ook Verordening (EU) 2021/821.

⁷⁹ Zie ook Rhys Machold, "Reconsidering the laboratory these: Palestine/Israel and the geopolitics of representation", *Political Geography*, vol. 65 (2018). <https://research.ibm.com/labs/israel>;

⁸⁰ www.microsoft.com/en-us/ai/whoweare#AboutUs; <https://startup.google.com/campus/tel-aviv/>; en <https://pages.awscloud.com/rs/112-TZM-766/images/AWS%20Economic%20Impact%20Study%20Israel%20Infographics.pdf>.

⁸¹ Zie bijvoorbeeld www.amnesty.org/en/documents/mde15/6701/2023/en/; indiening 2.24.

⁸² Loewenstein, *The Palestine Laboratory*, pp. 83–85; en <https://besacenter.org/is-israel-the-start-up-nation-because-of-its-unique-security-situation/>.

⁸³ Loewenstein, *The Palestine Laboratory*, pp. 147 en 148.

Smartphone-surveillance is gebruikt tegen Palestijnse activisten⁸⁴ en wereldwijd in licentie gegeven om leiders, journalisten en mensenrechtenverdedigers te targeten.⁸⁵ De surveillancetechnologie van de NSO Group, die wordt geëxporteerd onder de Defense Export Control Law, maakt 'spyware-diplomatie' mogelijk en versterkt tegelijkertijd de straffeloosheid van de staat.⁸⁶

38. IBM is sinds 1972 actief in Israël en traint militair en inlichtingenpersoneel – met name van Unit 8200 – voor de technologiesector en de start-upscene.⁸⁷ Sinds 2019 beheert en verbetert IBM Israël de centrale database van de Bevolkings- en Immigratieautoriteit,⁸⁸ het mogelijk maken van het verzamelen, opslaan en gebruiken van biometrische gegevens van Palestijnen door de overheid en het ondersteunen van het discriminerende vergunningstelsel van Israël.⁸⁹ Voor IBM werd de database beheerd door Hewlett Packard Enterprises (HPE) en de Israëlische dochteronderneming levert nog steeds servers.⁹⁰ Hewlett Packard (HP) heeft de apartheidssystemen van Israël al lang mogelijk gemaakt door technologie te leveren voor de coördinatie van overheidsactiviteiten in de gebieden (COGAT), de gevangenisdienst en de politie.⁹¹ Sinds de splitsing van het bedrijf in 2015 in Hewlett Packard Enterprises en HP Inc. hebben ondoorzichtige bedrijfsstructuren de rollen van hun zeven resterende Israëlische dochterondernemingen verhuuld.⁹²

39. Microsoft is sinds 1991 actief in Israël⁹³ en heeft zijn grootste centrum buiten de Verenigde Staten ontwikkeld. De technologieën zijn ingebed in de gevangenisdienst, politie, universiteiten en scholen – ook in de koloniën.⁹⁴ Microsoft integreert zijn systemen en civiele technologie al sinds 2003 in het Israëlische leger⁹⁵ en neemt tegelijkertijd Israëlische startups in cybersecurity en surveillance over.⁹⁶

40. Naarmate de Israëlische apartheid, militaire systemen en bevolkingscontrolesystemen steeds meer data genereren, is de afhankelijkheid van cloudopslag en -computing toegenomen. In 2021 kende Israël Alphabet Inc. (Google) en Amazon.com, Inc. een contract van \$ 1,2 miljard toe (Project Nimbus)⁹⁷ – grotendeels gefinancierd door uitgaven van het Ministerie van Defensie⁹⁸ – voor de levering van essentiële technologische infrastructuur.

⁸⁴ www.amnesty.org/en/latest/research/2021/11/devices-of-palestinian-human-rights-defenders-hacked-with-nso-groups-pegasus-spyware-2/.

⁸⁵ www.amnesty.org/en/documents/doc10/4491/2021/en/; www.haaretz.com/israel-news/tech-news/2022-04-05/ty-article-magazine-nso-pegasus-spyware-file-complete-list-of-individuals-targeted/0000017f-ed7a-d3be-ad7f-ff7b5a600000.

⁸⁶ www.gov.il/en/pages/mod-tightens-control-of-cyber-exports-6-december-2021; www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2023-0189_EN.html, paragrafen 19 en 85; en www.haaretz.com/israel-news/tech-news/2022-02-03/ty-article-premium-israels-spyware-diplomacy-is-an-extension-of-its-long-bloody-history-of-arms-sales/0000017f-f882-ddde-abff-fce787ac0000; www.whoprofits.org/companies/company/7236; en https://finder.startupnationcentral.org/program_page/ibm-alpha-zone.

⁸⁸ www.gov.il/he/pages/ibm_maintenance_contract_with_piba (in het Hebreeuws).

⁸⁹ www.truthdig.com/articles/the-big-tech-behind-israels-digital-apartheid/; zie ook A/HRC/53/59, par. 93.

⁹⁰ <https://www.whoprofits.org/companies/company/3774>.

⁹¹ <https://www.whoprofits.org/publications/report/137>; A/67/379, paragrafen 67-71.

⁹² www.sec.gov/Archives/edgar/data/47217/000004721724000080/hp10-31x24ex21subsidiaries.htm; <https://www.sec.gov/Archives/edgar/data/1645590/000164559023000117/ex-21x10312023.htm>; En <https://www.whoprofits.org/publications/report/160>.

⁹³ <https://bdsmovement.net/microsoft>.

⁹⁴ <https://medium.com/@notechforapartheid/a-marriage-made-in-hell-an-introduction-to-microsofts-complicity-in-apartheid-and-genocide-d7dfad65a196>; en <https://mr.gov.il/igstorefront/en/p/646740> (in het Engels en Hebreeuws).

⁹⁵ <https://mondoweiss.net/2021/03/hoer-microsoft-investeert-in-het-Israëlische-kolonialisme/>; en www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-2302074,00.html (in het Hebreeuws). <https://blogs.microsoft.com/blog/2015/09/08/microsoft-acquires-adallom-to-advance-identity-and-security-in-the-cloud/>; en <https://blogs.microsoft.com/blog/2020/06/22/microsoft-acquires-cyberx-to-accelerate-and-secure-customers-iot-deployments/>.

⁹⁶ <https://blogs.microsoft.com/blog/2015/09/08/microsoft-acquires-adallom-to-advance-identity-and-security-in-the-cloud/>; en <https://blogs.microsoft.com/blog/2020/06/22/microsoft-acquires-cyberx-to-accelerate-and-secure-customers-iot-deployments/>.

⁹⁷ <https://mr.gov.il/igstorefront/en/news/details/111222>; en www.documentcloud.org/documents/24630181-0683x000010wodomqa2/ (in het Hebreeuws).

⁹⁸ www.nytimes.com/2024/12/03/technology/google-israel-contract-project-nimbus.html; en www.documentcloud.org/documents/24630178-intercept-translation-of-appendix-b-of-project-nimbus-tender-document/.

41. Microsoft, Alphabet en Amazon verlenen Israël vrijwel overheidsbrede toegang tot hun cloud- en kunstmatige-intelligentietechnologieën, waardoor de gegevensverwerking, besluitvorming en toezicht- en analysecapaciteiten worden verbeterd.⁹⁹ In oktober 2023, toen de Israëlische interne militaire cloud overbelast raakte, kwamen Microsoft, met zijn Azure-platform, en het consortium Project Nimbus in actie met kritieke cloud- en kunstmatige-intelligentie-infrastructuur.¹⁰¹ Hun servers in Israël zorgen voor datasoevereiniteit en een bescherming tegen verantwoordingsplicht,¹⁰² onder gunstige contracten die minimale beperkingen of toezicht bieden.¹⁰³ In juli 2024 beschreef een Israëlische kolonel cloudtechnologie als een wapen in elke betekenis van het woord, waarbij hij deze bedrijven aanhaalde.¹⁰⁴

42. Het Israëlische leger heeft systemen voor kunstmatige intelligentie ontwikkeld, zoals "Lavender", "Gospel" en "Where's Daddy?" om gegevens te verwerken en lijsten met doelen te genereren,¹⁰⁵ waardoor de moderne oorlogsvoering een nieuwe vorm heeft gekregen en het dubbele nut van kunstmatige intelligentie is geïllustreerd. Palantir Technologies Inc., wiens technologische samenwerking met Israël al lang vóór oktober 2023 dateert, breidde zijn steun aan het Israëlische leger na oktober 2023 uit.¹⁰⁶ Er zijn gegronde redenen om aan te nemen dat Palantir automatische voorspellende politietechnologie, kerndefensie-infrastructuur voor snelle en grootschalige constructie en inzet van militaire software, en zijn Artificial Intelligence Platform, dat realtime integratie van slagveldgegevens voor geautomatiseerde besluitvorming mogelijk maakt, heeft geleverd.¹⁰⁷ In januari 2024 kondigde Palantir een nieuw strategisch partnerschap met Israël aan en hield een bestuursvergadering in Tel Aviv "uit solidariteit";¹⁰⁸ in april 2025 reageerde de CEO van Palantir op beschuldigingen dat Palantir Palestijnen in Gaza had gedood door te zeggen: "voornamelijk terroristen, dat klopt".¹⁰⁹ Beide incidenten zijn indicatief voor kennis en opzet op uitvoerend niveau met betrekking tot het onrechtmatige gebruik van geweld door Israël, en het onvermogen om dergelijke daden te voorkomen of zich terug te trekken uit de betrokkenheid.¹¹⁰

43. Israël, als de 'start-up natie', gestimuleerd door de wereldwijde hausse in securitisatie na 9/11, heeft een aanzienlijke impuls gekregen door de genocide. Het land staat wereldwijd op de eerste plaats voor de

⁹⁹ www.datacenterdynamics.com/en/news/microsoft-confirms-its-providing-ai-and-cloud-services-to-israeli-military-for-war-in-gaza/; www.972mag.com/cloud-israeli-army-gaza-amazon-google-microsoft/; en www.washingtonpost.com/technology/2025/01/21/google-ai-israel-war-hamas-attack-gaza/.

¹⁰⁰ www.youtube.com/watch?v=qLBDfnZJrC8 (in het Hebreeuws); en <https://www.pc.co.il/news/-yyyy-yyyy/412016.yyyyy>

¹⁰¹ www.theguardian.com/world/2025/jan/23/israeli-military-gaza-war-microsoft; en indiening 2.27.

¹⁰² www.gov.il/en/pages/_bpress_20102022; http://www.gov.il/en/pages/press_01082023_b; en <https://news.microsoft.com/source/emea/features/microsoft-to-launch-new-cloud-datacenter-region-in-israel/>.

¹⁰³ Indiening 2.29; <https://www.timesofisrael.com/israel-signs-deal-for-cloud-services-with-google-amazon/>; en <https://blogs.microsoft.com/on-the-issues/2025/05/15/statement-technology-israel-gaza/>.

¹⁰⁴ www.youtube.com/watch?v=qLBDfnZJrC8.

¹⁰⁵ www.hrw.org/news/2024/09/10/gaza-israeli-militarys-digital-tools-risk-civilian-harm; www.ohchr.org/en/press-releases/2024/04/gaza-un-experts-deplore-use-purported-ai-commit-domicide-gaza-call; <https://verfassungsblog.de/gaza-kunstmatige-intelligentie-en-dodenlijsten/>; en <https://www.palestine-studies.org/en/node/1656285>.

¹⁰⁶ Brief van Palantir, gedateerd 22 mei 2025, gericht aan de speciale rapporteur (in het archief van het secretariaat).

¹⁰⁷ www.haaretz.com/israel-news/2017-05-31/ty-article-magazine/.premium/israel-jails-palestinians-who-fit-terrorist-profile/0000017f-f85f-d044-adff-fb5c8a0000; blog.palantir.com/aankondiging-van-palantir-overheidswebdiensten-9fa1cdbc6fc; www.palantir.com/platforms/aip/; <https://d18rn0p25nwr6d.cloudfront.net/CIK-0001321655/d75a90fd-c80a-40bd-b60c-1f5b8c10127e.pdf>; www.thenation.com/article/world/nsa-palantir-israel-gaza-ai/; en <https://responsiblestatecraft.org/peter-thiel-israel-palantir/>.

¹⁰⁸ www.palantir.com/assets/xrfr7uokpv1b/3MuEeA8MLbLDAyxixTsile/9e4a11a7fb058554a8a1e3cd83e31c09/C134184_finaleprint.pdf.

¹⁰⁹ https://m.youtube.com/watch?v=uQCazCld_9o (om 1:24:12–1:25:15).

¹¹⁰ Zie www.alhaq.org/cached_uploads/download/2024/06/11/11-june-2024-obligations-of-third-states-and-corporations-to-prevent-and-punish-genocide-in-gaza-3-1718133118.pdf.

aantal start-ups per hoofd van de bevolking, met een groei van 143 procent in militaire technologie-start-ups in 2024, en met technologie die 64 procent van de Israëlische export tijdens de genocide uitmaakte.¹¹¹

Civiele gedaante: zwaar materieel ten dienste van de koloniale vernietiging

44. Civiele technologieën dienen al lang als dubbel gebruiksvoorwerpen voor kolonisten en bezetters.¹¹² Israëlische militaire operaties zijn sterk afhankelijk van apparatuur van toonaangevende internationale fabrikanten om Palestijnen van hun land te verdrijven,¹¹³ waarbij huizen, openbare gebouwen, landbouwgrond, wegen en andere vitale infrastructuur worden gesloopt. Sinds oktober 2023 is deze apparatuur essentieel geweest voor de beschadiging en vernietiging van 70 procent van de bouwwerken en 81 procent van het landbouwareaal in Gaza.¹¹⁴

45. Caterpillar Inc.¹¹⁵ heeft Israël tientallen jaren lang voorzien van apparatuur die gebruikt wordt om Palestijnse huizen en infrastructuur te slopen,¹¹⁶ via zowel het Amerikaanse Foreign Military Financing-programma¹¹⁷ als via een exclusieve licentiehoudster die door de Israëlische wet is gevorderd voor het leger.¹¹⁸ In samenwerking met bedrijven zoals Israel Aerospace Industries,¹¹⁹ Elbit Systems¹²⁰ en RADA Electronic Industries, eigendom van Leonardo DRS, Inc.,¹²¹ Israël heeft de D9-bulldozer van Caterpillar ontwikkeld tot een geautomatiseerd, op afstand bestuurbaar kernwapen van de militair,¹²² ingezet bij bijna alle militaire activiteiten sinds 2000, het opruimen van invalslinies, het “neutraliseren” van het gebied en het doden van Palestijnen.¹²³ Sinds oktober 2023 is gedocumenteerd dat Caterpillar-apparatuur is gebruikt voor het uitvoeren van massale verwoestingen¹²⁴ – waaronder van huizen,¹²⁵ moskeeën¹²⁶ en levensondersteunende infrastructuur¹²⁷ – invallen in ziekenhuizen¹²⁸ en het begraven van

¹¹¹ www.jefferies.com/wp-content/uploads/sites/4/2025/03/Israel-in-the-New-Middle-East-April-2025.pdf.

Zie ook <https://startupnationcentral.org/wp-content/uploads/EcoTalk-JAN25.pdf>.

¹¹² Zie het Wassenaar Arrangement.

¹¹³ Eyal Weizman, *Ungrounding: The Architecture of a Genocide* (Penguin, verschijnt in 2026).

¹¹⁴ <https://unosat.org/products/4130>; <https://unosat.org/products/4072>; https://content.forensic-architecture.org/wp-content/uploads/2024/10/FA_A-Spatial-Analysis-of-the-Israeli-militarys-conduct-in-Gaza-since-October-2023.pdf.

¹¹⁵ www.whoprofits.org/companies/company/3772.

¹¹⁶ www.amnestyusa.org/blog/caterpillar-incs-role-in-human-rights-violations-in-the-occupied-palestinian-territories/. Zie ook www.btselem.org/punitive_demolition.

¹¹⁷ Hof van Beroep van de Verenigde Staten voor het Negende Circuit, *Corrie et al. v. Caterpillar Inc.*, zaak nr. 05-36210, Advies, 17 september 2007; en <https://media.defense.gov/2025/Mar/03/2003653977/-1/-1/1/PERSBERICHT%20-%20ISRAEL%2024-38%20CN.PDF>.

¹¹⁸ <https://catused.cat.com/nl/dealer.aspx?orgid=%7Bef3993c9-e4f1-4657-a305-51c5883c06f3%7D>; www.ite-cat.co.il/en; en www.haaretz.com/2009-03-11/ty-article/idf-to-draft-civilians-to-maintain-bulldozers-in-battle/0000017f-e7a4-df2c-a1ff-fff518120000.

¹¹⁹ www.iai.co.il/p/panda.

¹²⁰ www.elbitsystems.com/news/israeli-ministry-defense-selects-elbit-systems-iron-fist-light-decoupled-active-protection.

¹²¹ <https://usa.leonardo.com/en/press-release-detail/-/detail/leonardo-drs-kondigt-afsluiting-van-fusie-met-rada-aan>; en www.drada.com/blog/israeli-ministry-of-defense-selects-iron-fist-aps-which-includes-radas-compact-hemispheric-radas.

¹²² www.forbes.com/sites/erictgler/2023/10/24/israels-armored-caterpillar-bulldozers-will-be-active-in-gaza/; www.ynetnews.com/article/rknechyt; en www.calcalist.co.il/local_news/article/sj11q00i8nt

(in het Hebreeuws).

¹²³ <https://corporateoccupation.org/2020/04/24/caterpillar-a-company-profile/>; <https://bdsmovement.net/news/hoe-israel-het-rupswerktuig-gebruikt-om-buitengerechtelijke-executies-uit-te-voeren>; en <https://www.amnestyusa.org/blog/caterpillar-incs-role-in-human-rights-violations-in-the-occupied-palestinian-territories/>.

¹²⁴ <https://x.com/ytirawi/status/1855614179056439567>.

¹²⁵ <https://x.com/trackingisrael/status/1875627003426255102>.

¹²⁶ <https://x.com/trackingisrael/status/1886853187316912638>.

¹²⁷ <https://x.com/trackingisrael/status/1926731978256060869>.

¹²⁸ www.whoprofits.org/companies/company/3772.

gewonde Palestijnen levend.

¹²⁹ In 2025 verzekerde Caterpillar zich van nog eens miljoenen dollars

contract met Israël.¹³⁰

46. De Koreaanse HD Hyundai¹³¹ en zijn gedeeltelijk in eigendom zijnde dochteronderneming Doosan¹³², samen met de Zweedse Volvo Group¹³³ en andere grote fabrikanten van zwaar materieel, worden al lang in verband gebracht met de vernietiging van Palestijns bezit. Beide leveren materieel via exclusief gelicentieerde Israëlische dealers.¹³⁴ De licentiehouder van Volvo is een bedrijf dat is opgenomen in de OHCHR-database en samen bezitten ze Merkavim Transportation Technologies Ltd., dat gepantserde bussen produceert die worden verkocht aan de dienstverlenende koloniën.¹³⁵ Sinds ten minste 2007 is Volvo Machinery is gebruikt om Palestijnse gebieden te verwoesten, waaronder Oost-Jeruzalem¹³⁶ en Masafer Yatta.¹³⁷ Al meer dan tien jaar worden HD Hyundai-machines gebruikt om Palestijnse huizen te slopen¹³⁸ en verwoesten landbouwgrond, inclusief olijfgaarden.¹³⁹ Na oktober 2023 heeft Israël het gebruik van de apparatuur van die bedrijven opgevoerd bij de stedelijke vernietiging van Gaza,¹⁴⁰ onder meer bij het met de grond gelijk maken van Rafah¹⁴¹ en Jabalia,¹⁴² waarna het leger hun logo's onleesbaar heeft gemaakt.¹⁴³

47. Deze bedrijven zijn de Israëlische markt blijven bevoorraden, ondanks het overvloedige bewijs van het criminele gebruik van deze machines door Israël en de herhaalde oproepen van mensenrechtenorganisaties om de banden te verbreken.¹⁴⁴ Passieve leveranciers dragen doelbewust bij aan een systeem van verdringing.

B. Vervanging

48. Terwijl bedrijven hebben bijgedragen aan de vernietiging van het Palestijnse leven in de bezette Palestijnse gebieden, hebben ze ook geholpen bij de opbouw van wat daarvoor in de plaats komt:

- ¹²⁹ www.business-humanrights.org/en/latest-news/israel-palestine-israeli-army-bulldozers-allegedly-run-over-wounded-civilians-in-northern-gaza-co-did-not-respond/.
- ¹³⁰ <https://media.defense.gov/2025/Mar/03/2003653977/-1/-1/1/PERSBERICHT%20-%20ISRAEL%2024-38%20CN.PDF>.
- ¹³¹ www.whoprofits.org/companies/company/3771.
- ¹³² www.oemoffhighway.com/market-analysis/industry-news/news/21590588/hyundai-acquires-dosan; en www.hd-infracore.com/en/company/media/news-view/20175112.
- ¹³³ www.whoprofits.org/companies/company/3644.
- ¹³⁴ www.efco.co.il/en/hyundai/; en www.mct.co.il/en/history/.
- ¹³⁵ www.mct.co.il/en/history/; www.merkavim.co.il/en/Project/34/Mars-Defender; www.youtube.com/watch?v=kgFrrZzpQXY; en www.egged.co.il/Bus-924-Daf.aspx; www.egged.co.il/Bus-1001-Volvo-B12B.aspx (toegang van buiten Israël tot deze website en enkele andere websites waarnaar in dit rapport wordt verwezen, vereist het gebruik van een virtueel privénetwerk (VPN)).
- ¹³⁶ A/67/379, par. 58–61; https://www.whoprofits.org/writable/uploads/publications/1668628326_d431e6ac8c4db6e661ba.pdf, pp. 22–27; en www.business-humanrights.org/en/latest-news/home-demolitions-in-beit-hanina-executed-with-volvo-and-hyundai-equipment-israel-the-occupied-territories/.
- ¹³⁷ <https://stopthewall.org/2022/06/02/wie-helps-Israel-corporate-complicity-in-masafer-yatta-ethnic-cleansing/>.
- ¹³⁸ www.whoprofits.org/writable/uploads/publications/1668628326_d431e6ac8c4db6e661ba.pdf.
- ¹³⁹ www.whoprofits.org/publications/report/138.
- ¹⁴⁰ www.972mag.com/israel-gaza-totale-stedelijke-vernietiging/; en <https://x.com/YinonMagal/status/1917560269007470856>.
- ¹⁴¹ <https://x.com/ytirawi/status/1913376210790338961>; <https://tiktokgenocide.com/uploads/israeli-soldiers-film-their-active-destruction-of-everything-in-rafah>; <https://tiktokgenocide.com/uploads/4-israeli-excavators-destroying-buildings-othman-ibn-affan-street-rafah>; <https://x.com/MiddleEastMnt/status/1852687041152045271>; <https://x.com/ytirawi/status/1913376210790338961?s=46&t=JH7WTzQ0dcUtXAxqglAAxw>; <https://x.com/PalinfoAr/status/1865994832922956257> (in het Arabisch); <https://x.com/YinonMagal/status/1917560269007470856> (in het Hebreeuws).
- ¹⁴² <https://x.com/trackingisrael/status/1877801096275431758>; <https://x.com/EyeonPalestine/status/1863159845504835630>; en <https://x.com/LockMona/status/1863220509690720647>.
- ¹⁴³ www.idf.il/en/mini-sites/idf-press-releases-israel-at-war/april-25-pr/the-golani-brigade-and-the-188th-armored-brigade-established-the-morag-corridor/.
- ¹⁴⁴ www.hrw.org/news/2004/11/21/israel-caterpillar-should-suspend-bulldozer-sales; en <https://bdsmovement.net/news/hyundai-heavy-industries-end-complicity-with-apartheid>.

het bouwen van koloniën en hun infrastructuur, het winnen en verhandelen van materialen, energie en landbouwproducten, en het brengen van bezoekers naar koloniën alsof het gewone vakantiebestemmingen waren.

Na oktober 2023 hebben deze activiteiten geleid tot een ongekeerde groei van de nederzettingensector, waarbij bedrijven nog steeds profiteren van het creëren van levensomstandigheden die erop gericht zijn de Palestijnse bevolking te vernietigen. Dit gebeurt onder meer door de water-, elektriciteits- en brandstofvoorziening vrijwel volledig af te sluiten.

Bouw: woning op gestolen grond

49. Meer dan 371 kolonies en illegale buitenposten zijn gebouwd, van stroom voorzien en ermee gehandeld door bedrijven die de vervanging door Israël van de inheemse bevolking in de bezette Palestijnse gebieden mogelijk maken.¹⁴⁵ In 2024 werd dit geïntensiveerd nadat het bestuur van de kolonies van het militaire naar het civiele bestuur overging en het budget van het Ministerie van Bouw en Huisvesting werd verdubbeld, met 200 miljoen dollar toegewezen aan de bouw van kolonies.¹⁴⁶ Van november 2023 tot oktober 2024 stichtte Israël 57 nieuwe kolonies en buitenposten,¹⁴⁷ waarbij Israëlische en internationale bedrijven machines, grondstoffen en logistieke ondersteuning leverden.

50. Graafmachines en zwaar materieel van Caterpillar, HD Hyundai en Volvo worden al minstens tien jaar gebruikt bij de bouw van illegale kolonies.¹⁴⁸ De Duitse Heidelberg Materials AG¹⁴⁹ heeft via haar dochteronderneming Hanson Israel bijgedragen aan de plundering van miljoenen tonnen dolomietgesteente uit de Nahal Raba-groeve op land dat in beslag is genomen van Palestijnse dorpen op de Westelijke Jordaanoever.¹⁵⁰ In 2018 won Hanson Israel een openbare aanbesteding om materialen uit die groeve te leveren voor de bouw van de kolonie,¹⁵¹ en heeft sindsdien de groeve bijna uitgeput, wat aanleiding gaf tot voortdurende verzoeken om uitbreiding.¹⁵²

51. Verschillende bedrijven hebben bijgedragen aan de ontwikkeling van wegen en infrastructuur voor openbaar vervoer die van cruciaal belang zijn voor de vestiging en uitbreiding van de koloniën, en aan de verbinding ervan met Israël, terwijl de Palestijnen werden uitgesloten en gesegregeerd.¹⁵³ De Spaans/Baskische Construcciones Auxiliar de Ferrocarriles¹⁵⁴ hebben zich aangesloten bij een consortium met een bedrijf dat in de OHCHR-database is opgenomen om de rode lijn van de Jerusalem Light Rail te onderhouden en uit te breiden en de nieuwe groene lijn te bouwen.¹⁵⁵ terwijl andere bedrijven zich vanwege internationale druk hadden teruggetrokken.¹⁵⁶ Deze lijnen omvatten 27 kilometer aan nieuwe spoorlijnen en 50 nieuwe stations op de Westelijke Jordaanoever, die de koloniën verbinden met West-Jeruzalem.¹⁵⁷ Er zijn graafmachines en machines van Doosan en Volvo gebruikt,¹⁵⁸ en het dochterbedrijf van Heidelberg leverde materialen voor een lightrailbrug.¹⁵⁹

¹⁴⁵ A/HRC/58/73, paragrafen 14 en 19.

¹⁴⁶ Ibid., par. 16.

¹⁴⁷ Ibid., paras. 14 en 19.

¹⁴⁸ www.whoprofits.org/writable/uploads/publications/1668628326_d431e6ac8c4db6e661ba.pdf; <https://corporateoccupation.org/2010/06/16/volvo-equipment-effective-tool-in-the-israeli-occupation-of-palestine/>; en www.whoprofits.org/companies/company/3644.

¹⁴⁹ www.whoprofits.org/companies/company/3840.

¹⁵⁰ www.hrw.org/sites/default/files/report_pdf/israel0116_web2.pdf, pp. 45–49; www.somo.nl/wp-content/uploads/2020/02/ViolationsSetInStone-EN.pdf; en https://media.business-humanrights.org/media/documents/files/documents/Heidelberg_Cement_response.pdf.

¹⁵¹ www.somo.nl/download/39733/, p. 31; en <https://mr.gov.il/ilgstorefront/en/p/attachment/005056BF4DAB1EDA95D45E47A9EB211B/%D7%9E%D7%A1%D7%9E%D7%9B%D7%99%20%D7%94%D7%9C%D7%99%D7%9A> (in het Hebreeuws).

¹⁵² <https://mavat.ipan.gov.il/SV4/1/7000965865/310> (in het Hebreeuws); en www.heidelbergmaterials.com/sites/default/files/2024-05/Groepsbetalingsrapport%202023_engl_web.pdf, blz. 23.

¹⁵³ www.whoprofits.org/companies/company/3958; en https://badil.org/cached_uploads/view/2021/04/19/wp23-sfi-1618823935.pdf, blz. 33–40.

¹⁵⁴ <https://bdsmovement.net/boycott-caf>.

¹⁵⁵ www.cafmobility.com/en/press-room/jerusalem-tram-project/.

¹⁵⁶ www.jadaliyya.com/Details/38503; en https://pchrgaza.org/wp-content/uploads/2020/12/CAF-Submission_OHCHR_UN-database_-December-2020.pdf.

¹⁵⁷ www.whoprofits.org/publications/report/161.

¹⁵⁸ www.whoprofits.org/writable/uploads/publications/1668628326_d431e6ac8c4db6e661ba.pdf, blz. 60 en 72.

¹⁵⁹ www.hanson-israel.com/Projects.

52. Vastgoedbedrijven verkopen onroerend goed in de koloniën aan Israëlische en internationale kopers.

De wereldwijde vastgoedgroep Keller Williams Realty LLC heeft via haar Israëlische franchisenemer KW Israel160 vestigingen in de koloniën.¹⁶¹ In maart 2024 organiseerde Keller Williams via een andere franchisenemer, Home in Israel¹⁶², een vastgoedroadshow in Canada en de Verenigde Staten.

¹⁶³ gezamenlijk gesponsord met verschillende bedrijven die duizenden producten ontwikkelen en op de markt brengen appartementen in koloniën.¹⁶⁴

De greep op natuurlijke hulpbronnen: broedplaats voor levensomstandigheden die erop gericht zijn te vernietigen

53. Sinds 1967 oefent Israël systematisch controle uit over de Palestijnse natuurlijke hulpbronnen en bouwt het infrastructuur waarmee de koloniën worden geïntegreerd in de Israëlische nationale systemen. Zo wordt de Palestijnse afhankelijkheid van die koloniën versterkt.

54. Toen de Israëlische minister van Defensie, Yoav Gallant, op 9 oktober 2023 een "volledige blokkade" van Gaza beval, waarbij water, elektriciteit en brandstof onmiddellijk werden afgesloten,¹⁶⁵ werd deze geconstrueerde afhankelijkheid – bedoeld om het leven te verdringen en te controleren – ingezet voor genocide. Deze voorraden zijn nooit volledig hersteld, wat heeft bijgedragen aan het opzettelijk creëren van levensomstandigheden die erop gericht zijn de vernietiging van de Palestijnen als groep teweeg te brengen.¹⁶⁶ Dit is ook de reden waarom de greep op de hulpbronnen op de Westelijke Jordaanoever – die na oktober 2023 werd verscherpt – niet los kan worden gezien van de verwoesting die zich in Gaza voltrekt.¹⁶⁷

Water

55. Israël dwingt Palestijnen om water te kopen dat afkomstig is uit twee belangrijke watervoerende lagen op hun eigen grondgebied, tegen opgeblazen prijzen en met een onregelmatige levering.¹⁶⁸ Het Israëlische nationale waterbedrijf Mekorot heeft een watermonopolie in het bezette Palestijnse gebied.¹⁶⁹ In Gaza voldoet meer dan 97 procent van het water uit de kustwatervoerende laag niet aan de waterkwaliteitsnormen van de Wereldgezondheidsorganisatie, waardoor inwoners voor het grootste deel van hun drinkwater afhankelijk zijn van Mekorot-pijpleidingen.¹⁷⁰ Gedurende ten minste de eerste zes maanden na oktober 2023 liet Mekorot zijn pijpleidingen in Gaza draaien op 22 procent van zijn capaciteit, waardoor gebieden zoals Gaza-Stad 95 procent van de tijd zonder water zaten,¹⁷¹ en droeg zo actief bij aan de transformatie van water tot een instrument van genocide.¹⁷²

Elektriciteit, gas en brandstof

56. Internationale energiebedrijven hebben de energie-intensieve Israëlische genocide aangewakkerd. Israël is afhankelijk van de import van brandstof en steenkool en onderhoudt een geïntegreerde energie-infrastructuur.

¹⁶⁰ <https://kwri.kw.com/press/keller-williams-breidt-uit-naar-Frankrijk-Israël-Monaco-Nicaragua-en-Polen/>.

¹⁶¹ www.madlan.co.il/madad-search/yyyy-yyyy-yyyy.

¹⁶² <https://homeinIsrael.com/nl/>.

¹⁶³ www.facebook.com/darren.rich.3/posts/10232240860188009 en ; www.linkedin.com/posts/darren-rich-81588551_dont-miss-out-on-our-israel-real-estate-activity-7167770842209226752-77IU/.

¹⁶⁴ www.myisraelhome.com/new-project; www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1057208702869865&id=100057422350945&ref=embedpaal; en www.lustigman.co.il/har-homa; www.whoprofits.org/companies/company/4069 (in het

Hebreeuws). <https://x.com/yoavgallant/status/1711335592942875097>.

¹⁶⁵ A/HRC/55/73, paragrafen 35–45 en 93; A/79/384, paragrafen 63 en 81 (b); en www.amnesty.org/en/documents/mde15/8668/2024/en/, blz. 123–201.

¹⁶⁶ A/79/384, paragrafen 24–34, 59 en 67.

¹⁶⁷ www.juragentium.org/topics/palestin/en/water.pdf; www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2017/11/the-occupation-of-water/; en www.alhaq.org/cached_uploads/download/2022/12/12/al-haq-report-2-1670826325.pdf.

¹⁶⁸ www.whoprofits.org/publications/report/165; en www.alhaq.org/cached_uploads/download/alhaq_files/publications/Water-For-One-People-Only.pdf.

¹⁶⁹ www.alhaq.org/cached_uploads/download/2022/12/12/al-haq-report-2-1670826325.pdf, blz. 15 en 16; en www.pcbs.gov.ps/post.aspx?lang=en&ItemID=5946.

¹⁷⁰ <https://policy-practice.oxfam.org/resources/water-war-crimes-how-israel-has-weaponised-water-in-its-military-campaign-in-ga-621609/>, blz. 5, 15 en 16.

¹⁷¹ www.hrw.org/sites/default/files/media_2024/12/gaza1224web.pdf; en

www.alhaq.org/advocacy/26121.html.

¹⁷² www.iea.org/countries/israel/electricity.

die zowel Israël als het bezette Palestijnse gebied bedient, en illegale kolonisten naadloos van stroom voorziet, terwijl de toegang van Palestijnen wordt gecontroleerd en geblokkeerd.¹⁷⁴ De elektriciteitscentrale van Gaza leverde slechts 10 tot 20 procent van de elektriciteitsbehoefte van Gaza, waardoor het sterk afhankelijk is van brandstof voor generatoren en 10 Israëlische bevoorradingslijnen.¹⁷⁵ Sinds oktober 2023 heeft Israël de energietoevoer naar het grootste deel van Gaza afgesloten.¹⁷⁶ Zonder elektriciteit of brandstof stonden de meeste waterpompen,¹⁷⁷ ziekenhuizen¹⁷⁸ en transport op de rand van totale instorting;¹⁷⁹ ingestorte sanitaire systemen hebben bijgedragen aan een opleving van polio;¹⁸⁰ en vitale ontziltingsinstallaties werden gedwongen te sluiten.¹⁸¹

57. Steenkool voor elektriciteitsproductie in Israël komt voornamelijk uit Colombia (60 procent van de Israëlische steenkoolimport in 2023-24);¹⁸² Drummond Company, Inc., gevestigd in de Verenigde Staten, en het in Zwitserland gevestigde Glencore PLC zijn de belangrijkste leveranciers. Hun respectievelijke dochterondernemingen¹⁸³ bezitten de mijnen en de drie havens die betrokken zijn bij de levering van 15 kolenleveringen aan Israël sinds oktober 2023, waaronder zes leveringen nadat Colombia de kolenexport naar Israël in augustus 2024 had stopgezet.¹⁸⁴ Glencore was ook betrokken bij leveringen vanuit Zuid-Afrika;¹⁸⁵ Deze leveringen waren goed voor 15 procent van de Israëlische steenkoolimport in 2023 en 2024.¹⁸⁶

58. De Amerikaanse Chevron Corporation, in consortium met het Israëlische NewMed Energy (een dochteronderneming van de in de OHCHR-database vermelde Delek Group), wint aardgas uit de 187 velden Leviathan en Tamar die het aan de Israëlische regering \$ 453 miljoen aan royalty's heeft betaald;

belastingen in 2023.¹⁸⁸ Het consortium van Chevron levert meer dan 70 procent van de Israëlische energie consumptie.¹⁸⁹ Chevron profiteert ook van zijn mede-eigendom van het Oost-Middellandse Zee Gas pijpleiding,¹⁹⁰ die door Palestijns maritiem gebied loopt, en van de gasexport naar Egypte en Jordanië.¹⁹¹ De zeeblokkade van Gaza is verbonden met Israël, dat de Tamar-gasleiding veiligstelt.

¹⁷⁴ www.somo.nl/powering-injustice, pp. 3, 4 en 13; https://unctad.org/system/files/official-document/gdsapp2019d2_en.pdf en TD/B/65(2)/3.

¹⁷⁵ www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/dpal/dv/background_note_hala/background_note_halaen.pdf; en <https://reliefweb.int/report/occupied-palestinian-territory/impact-electricity-crisis-humanitarian-living-conditions-gaza>.

¹⁷⁶ www.hrw.org/report/2024/12/19/extermination-and-acts-genocide/israel-deliberately-depriving-palestinians-gaza; en www.ochaopt.org/page/gaza-strip-electricity-supply.

¹⁷⁷ www.ochaopt.org/content/hostilities-gaza-strip-and-israel-flash-update-7.

¹⁷⁸ www.doctorswithoutborders.org/latest/gaza-hundreds-patients-inclusive-newborns-risk-multiple-hospitals-run-low-fuel; en www.ochaopt.org/content/humanitarian-situation-update-290-gaza-strip.

¹⁷⁹ www.actionaidusa.org/news/because-there-is-no-fuel-a-lot-of-our-services-are-affected-fuel-shortages-push-hospitals-in-gaza-to-the-brink-of-collapse-with-people-facing-dehydration-disease-and-starvation/.

¹⁸⁰ Samer Abuzerr en anderen, "Opleving van polio tijdens het conflict in Gaza", *Oostelijk Middellandse Zeegebied Gezondheidstijdschrift*, vol. 31, nr. 2 (2025).

¹⁸¹ www.amnesty.org/en/latest/news/2025/03/israels-decision-to-cut-off-electricity-supply-to-gaza-desalination-plant-cruel-and-unlawful/; en www.unocha.org/publications/report/occupied-palestinian-territory/gaza-humanitarian-response-update-24-june-7-july-2024.

¹⁸² www.somo.nl/powering-injustice/, blz. 28; <https://www.spglobal.com/commodity-insights/en/news-research/latest-news/coal/061024-colombian-thermal-coal-miners-may-oppose-proposed-export-ban-to-israel>.

¹⁸³ Drummond: <https://drummondco.com/our-products/coal/mines>; www.puertonuevo.com.co/en/; Glencore: www.cerrejon.com/en/our-operation; en vertrouwelijke indiening.

¹⁸⁴ www.mincit.gov.co/normatividad/decretos/2024/decreto-1047-del-14-de-agosto-de-2024.

¹⁸⁵ www.glencore.com/south-africa/who-are-we.

¹⁸⁶ www.somo.nl/powering-injustice/, blz. 29; <https://rbct.co.za/who-we-are/>; en www.passblue.com/2025/04/21/coal-from-south-africa-keeps-flowing-to-israel-despite-the-icj-genocide-case/.

¹⁸⁷ <https://israel.chevron.com/nl/onze-bedrijven>.

¹⁸⁸ www.sec.gov/Archives/edgar/data/93410/000009341024000050/cvx-20231231.htm.

¹⁸⁹ <https://israel.chevron.com/en/our-businesses>; en www.gov.il/BlobFolder/generalpage/dochmeshek/he/Files_doch_meshek_hashmal_2023_24_en_Pua_Rapport.pdf, blz. 27.

¹⁹⁰ www.chevron.com/newsroom/2023/q2/dormant-natural-gas-station-roars-back-to-life; En <https://afsc.org/chevron-brandstof-voor-Israëlische-apartheid-en-oorlogsmisdaden>.

¹⁹¹ www.reuters.com/business/energy/israeli-natural-gas-exports-egypt-jordan-up-134-2024-2025-03-05/.

en de gasleiding in het oostelijke Middellandse Zeegebied.¹⁹² In een tijd van toenemende wreedheid, de Het Britse bedrijf BP PLC breidt zijn betrokkenheid bij de Israëlische economie uit, met de in maart 2025 bevestigde exploratielicenties, die BP in staat stellen om Palestijnse maritieme gebieden te verkennen die illegaal door Israël worden geëxploiteerd.¹⁹³

59. BP en Chevron leveren ook de grootste bijdrage aan de Israëlische import van ruwe olie, als grote eigenaren van respectievelijk de strategische Azerbeidzjaanse Bakoe-Tbilisi-Ceyhan-pijpleiding¹⁹⁴ en de Kazachstaanse Kaspische Zee, Pijpleidingconsortium,¹⁹⁵ en van de daarmee verbonden olievelden.¹⁹⁶ Elk conglomeraat leverde tussen oktober 2023 en juli 2024 effectief 8 procent van de Israëlische ruwe olie,¹⁹⁷ Aangevuld met ruwe olieleveringen vanuit Braziliaanse olievelden, waarin Petrobras de grootste belangen heeft,¹⁹⁸ en militaire vliegtuigbrandstof.¹⁹⁹ Olie van deze bedrijven bevoorraadt twee raffinaderijen in Israël. Vanuit de raffinaderij in Haifa bevoorraden twee in de OHCHR-database opgenomen bedrijven hun benzinestations in heel Israël en de bezette Palestijnse gebieden, inclusief de koloniën.²⁰⁰ en het leger, via door de overheid gegunde contracten.²⁰¹ Vanuit de raffinaderij in Ashdod levert een dochteronderneming van het in de OHCHR-database opgenomen bedrijf Paz Retail and Energy Ltd. vliegtuigbrandstof aan de Israëlische luchtmacht²⁰² die in Gaza opereert.

60. Door Israël te voorzien van steenkool, gas, olie en brandstof dragen bedrijven bij aan de civiele infrastructuur die Israël gebruikt om permanente annexatie te bewerkstelligen en die het nu als wapen inzet bij de vernietiging van Palestijns leven in Gaza.

Dezelfde infrastructuur waar deze bedrijven grondstoffen voor leveren, heeft het Israëlische leger en zijn energie-intensieve, op technologie gebaseerde De ogenschijnlijk civiele aard van dergelijke infrastructuur ontslaat een bedrijf niet van verantwoordelijkheid.²⁰⁴

De vruchten van illegaliteit verhandelen

Agrarische sector

61. De landbouwindustrie heeft gefloreed dankzij het door Israël geleide extractivisme en landroof, waarbij goederen en technologieën werden geproduceerd die de belangen van de Israëlische kolonisten dienden, de marktdominantie werd uitgebreid en mondiale investeringen werden aangetrokken, terwijl de Palestijnse voedselsystemen werden uitgeroeid en de ontheemding werd versneld.²⁰⁵

¹⁹² www.somo.nl/beneath-troubled-waters/, blz. 7–9; en www.alhaq.org/cached_uploads/download/alhaq_files/publications/Annexing.Energy.pdf, blz. 49–57.

¹⁹³ Indiening 2.17; en www.offshore-technology.com/news/israel-awards-exploration-licences-to-bp-socar-newmed.

¹⁹⁴ www.bp.com/en_az/azerbaijan/home/who-we-are/operations/projects/pipelines/btc.html.

¹⁹⁵ www.cpc.ru/en/about/Pages/shareholders.aspx.

¹⁹⁶ <https://oilchange.org/wp-content/uploads/2024/08/behind-the-barrel-august-2024-v3.pdf>, blz. 5 en 6.

¹⁹⁷ *Ibid.*, blz. 6 en 7.

¹⁹⁸ <https://docs.datadesk.eco/public/976ce7dcf00743dc/>; www.offshore-energy.biz/petrobras-cleared-to-combine-two-offshore-fields-after-7-years/; www.offshore-technology.com/projects/guaraoilfield/; www.offshore-technology.com/projects/tupi-oilfield/; www.offshore-technology.com/marketdata/oil-gas-field-profile-iracema-norte-conventional-oil-field-brazil/; en www.offshore-technology.com/projects/buzios-formerly-franco-field-cesso-onerosa-region-santos-basin/.

¹⁹⁹ www.somo.nl/fuelling-the-flames-in-gaza/; En www.amnesty.org/en/documents/mde15/012/2009/en/.

²⁰⁰ www.sonolenergy.com/Terminal_and_Pipelines; <https://ir.delek-group.com/wp-content/uploads/2021/04/Delek-Group-2020-Annual-Report.pdf>, blz. A278–A282; en <https://docs.datadesk.eco/public/976ce7dcf00743dc/>.

²⁰¹ <https://www.somo.nl/powering-injustice/>, p. 17; <https://corporatecms.paz.co.il/media/zdhlnz1/2024-annual-report-paz-retail-and-energy-ltd.pdf>; en <https://paz.co.il/Uploads/investortools/ENGLISH/financeEng/2023/QR3-2023/PAZ%20OIL%20COMPANY%20LTD%20Q3.2023.pdf>, blz. B-3.

²⁰² <https://paz.co.il/Uploads/investortools/ENGLISH/financeEng/2023/QR3-2023/PAZ%20OIL%20COMPANY%20LTD%20Q3.2023.pdf>, blz. B-3.

²⁰³ <https://media.un.org/unifeed/en/asset/d333/d3334996>.

²⁰⁴ Zie bijvoorbeeld <https://londonminingnetwork.org/2024/06/glencore-showing-improvement-in-self-presentation/>.

²⁰⁵ Timothy Seidel, "Kolonialisme van kolonisten en landgebonden strijd in Palestina: op weg naar een dekoloniale politieke economie" in *Political Economy of Palestine*, Tartir, Dana en Seidel, red.; en Nahla Abdo,

62. Tnuva, het grootste voedselconglomeraat in Israël, is nu voor het grootste deel in handen van de Chinese Bright Food (Group) Co., Ltd.,²⁰⁶ heeft landonteigening aangewakkerd en ervan geprofiteerd. Tnuva's De voorzitter erkende dat "de landbouw ... in het algemeen en de zuivelindustrie in het bijzonder een strategische hulpbron en een belangrijke pijler in de nederzettingenindustrie zijn".²⁰⁷ Israël heeft kibboetsen en landbouwposten gebruikt om Palestijns land in beslag te nemen en Palestijnen te vervangen.²⁰⁸ Bedrijven als Tnuva helpen door producten uit deze koloniën te betrekken,²⁰⁹ en exploiteren vervolgens de daaruit voortvloeiende Palestijnse markt²¹⁰ om marktdominantie op te bouwen.²¹¹ De Palestijnse afhankelijkheid van de Israëlische zuivelindustrie is in het decennium na de vernietiging met 160 procent toegenomen. de zuivelindustrie in Gaza in 2014 die door Israël werd veroorzaakt, wat neerkomt op sectorverliezen die naar schatting op 100.000 dollar per \$43 miljoen.²¹² jaar uitkomen. Tnuva heeft het verlies van de markt in Gaza geabsorbeerd,²¹³ maar heeft nagelaten zijn aanzienlijke invloed aan te wenden om de situatie te beïnvloeden.

63. Netafim, een wereldleider op het gebied van druppelirrigatietechnologie, nu voor 80 procent in handen van het Mexicaanse bedrijf Orbia Advance Corporation,²¹⁴ heeft zijn agritech ontworpen in samenwerking met Terwijl het een wereldwijd imago van de expansiedrang van Israël.²¹⁵ duurzaamheid behoudt,²¹⁶ De technologie van Netafim heeft intensieve exploitatie van water en land op de Westelijke Jordaanoever mogelijk gemaakt,²¹⁷ de Palestijnse natuurlijke hulpbronnen verder uitputten, terwijl ze worden verfiind door samenwerking met Israëlische militaire technologiebedrijven.²¹⁸ In de Jordaanvallei hebben door Netafim ondersteunde irrigatiesystemen de Israëlische landbouwuuitbreiding mogelijk gemaakt,²¹⁹ terwijl Palestijnse boeren geen water krijgen.²²⁰ en met 93 procent niet-geïrrigeerd land²²¹ – worden ze verdrongen, waardoor ze niet kunnen concurreren met de Israëlische productie.²²² Bovendien dreigen dergelijke irrigatietechnieken de rivier de Jordaan en de Dode Zee uit te putten.²²³

"Koloniaal kapitalisme en agrarische sociale structuur: Palestina – een casestudy", *Economic and Political Weekly*, vol. 26, nr. 30 (1991).

²⁰⁶ www.fbclawyers.com/news/sale-of-control-stake-in-tnuva-to-bright-food-completed/.

²⁰⁷ and; www.il.co.il/tnuva/www

www.calcalistech.com/ctechnews/article/bjekvgukc.

²⁰⁸ <https://badil.org/phocadownloadpap/badil-new/publications/research/in-focus/EtzionBloc-IsraeliAnnexation.pdf>, pp. 35–37, 39, 60 en 61; en

https://badil.org/phocadownload/Badil_docs/publications/handbook2013eng.pdf.

²⁰⁹ A/70/406 en A/70/406/Corr.1, par. 23.

²¹⁰ <http://www.whoprofits.org/companies/company/3994>; <https://www.whoprofits.org/publications/report/33?the-land-of-milk-and-money-the-israeli-dairy-industry-and-the-occupation>;

<https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/1cf6af5c-e6a0-415f-b1dc-c54abbe300ba/content>; en <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-209842/>.

²¹¹ www.jpost.com/israel-news/article-799407; en www.statista.com/statistics/1546219/israel-top-fmcg-supplier-by-market-share/.

²¹² https://oi-files-d8-prod.s3.eu-west-2.amazonaws.com/s3fs-public/file_attachments/bn-dairy-sector-gaza-strip-190117-en.pdf; en <https://tradingeconomics.com/palestine/imports/dairy-products-eggs-honey-edible-products>.

²¹³ www.jpost.com/israel-news/article-799407and https://www.pcbs.gov.ps/statisticsIndicatorsTables.aspx?lang=en&table_id=4185.

www.pcbs.gov.ps/statisticsIndicatorsTables.aspx?lang=en&table_id=4185.

²¹⁴ www.orbia.com/493a04/siteassets/5-investor-relations/annual-general-meetings/2024/en/punto-1.2-geconsolideerde-gecontroleerde-fs-2023-engels.pdf, blz. 41.

²¹⁵ www.whoprofits.org/writable/uploads/publications/1668633368_b1cc7601fe5ac87a92b9.pdf.

²¹⁶ Overweeg: Sarah Salazar Hughes, Stepha Veleznitsky en Amelia Arden Green, "Greenwashing in Palestine/Israel: settler colonialism and environmental injustice in the age of climate catastrophe", *Environment and Planning E: Nature and Space*, vol. 6, nr. 1 (2022); en www.gov.il/BlobFolder/generalpage/facts-about-israel-2018/en/English_ABOUT_ISRAEL_PDF_Water.pdf.

²¹⁷ Indiening 4.4.

²¹⁸ <https://israelagri.com/netbeat-het-eerste-irrigatiesysteem-met-een-brein/>.

²¹⁹ www.whoprofits.org/writable/uploads/old/uploads/2020/03/Netafim-Final.pdf, blz. 2 en 3.

²²⁰ www.alhaq.org/cached_uploads/download/2022/12/12/al-haq-report-2-1670826325.pdf, blz. 38.

²²¹ TD/B/64/4, paragraaf 11.

²²² <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/1cf6af5c-e6a0-415f-b1dc-c54abbe300ba/content>, blz. 41.

²²³ Zie www.latimes.com/world-nation/story/2021-04-15/the-dead-sea-is-dying-drinking-water-is-schaarse-jordanië-staat-voort-met-een-klimaatcrisis; en <https://www.npr.org/2022/11/27/1139307729/the-dead-sea-is-drying-up-because-of-overexploitation-and-climate-change>.

64. Bedrijven zoals Tnuva en Netafim blijven voedselzekerheid voor Israëliërs creëren,²²⁴ terwijl het voedselsysteem waartoe zij behoren voedselonzekeerheid – en zelfs hongersnood – voor anderen veroorzaakt. Netafim profileert zich als een duurzame innovator en perfectioneert eeuwenoude technieken van koloniale uitbuiting.

Wereldwijde detailhandel

65. Israëlische producten, inclusief die uit de koloniën, overspoelen de wereldmarkt via grote retailers,²²⁵ vaak zonder enige controle. Om de groeiende weerstand te ontlopen, maskeren bedrijven de herkomst door middel van misleidende etiketten, barcodes en vermenging in de toeleveringsketen,²²⁶ waardoor de producten in feite klaar zijn voor de schappen.

66. Wereldwijde logistieke giganten zoals AP Moller – Maersk A/S zijn integraal onderdeel van dit ecosysteem; Jarenlang hebben ze goederen uit de koloniën en in de OHCHR-database opgenomen bedrijven rechtstreeks naar de Verenigde Staten²²⁷ en andere markten verscheept.²²⁸

67. In veel landen wordt geen onderscheid gemaakt tussen producten uit Israël en die uit de koloniën. Zelfs in de Europese Unie, waar etikettering verplicht is,²²⁹ mogen deze goederen nog steeds op de markt worden gebracht,²³⁰ en wordt de verantwoordelijkheid bij de onwetende consument gelegd. Gezien de illegaliteit van de koloniën volgens het internationaal recht, zouden deze producten helemaal niet verhandeld mogen worden.

68. Supermarktketens,²³¹ waaronder veel die in de OHCHR-database staan, en e-commerceplatforms zoals Amazon.com²³² opereren rechtstreeks in de koloniën, houden hun economie in stand, maken expansie mogelijk en nemen deel aan de apartheid door middel van discriminerende dienstverlening.

Beroepstoerisme

69. Grote online reisplatforms, die door miljoenen mensen worden gebruikt om accommodaties te reserveren, profiteren van de bezetting door toerisme te verkopen dat de koloniën in stand houdt, Palestijnen uitsluit, kolonistenverhalen promoot en annexatie legitimeert.

70. Booking Holdings Inc. en Airbnb, Inc. vermelden accommodaties en hotelkamers in Israëlische koloniën. Booking.com heeft het aantal vermeldingen op de Westelijke Jordaanoever meer dan verdubbeld – van 26 in 2018²³³ naar 70 in mei 2023²³⁴ – en het aantal vermeldingen in Oost-Jeruzalem verdrievoudigd naar 39 in het jaar na oktober 2023.²³⁵ Airbnb heeft ook zijn koloniale winstbejag versterkt, van 139 in 2018²³³ naar 70 in 2018²³⁴.

²²⁴ www.calcalistech.com/ctechnews/article/bjekvgukc.

²²⁵ https://www.alhaq.org/cached_uploads/download/alhaq_files/publications/Feasting-on-the-occupation.pdf ; <https://www.icjpalestine.com/2024/12/13/as-supermarkets-gear-up-for-christmas-windfall-icjp-calls-on-the-government-to-review-supermarkets-complicity-in-illegal-israeli-settlement-trade/>; en <https://www.somo.nl/wp-content/uploads/2018/06/Wat-weten-we-over-de-producten-van-Nederlandse-supermarkten.pdf> .

²²⁶ https://eumep.org/wp-content/uploads/EuMEP_research_settlement_product_origin_v2.pdf; indiening 3.4.1; en www.qcea.org/wp-content/uploads/2012/08/bp-eusettlementtrade-version2-en- aug-2012.pdf.

²²⁷ www.maersk.com/local-information/europe/israel En <https://static1.squarespace.com/static/664aed65d320123f2b3ab647/t/6791e493ef0cd438e6e6b314/1737614484665/PYM-Maersk-SettlementExports-Report-01222025.pdf>.

²²⁸ Overweeg <https://www.maersk.com/news/articles/2025/03/18/maersk-statement-on-military-related-vrachtzendingen>.

²²⁹ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX:52015XC1112\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX:52015XC1112(01)); https://taxation-customs.ec.europa.eu/eu-israel-technical-arrangement_en ; En <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2019-11/cp190140en.pdf>.

²³⁰ www.amnesty.eu/news/israel-opt-ban-eu-trade-and-business-with-israels-illegal-settlements-in-the-occupied-palestinian-territory/ .

²³¹ Zie bijvoorbeeld [www.carrefour.com/sites/default/files/2022-03/Press%20release%20Carrefour-partnerschap met Electra Consumer Products.pdf](http://www.carrefour.com/sites/default/files/2022-03/Press%20release%20Carrefour-partnerschap%20met%20Electra%20Consumer%20Products.pdf).

²³² www.timesofisrael.com/amazon-delivering-for-free-to-settlements-but-not-to-palestinians-report/.

²³³ www.hrw.org/report/2018/11/20/bed-and-breakfast-stolen-land/tourist-rental-listings-west-bank-settlements.

²³⁴ www.somo.nl/booking-com-beschuldigd-van-het-witwassen-van-winsten-uit-israeli-oorlogsmisdaden-in-palestijn/.

²³⁵ www.somo.nl/aanvullend-bewijs-ingediend-tegen-booking-com-voor-winstmaken-uit-illegale-settlements/.

noteringen in 2016²³⁶ tot 350 in 2025²³⁷ met een commissie tot 23 procent.

²³⁸ Deze vermeldingen

houden verband met het beperken van de toegang van Palestijnen tot land en het in gevaar brengen van nabijgelegen dorpen.²³⁹ In Tekoa, Airbnb maakt promotie van een "warme en liefdevolle gemeenschap" door kolonisten mogelijk, ²⁴⁰ het vergoelijken van het geweld van kolonisten in het naburige Palestijnse dorp Tuqu'. ²⁴¹

71. Booking.com en Airbnb staan sinds 2020 in de OHCHR-database.

Booking.com mag accommodaties dan wel labelen als "Palestijns grondgebied, Israëlische nederzetting", maar het bedrijf blijft profiteren van de koloniën en wordt geconfronteerd met strafrechtelijke aanklachten in het Koninkrijk der Nederlanden voor het witwassen van opbrengsten.²⁴² Airbnb haalde in 2018 kortstondig illegale kolonie-accommodaties van de lijst²⁴³ maar keerde onder druk van koers terug,²⁴⁴ en doneert nu de winst aan "humanitaire" doelen en zet koloniale winstbejag om in humanitaire witwaspraktijken. ²⁴⁵

C. Mogelijkheden

72. Een lijst van faciliterende factoren – financiële, onderzoeks-, juridische, advies-, media- en reclamebureaus²⁴⁶ – die al lange tijd betrokken zijn bij het in stand houden van de koloniale bezetting door middel van kennis, verhalen, vaardigheden en investeringen, blijven een economie die in een genocidale modus opereert, ervan profiteren en deze normaliseren. Deze sectie richt zich slechts op twee belangrijke faciliterende factoren: de financiële en academische sector.

Financiering van de overtredingen

73. De financiële sector kanaliseert cruciale financiering naar zowel de staat als de bedrijfsfactoren die achter de Israëlische bezetting en apartheid zitten, ondanks het feit dat veel bedrijven in de sector zich hebben gecommitteerd aan de Principles for Responsible Investment²⁴⁷ en het Global Compact van de Verenigde Naties.²⁴⁸

74. Als belangrijkste financieringsbron voor de Israëlische staatsbegroting hebben staatsobligaties een cruciale rol gespeeld bij de financiering van de aanhoudende aanval op Gaza. Van 2022 tot 2024 groeide het Israëlische militaire budget van 4,2 procent naar 8,3 procent van het bbp, waardoor de overheidsbegroting een tekort van 6,8 procent vertoonde.²⁴⁹ Israël financierde deze snel oplopende begroting door de uitgifte van obligaties te verhogen, waaronder \$ 8 miljard in maart 2024²⁵⁰ en \$ 5 miljard in februari 2025²⁵¹, naast uitgiftes op de binnenlandse markt voor nieuwe shekels.²⁵² Enkele van 's werelds grootste banken, waaronder BNP Paribas Fortis,

²³⁶ www.hrw.org/report/2018/11/20/bed-and-breakfast-stolen-land/tourist-rental-listings-west-bank-settlements.

²³⁷ www.theguardian.com/world/ng-interactive/2025/feb/27/seized-settled-let-how-airbnb-and-bookingcom-help-israelis-make-money-from-stolen-palestinian-land.

²³⁸ <https://www.airbnb.com/help/article/1857>.

²³⁹ www.alhaq.org/FAI-Unit/25389.html.

²⁴⁰ www.airbnb.co.uk/rooms/686717213082897272.

²⁴¹ www.nytimes.com/2024/06/01/world/middleeast/west-bank-settlers-land-tuqu-takoa.html; En A/79/347.

²⁴² www.somo.nl/booking-com-beschuldigd-van-het-witwassen-van-winsten-uit-israeli-oorlogsmisdaden-in-palestijn/; en <https://elsc.support/news/booking-com-sued-for-profits-from-israeli-war-crimes-in-palestine>.

²⁴³ <https://news.airbnb.com/listings-in-conflicterende-regio's/>.

²⁴⁴ www.timesofisrael.com/us-jews-sue-airbnb-for-delisting-rentals-at-west-bank-settlements/.

²⁴⁵ <https://news.airbnb.com/update-listings-disputed-regions/>.

²⁴⁶ Zie bijvoorbeeld <https://www.washingtonpost.com/national-security/2025/06/03/gaza-humanitarian-fund-bcg/>.

²⁴⁷ www.unpri.org/over-ons/wat-zijn-de-principes-voor-verantwoord-investeren.

²⁴⁸ <https://unglobalcompact.org/wat-is-gc/missie/principes>.

²⁴⁹ <https://boi.org.il/media/3gpnijj/chap-6-2024.pdf> (in het Hebreeuws), p. 133.

²⁵⁰ www.gov.il/en/pages/press_06032024; en

https://www.sec.gov/Archives/edgar/data/52749/000110465924031445/tm247783-2_424b5.htm.

²⁵¹ www.sec.gov/Archives/edgar/data/52749/000110465925012805/tm255845-2_424b5.htm; en

www.banktrack.org/news/seven_underwriters_of_war_bonds_instrumental_in_enabling_israel_s_aust_on_gaza_nieuwe Onderzoeksvondsten.

²⁵² www.gov.il/en/departments/topics/subsubject-local-debt/govil-landing-page.

Paribas²⁵³ en Barclays²⁵⁴ kwamen tussenbeide om het vertrouwen in de markt te vergroten door deze internationale en binnenlandse staatsobligaties te garanderen, waardoor Israël de rentepremie binnen de perken kon houden, ondanks een kredietverlaging.²⁵⁵ Vermogensbeheerders – waaronder Blackrock (\$68 miljoen), Vanguard (\$546 miljoen) en Allianz's vermogensbeheerdochter PIMCO (\$960 miljoen)²⁵⁶ – behoorden tot de minstens 400 beleggers uit 36 landen die deze kochten.²⁵⁷ Ondertussen verzorgt de Development Corporation for Israel (dat wil zeggen, Israel Bonds)²⁵⁸ een obligatiewervingsdienst voor de Israëlische overheid voor buitenlandse particulieren en andere investeerders.²⁵⁹ De Development Corporation for Israel heeft haar jaarlijkse obligatieverkoop verdrievoudigd en heeft sinds oktober 2023 bijna 5 miljard dollar naar Israël gesluisd,²⁶⁰ terwijl investeerders de mogelijkheid wordt geboden om het rendement op de obligatie-investeringen te sturen naar liefdadigheidsinstellingen die het Israëlische leger²⁶¹ en de koloniën steunen.²⁶²

75. Deze financiële instellingen sluizen miljarden dollars naar staatsobligaties en bedrijven die direct betrokken zijn bij de Israëlische bezetting en genocide. Blackrock (en dochteronderneming iShares²⁶³) en Vanguard behoren tot de grootste institutionele beleggers in veel bedrijven en houden deze aandelen aan voor distributie over hun indexen van beleggingsfondsen en elektronisch verhandelde fondsen (ETF's). Blackrock is de tweede grootste institutionele belegger in Palantir (8,6 procent), Microsoft (7,8 procent), Amazon.com (6,6 procent), Alphabet (6,6 procent) en IBM (8,6 procent), en de derde grootste in Lockheed Martin (7,2 procent) en Caterpillar (7,5 procent); Vanguard is de grootste institutionele belegger in Caterpillar (9,8 procent), Chevron (8,9 procent) en Palantir (9,1 procent), en de tweede grootste in Lockheed Martin (9,2 procent) en Elbit Systems (2,0 procent).²⁶⁴ Door hun vermogensbeheer impliceren ze

universiteiten, pensioenfondsen en gewone burgers die hun spaargeld passief beleggen door de aankoop van hun fondsen en elektronisch verhandelde fondsen.²⁶⁵ Voor hun beleggingsbeslissingen vertrouwen deze bedrijven vaak op benchmarkindices, zoals FTSE All-World ex-US, JP Morgan \$ EM Corp Bond UCITS en MSCI ACWI UCITS,²⁶⁶ die zijn ontwikkeld door financiële dienstverleners.

76. Wereldwijde verzekeringsmaatschappijen, waaronder Allianz en AXA, investeren ook grote bedragen in aandelen en obligaties die betrokken zijn bij de bezetting en genocide, deels als kapitaalreserves voor claims van polishouders en wettelijke vereisten, maar vooral om rendement te genereren. Allianz

²⁵³ www.sec.gov/Archives/edgar/data/52749/000110465924031445/tm247783-2_424b5.htm; en www.gov.il/en/pages/press_06032024.

²⁵⁴ www.gov.il/BlobFolder/dynamiccollectorresultitem/pd-ranking-2025/en/files-eng_Primary-Dealers-Ranking_RankingPDs2025-1.pdf.

²⁵⁵ <http://www.ft.com/content/90cb26d2-fff5-43d7-a847-d61a751478fa>; www.reuters.com/world/middle-east/moodys-cuts-israels-rating-warns-drop-junk-2024-09-27/; www.spglobal.com/ratings/en/research/articles/231024-research-update-israel-outlook-revised-to-negative-on-geopolitical-risks-aa-ratings-affirmed-12892616; en <https://en.globes.co.il/en/article-fiitch-cuts-israels-credit-rating-with-negative-outlook-1001486569>.

²⁵⁶ www.banktrack.org/news/seven_underwriters_of_war_bonds_instrumental_in_enabling_israel_s_assault_on_gaza_nieuwe_onderzoeksvondsten.

²⁵⁷ www.gov.il/en/pages/press_06032024.

²⁵⁸ www.sec.gov/Archives/edgar/data/52749/000110465925018872/tm257868d1_fwp.htm; en <https://israelbondsintl.com/pdf/2024InformationMemorandum.pdf>.

²⁵⁹ <https://brokercheck.finra.org/firm/summary/11148>; <https://littlesis.org/news/us-state-and-local-treasuries-hold-at-least-1-6-billion-in-israel-bonds/>; en www.dropsitenews.com/p/israel-bonds-biden-gaza-moodys.

²⁶⁰ <https://israelbonds.com/>; en https://israelbondsintl.com/official-doc/Final_Terms_Registered_Bonds.pdf#page=7, p. 14.

²⁶¹ <https://www.fidf.org/wp-content/uploads/2025/02/FIDF-Israel-Bonds-Instructions.pdf>.

²⁶² www.israelbonds.com/PDFs/OrgsforDonationsList.aspx.

²⁶³ www.sec.gov/Archives/edgar/data/1364742/000119312511050218/dex211.htm.

²⁶⁴ Per 13 mei 2025, <https://finance.yahoo.com/>.

²⁶⁵ www.justtf.com/en/.

²⁶⁶ Zie bijvoorbeeld <https://investor.vanguard.com/investment-products/etfs/profile/veu>.

AXA bezit ten minste \$ 7,3 miljard²⁶⁷ en AXA investeert, ondanks enkele desinvesteringsbeslissingen²⁶⁸, nog steeds ten minste \$ 4,09 miljard²⁶⁹ in de bedrijven die in dit rapport worden genoemd. Hun verzekeringspolissen dekken ook de risico's die andere bedrijven noodzakelijkerwijs nemen wanneer ze actief zijn in Israël en de bezette Palestijnse gebieden, waardoor mensenrechtenschendingen²⁷⁰ mogelijk worden en de operationele omgeving minder risicovol wordt.²⁷¹

77. Staatsinvesteringsfondsen en pensioenfondsen zijn ook belangrijke financiers. Het grootste staatsinvesteringsfonds ter wereld, het Noorse Staatspensioenfonds, beweert de meest uitgebreide ethische richtlijnen ter wereld te hebben.

²⁷²

Na oktober 2023 is het Fonds verhoogd

zijn investering in Israëlische bedrijven met 32 procent verhoogd tot \$ 1,9 miljard. Eind 2024 had het Fonds \$ 121,5 miljard – 6,9 procent van zijn totale waarde – alleen al geïnvesteerd in de in dit rapport genoemde bedrijven.²⁷³ De Caisse de dépôt et placement du Québec, die Can\$ beheert

473,3 miljard (\$328,9 miljard)²⁷⁴ in pensioenfondsen voor zes miljoen Canadezen, heeft bijna Can\$

9,6 miljard (\$6,67 miljard) werd geïnvesteerd in de bedrijven die in het huidige rapport worden genoemd,²⁷⁵ ondanks het duurzame investeringsbeleid en het mensenrechtenbeleid.²⁷⁶ Van 2023 tot 2024 werd de investering in Lockheed Martin bijna verdrievoudigd, de investering in Caterpillar verviervoudigd en de investering in HD Hyundai vertienvoudigd.²⁷⁷

78. De financiële sector biedt bedrijven ook toegang tot financiering via leningen en door hun schulden te garanderen, zodat ze deze op de private obligatiemarkt kunnen verkopen. Van 2021 tot 2023 was BNP Paribas een toonaangevende Europese financier van de wapenindustrie die Israël bevoorradde, en verstrekke het onder meer \$ 410 miljoen aan leningen aan Leonardo,²⁷⁸ naast \$ 5,2 miljard aan leningen en garanties voor bedrijven die in de OHCHR-database zijn genoteerd.²⁷⁹ Evenzo verstrekke Barclays in 2024 \$ 2 miljard aan leningen en garanties aan bedrijven die in de OHCHR-database zijn genoteerd.²⁸⁰ \$862 miljoen aan Lockheed Martin en \$228 miljoen aan Leonardo.²⁸¹

79. Deze directe investering wordt ondersteund door de keuze van financiële adviesbureaus en verenigingen voor verantwoord beleggen om bij hun beoordeling van investeringen op het gebied van milieu, maatschappij en bestuur (ESG) geen rekening te houden met mensenrechtenschendingen in de bezette Palestijnse gebieden.²⁸² Hierdoor kunnen verantwoorde/ethische beleggingsfondsen milieuvriendelijk blijven,

²⁶⁷ <https://13f.info/13f/000095012325004403/compare/000095012325004616>; <https://13f.info/13f/000095012325004032/compare/000095012323009998>; En <https://dontbuyintooccupation.org/dbio-data-2024/>.

²⁶⁸ <https://actions.eko.org/a/axa-investeringen-in-israelische-banken-financieren-oorlogsmisdaden>.

²⁶⁹ <https://13f.info/13f/000089842725000009/compare/000089842723000021>; En <https://dontbuyintooccupation.org/dbio-data-2024/>.

²⁷⁰ <https://boycottbloodyinsurance.org/wp-content/uploads/2025/03/Ensuring-Genocide-Report.pdf>. Zie ook www.whoprofits.org/publications/report/55?insuring-dispossession.

²⁷¹ Denk aan Elliot Dolan-Evans, *Making War Safe for Capitalism* (Bristol University Press, binnenkort te verschijnen) (2025).

²⁷² www.stortinget.no/no/Hva-skjer-pa-Stortinget/videoarkiv/Arkiv-TV-sender/?meid=11482&del=1&msid=8539 (in het Noors).

²⁷³ www.nbim.no/en/investments/all-investments/#/.

²⁷⁴ <https://www.cdpq.com/en/investments>.

²⁷⁵ www.cdpq.com/sites/default/files/medias/pdf/en/ra/2024_cdpq_add_information.pdf.

²⁷⁶ https://perf.cdpq.com/sites/default/files/medias/pdf/en/beleid_duurzaam_beleggen_2021.pdf; En www.cdpq.com/sites/default/files/medias/pdf/en/policy_human_rights.pdf.

²⁷⁷ www.justpeaceadvocates.ca/cdpq-2024-report/2/; www.cdpq.com/sites/default/files/medias/pdf/en/ra/2024_cdpq_add_information.pdf; En www.cdpq.com/sites/default/files/medias/pdf/en/ra/2023_cdpq_add_information.pdf.

²⁷⁸ <https://paxforpeace.nl/wp-content/uploads/sites/2/2024/06/The-Companies-Arming-Israel-and-Their-Financiers-June-2024.pdf>.

²⁷⁹ <https://dontbuyintooccupation.org/dbio-data-2024/>.

²⁸⁰ <https://dontbuyintooccupation.org/dbio-data-2024/>.

²⁸¹ <https://paxforpeace.nl/wp-content/uploads/sites/2/2024/06/The-Companies-Arming-Israel-and-Their-Financiers-June-2024.pdf>.

²⁸² Zie bijvoorbeeld www.morningstar.com/company/anti-israel-bias-concerns-progress.

sociaal en bestuurlijk compliant, ondanks het investeren in Israëlsche staatsobligaties en in aandelen van bedrijven die betrokken zijn bij schendingen in de bezette Palestijnse gebieden.²⁸³

80. Deze hele omgeving heeft een recordstijging van 179 procent in de aandelenkoersen van de bedrijven die genoteerd staan op de effectenbeurs van Tel Aviv, uitgedrukt in Amerikaanse dollars, mogelijk gemaakt sinds het begin van de aanval op Gaza, wat neerkomt op een winst van 157,9 miljard dollar.²⁸⁴

81. Op geloof gebaseerde liefdadigheidsinstellingen zijn ook belangrijke financiële facilitators geworden van illegale projecten, waaronder in de bezette Palestijnse gebieden, en ontvangen vaak belastingaftrek in het buitenland ondanks strikte regelgeving voor liefdadigheidsinstellingen.²⁸⁵ Het Joods Nationaal Fonds (KKL-JNF) en zijn ruim twintig aangesloten organisaties financieren de uitbreiding van kolonisten en projecten met militaire banden.²⁸⁶ Sinds oktober 2023 hebben platforms zoals Israel Gives belastingaftrekbare crowdfunding in 32 landen mogelijk gemaakt voor Israëlsche militaire eenheden en kolonisten.²⁸⁷ De in de Verenigde Staten gevestigde Christian Friends of Israeli Communities,²⁸⁸ Dutch Christians for Israel²⁸⁹ en wereldwijde aangesloten organisaties,²⁹⁰ hebben in 2023 meer dan 12,25 miljoen dollar overgemaakt²⁹¹ naar verschillende projecten die koloniën ondersteunen, waaronder projecten die extremistische kolonisten opleiden.²⁹²

Kennisproductie en legitimatie van schendingen

82. In Israël dragen universiteiten – met name rechtenfaculteiten, archeologie en Midden-Oostenstudies – bij aan de ideologische onderbouw van de apartheid, door

²⁸³ Zie bijvoorbeeld <https://fund-docs.vanguard.com/etf-annual-report.pdf>, pp. 115–135 (Vanguard ESG Global All Cap UCITS ETF); en www.vanguardinvestor.co.uk/investments/vanguard-activelife-climate-aware-60-70-equity-fund-a-gbp-accumulation/portfolio-data (Vanguard ActiveLife Climate Aware 60-70% aandelenfonds).

²⁸⁴ <https://www.bloomberg.com/professional/producten/bloomberg-terminal/>, periode 12 oktober 2023–22 mei 2025.

²⁸⁵ <https://public.tableau.com/app/profile/omar.elhaj/viz/PhilanthropicColonialismWorkbook/Dashboard1?publish=ja>.

²⁸⁶ <https://peacenow.org.il/en/na-kl-jnf-rechtszaak-bevelen-familie-sumarin-om-hun-huis-in-silwan-te-evacueren>; www.haaretz.com/2005-03-13/ty-article/civil-administration-head-faces-charges-over-land-fraud/0000017f-db57-df9c-a17f-ff5f6ddc0000; www.haaretz.com/israel-news/2016-02-01/ty-article/.premium/onderzoek-bijna-alle-palestijnse-landdeals-voor-illegale-buitenposten-gesmede/0000017f-df26-df7c-a5ff-df7e65de0000; <https://register-of-charities.charitycommission.gov.uk/en/charity-search/-/charity-details/225910>; en https://jnf.blob.core.windows.net/images/docs/default-source/pdfs/year-in-review_2024.pdf?sfvrsn=701e626d_4.

²⁸⁷ <https://israelgives.org/amuta/580407211>; En www.theguardian.com/world/2023/dec/23/crowdfunding-us-residents-fund-settlements-west-bank.

²⁸⁸ <https://cfoic.com/>; en www.globalissues.org/news/2010/07/27/6425.

²⁸⁹ www.christenenvoorisrael.nl/geschiedenis (in het Nederlands).

²⁹⁰ <https://www.c4israel.org/>.

²⁹¹ Christelijke Vrienden van Israëlsche Gemeenschappen stuurden 1,2 miljoen dollar <https://projects.propublica.org/nonprofits/organizations/412020104/202421349349304957/full>; Christenen voor Israël Nederland, ruim € 10 miljoen (\$11,05 miljoen) [https://prod1-plate-attachments.s3.amazonaws.com/attachments/b272dc5574/Jaarrekening Stichting Christenen voor Israël 2023.pdf](https://prod1-plate-attachments.s3.amazonaws.com/attachments/b272dc5574/Jaarrekening%20Stichting%20Christenen%20voor%20Isra%C3%ABl%202023.pdf) (in het Nederlands), blz. 22.

²⁹² www.platform-investico.nl/onderzoeken/dutch-christians-funding-israel-s-settler-movement; <https://nl.times.nl/2025/03/25/dutch-foundation-biedt-aankoop-wapens-illegale-israeli-settlers-dutch-donaties>; www.groene.nl/artikel/camera-s-pepper-spray-and-guns (in het Nederlands); <https://cfoic.com/wp-content/uploads/2023/04/2022-Annual-Report-sm.pdf>; en <https://www.c4israel.org/support-israel/emergency-aid-23/>.

²⁹³ <https://dawnmena.org/hoer-israelsche-universiteiten-en-rechtsgeleerden-samenwerken-met-het-militaire-israël/>; www.haaretz.com/2009-03-05/ty-article/protests-as-idf-colonel-who-ruled-for-attacks-on-gaza-citizens-starts-as-tau-lecturer/0000017f-e9d5-d62c-a1ff-fdff83300000; En <https://international.tau.ac.il/court-justice>.

²⁹⁴ <https://emekshaveh.org/en/tel-tibna>; en www.haaretz.com/opinion/editorial/2022-08-11/ty-article-opinion/occupation-archaeology/00000182-8e8c-d68b-a3e2-ff8d3bf40000.

²⁹⁵ www.haaretz.co.il/news/politics/2019-03-25/ty-article-magazine-premium/0000017f-eae4-d639-af7f-ebf7280f0000 (in het Hebreeuws); www.havatzalot.org/copy-of-2 (in het Hebreeuws); en <https://rector.huji.ac.il/news/%D7%A2%D7%93%D7%9B%D7%95%D7%9F-%D7%A9%D7%95%D7%98%D7%A3-%D7%90%D7%A4%D7%A8%D7%99%D7%9C-2019> (in het Hebreeuws).

Verhalen die aansluiten bij de staat,²⁹⁶ die de Palestijnse geschiedenis uitwissen en bezettingspraktijken rechtvaardigen.²⁹⁷ Ondertussen dienen afdelingen wetenschap en technologie als onderzoeks- en ontwikkelingscentra voor samenwerkingen tussen het Israëlijsche leger en wapenleveranciers, waaronder Elbit Systems, Israel Aerospace Industries, IBM en Lockheed Martin, en dragen zo bij aan de productie van hulpmiddelen voor bewaking, menigtebeheersing, stedelijke oorlogsvoering, gezichtsherkenning en gerichte moord.

hulpmiddelen die effectief op Palestijnen worden getest.²⁹⁸

83. Toonaangevende universiteiten, met name uit landen met een mondiale minderheid, werken samen met Israëlijsche instellingen in gebieden die Palestijnen direct schade toebrengen. Aan het Massachusetts Institute of Technology voeren laboratoria onderzoek uit naar wapens en bewaking, gefinancierd door het Israëlijsche Ministerie van Defensie – het enige onderzoek aan het instituut dat door buitenlandse militairen wordt gefinancierd.²⁹⁹ Opvallende projecten van het Israëlijsche Ministerie van Defensie omvatten de beheersing van drone-zwermen³⁰⁰ – een duidelijk kenmerk van de Israëlijsche aanval op Gaza sinds oktober 2023 – achtervolgingsalgoritmen³⁰¹ en onderwaterbewaking.³⁰² Van 2019 tot 2024 beheerde het instituut een startkapitaalfonds van Lockheed Martin dat studenten in contact bracht met teams in Israël.³⁰³ Van 2017 tot 2025 betaalde Elbit Systems voor het lidmaatschap van het instituut. Industrieel Liaison Programma, dat toegang tot onderzoek en talent mogelijk maakt.³⁰⁴

84. Het Horizon Europe-programma van de Europese Commissie faciliteert actief de samenwerking met Israëlijsche instellingen, inclusief die welke medeplichtig zijn aan apartheid en genocide. Sinds 2014 heeft de Europese Commissie meer dan € 2,12 miljard (\$ 2,4 miljard) toegekend aan Israëlijsche entiteiten,³⁰⁵ waaronder het Ministerie van Defensie,³⁰⁶ terwijl Europese academische instellingen profiteren van deze verstrengeling en deze versterken. De Technische Universiteit München ontvangt € 198,5 miljoen (\$ 218 miljoen) aan EC Horizon-financiering,³⁰⁷ inclusief € 11,47 miljoen (\$ 12,6 miljoen) voor 22 samenwerkingen met Israëlijsche partners, militaire en technologiebedrijven.³⁰⁸ De universiteit en Israel Aerospace Industries ontvangen € 792.795,75 (\$ 868.416) om samen met andere deelnemers groene waterstoftechnologie te ontwikkelen,³⁰⁹ relevant voor Israel Aerospace Industries.

²⁹⁶ <https://en.huji.ac.il/Constitution>; en <https://campuscore.ariel.ac.il/wp/au-international/visitor-guide/>.

²⁹⁷ Wind, *torens van ivoor en staal*; zie bijvoorbeeld ook <https://besacenter.org/palestinians-hopeless-terror-declines-hopeful-terrorism-increases/>.

²⁹⁸ <https://www.elbitsystems.com/blog/waar-robots-gaan-spelen>; <https://in.bgu.ac.il/en/bgn/Pages/industry.aspx>; <https://aerospace.technion.ac.il/academia-industry-relations/>; <https://en.huji.ac.il/news/hebrew-university-and-technion-partner-ibm-advance-artificial-intelligence/>; en <https://americansforbgu.org/emc-ibm-and-lockheed-martin-in-silicon-wadi/>.

²⁹⁹ Indiening 3.1.17; <https://fml.mit.edu/may-june-2024/no-more-mit-research-for-israels-ministry-of-defense/>; en <https://archive.org/details/mit-science-for-genocide/page/32/mode/2up>, blz. 33.

³⁰⁰ <https://vpf.mit.edu/sites/default/files/downloads/AuditReport/2023%20MIT%20Uniform%20Guidance%20Rapport.pdf>, blz. 164; en www.cs.technion.ac.il/events/view-event.php?evid=10573; <https://arxiv.org/abs/2212.03298>; en www.newscientist.com/article/2282656-israel-used-worlds-first-ai-guided-combat-drone-swarm-in-gaza-attacks/.

³⁰¹ <https://vpf.mit.edu/sites/default/files/downloads/AuditReport/2023%20MIT%20Uniform%20Guidance%20Rapport.pdf>, p.164; en <https://doi.org/10.1145/2185677.2185739>; <https://oar.a-star.edu.sg/communities-collections/articles/19403>.

³⁰² <https://archive.org/details/mit-science-for-genocide/page/38/mode/2up?q=pursuit+algorithms>, blz. 39.

³⁰³ <https://news.mit.edu/2019/lockheed-martin-mit-misti-seed-fund-0418>; En www.palestinechronicle.com/major-divestment-win-students-say-mit-has-cut-ties-with-lockheed-martin-fund/.

³⁰⁴ <https://ilp.mit.edu/membership>; www.business-humanrights.org/en/latest-news/usa-after-six-month-campaign-mit-cuts-ties-with-israeli-weapons-manufacturer-elbit-systems/; en <https://www.boston.com/news/local-news/2025/05/01/pro-palestine-students-claim-victory-after-israeli-weapons-manufacturer-leaves-mit-program/>.

³⁰⁵ https://dashboard.tech.ec.europa.eu/qs_digit_dashboard_mt/public/sense/app/1213b8cd-3ebe-4730-b0f5-fa4e326df2e2/sheet/0c8af38b-b73c-4da2-ba41-73ea34ab7ac4/state/analysis (zoektermen: "Kaderprogramma = H2020 + Horizon Europa" en "Land = Israël") https://dashboard.tech.ec.europa.eu/qs_digit_dashboard_mt/public/extensions/RTD_BI_public_Landenprofiel/RTD_BI_publiek_Landenprofiel.html?Land=IL; En https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-10-2024-001930_NL.html.

³⁰⁶ <https://cordis.europa.eu/project/id/101121288>.

³⁰⁷ https://dashboard.tech.ec.europa.eu/qs_digit_dashboard_mt/public/sense/app/dc5f6f40-c9de-4c40-8648-015d6ff21342/sheet/3bcd6df0-d32a-4593-b4fa-0f9529c8ffb0/state/analysis.

³⁰⁸ Ibid., en <https://academiccomplicity.eu/germany/en/TUMU>.

³⁰⁹ <https://cordis.europa.eu/project/id/101138105>.

militaire drones gebruikt in Gaza.³¹⁰ De universiteit werkt samen met IBM Israel – dat het discriminerende Israëlische bevolkingsregister beheert – aan cloud- en kunstmatige intelligentiesystemen, als onderdeel van de € 7,75 miljoen (\$ 8,52 miljoen) die IBM Israel ontvangt aan Horizon-financiering.³¹¹ De universiteit werkt ook samen aan een project van € 10,76 miljoen (\$ 11,71 miljoen) over “naadloze gedeelde “stedelijke mobiliteit”, waaronder de gemeente Jeruzalem,³¹² een stad die annexatie door middel van stedelijk vervoer verankert. Het is onmogelijk om de expertise die Israëlische partners aan deze partnerschappen bijdragen los te koppelen van de expertise die ze hebben opgedaan en gebruikt bij de schendingen waarmee ze in verband worden gebracht.

85. Veel universiteiten hebben hun banden met Israël behouden ondanks de escalatie na oktober 2023. Een van de vele Britse voorbeelden,³¹³ de Universiteit van Edinburgh, bezit bijna £ 25,5 miljoen (\$ 31,72 miljoen) (2,5 procent van haar vermogen) in vier techgiganten – Alphabet, Amazon, Microsoft en IBM³¹⁴ – die een centrale rol spelen in het Israëlische surveillanceapparaat en de aanhoudende vernietiging van Gaza. Met zowel directe als geïndexeerde investeringen behoort de universiteit tot de financieel meest verweven instellingen in het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland. De universiteit werkt ook samen met bedrijven die Israëlische militaire operaties ondersteunen, waaronder Leonardo SpA³¹⁵ en de Ben-Gurion Universiteit, via het AI and Data Science Lab van de Ben-Gurion Universiteit.

³¹⁶ het delen van onderzoek dat een direct verband legt met aanvallen op Palestijnen.

86. De analyse in dit rapport is slechts het topje van de ijsberg van de informatie die de speciale rapporteur heeft ontvangen. Hij erkent het cruciale werk van studenten en medewerkers bij het ter verantwoording roepen van universiteiten. Het werpt een nieuw licht op de wereldwijde repressie van campusdemonstranten: het beschermen van Israël en de financiële belangen van instellingen lijken een waarschijnlijker motief dan het bestrijden van vermeend antisemitisme.³¹⁷

V. Conclusies

87. Terwijl het leven in Gaza wordt verwoest en de Westelijke Jordaanoever steeds meer wordt aangevallen, laat dit rapport zien waarom de genocide door Israël voortduurt: omdat het voor velen lucratief is. Door licht te werpen op de politieke economie van een bezetting die genocidaal is geworden, onthult het rapport hoe de permanente bezetting de ideale proeftuin is geworden voor wapenfabrikanten en big tech – met een grenzeloze vraag en aanbod, weinig toezicht en geen enkele verantwoordingsplicht – terwijl investeerders en private en publieke instellingen er onbelemmerd van profiteren. Te veel invloedrijke bedrijven blijven financieel onlosmakelijk verbonden met de Israëlische apartheid en het militarisme.

88. Na oktober 2023, nu het Israëlische defensiebudget is verdubbeld en in een tijd van dalende vraag, productie en consumentenvertrouwen, heeft een internationaal netwerk van bedrijven de Israëlische economie ondersteund. Blackrock en Vanguard behoren tot de grootste investeerders in wapenbedrijven die cruciaal zijn voor het genocidale arsenaal van Israël.

Grote mondiale banken hebben Israëlische staatsobligaties gegarandeerd, die de verwoesting hebben gefinancierd, en de grootste staatsinvesterings- en pensioenfondsen hebben geïnvesteerd in publieke en

³¹⁰ www.timesofisrael.com/israels-heaven-drones-says-its-hydrogen-fueled-flying-robots-are-a-military-game-changer/ .

³¹¹ <https://cordis.europa.eu/project/id/101086248> en https://dashboard.tech.ec.europa.eu/qs_digit_dashboard_mt/public/sense/app/dc5f6f40-c9de-4c40-8648-015d6ff21342/sheet/3bcd6df0-d32a-4593-b4fa-0f9529c8ffb0/state/analysis (zoektermen: “Kaderprogramma = Horizon Europa” + “juridische naam van de organisatie = IBM Israel – Science and Technology Ltd”).

³¹² <https://cordis.europa.eu/project/id/101103646>.

³¹³ <https://lsepalestine.github.io/documents/LSESUPALESTINE-Assets-in-Apartheid-2024-Web.pdf>; <https://bdsatucl.com/wp-content/uploads/2024/09/UCL-Investment-Report-2024-FINAL.pdf>; En <https://kclbdsforum.wordpress.com/#:~:text=Het%20rapport%20heeft%20in%20kaart%20gebracht%20hoe,gecommitteerd%20tegen%20het%20Palestijnse%20volk>.

³¹⁴ <https://uoe-finance.ed.ac.uk/sites/default/files/2025-03/Lijst%20van%20investerings%202025%2031%20jan%20.pdf>.

³¹⁵ <https://udrc.eng.ed.ac.uk/partners>.

³¹⁶ <https://datasciencelab.ise.bgu.ac.il/>.

³¹⁷ Walaa Alqaisiya en Nicola Perugini, “De academische kwestie van Palestina”, *Middle East Critique*, vol. 33, nr. 3 (2024).

particuliere besparingen in de genocidale economie, terwijl ze ondertussen beweren ethische richtlijnen te respecteren.

89. Wapenbedrijven hebben bijna recordwinsten behaald door Israël te voorzien van geavanceerde wapens. Daarmee is een vrijwel weerloze burgerbevolking verwoest.

De machines van wereldwijde giganten in bouwmaterieel hebben een belangrijke rol gespeeld bij het met de grond gelijk maken van Gaza, waardoor de terugkeer en wederopbouw van het Palestijnse leven werd verhinderd. De winning van energie en mijnbouwbedrijven leveren niet alleen bronnen van civiele energie, maar voeden ook de militaire en energie-infrastructuur van Israël. Beide worden gebruikt om levensomstandigheden te creëren die erop gericht zijn het Palestijnse volk te vernietigen.

90. En terwijl de genocide voortduurt, gaat het onverbbidelijke proces van gewelddadige annexatie op de Westelijke Jordaanoever, inclusief Oost-Jeruzalem, door. De agro-industrie voedt nog steeds de uitbreiding van de nederzettingensector. De grootste online toerismeplatforms blijven de illegaliteit van Israëlische koloniën normaliseren. Wereldwijde supermarkten blijven Israëlische nederzettingen producten verkopen. En universiteiten wereldwijd blijven, onder het mom van onderzoeksneutraliteit, profiteren van een economie die nu op een genocidale manier functioneert.

Ze zijn inderdaad structureel afhankelijk van de samenwerking en financiering tussen kolonisten en andere bewoners.

91. De zaken gaan gewoon door, maar niets aan dit systeem, waarin bedrijven integraal deel uitmaken, is neutraal. De blijvende ideologische, politieke en economische motor van het raciaal kapitalisme heeft de Israëlische verdringings- en vervangingseconomie van bezetting getransformeerd in een genocide-economie. Dit is een "gezamenlijke criminele onderneming",³¹⁸ waarbij de daden van één persoon uiteindelijk bijdragen aan een hele economie die deze genocide aanjaagt, voedt en mogelijk maakt.

92. De in dit rapport genoemde entiteiten vormen slechts een fractie van een veel diepere structuur van bedrijfsbetrokkenheid, die profiteert van en schendingen en misdrijven in de bezette Palestijnse gebieden mogelijk maakt. Als ze de nodige zorgvuldigheid hadden betracht, zouden bedrijven hun betrokkenheid bij Israël al lang geleden hebben gestaakt. Vandaag de dag is de vraag naar verantwoording des te urgenter: elke investering houdt een systeem van ernstige internationale misdrijven in stand.

93. Bedrijfs- en mensenrechtenverplichtingen kunnen niet los worden gezien van de illegale Israëlische kolonisatie in de bezette Palestijnse gebieden, die nu functioneert als een genocidemachine, ondanks het feit dat het Internationaal Gerechtshof heeft bevolen dat deze volledig en onvoorwaardelijk moet worden ontmanteld. De zakelijke relaties met Israël moeten worden beëindigd totdat de bezetting en de apartheid zijn beëindigd en er herstelbetalingen zijn gedaan. Het bedrijfsleven, inclusief zijn leidinggevend, moet ter verantwoording worden geroepen, als een noodzakelijke stap in de richting van een einde aan de genocide en de ontmanteling van het wereldwijde systeem van geracialiseerd kapitalisme dat daaraan ten grondslag ligt.

VI. Aanbevelingen

94. De speciale rapporteur dringt er bij de lidstaten op aan:

(a) sancties en een volledig wapenembargo op te leggen aan Israël, met inbegrip van alle bestaande overeenkomsten en goederen voor tweërlei gebruik, zoals technologie en zwaar civiel materieel;

(b) Alle handelsovereenkomsten en investeringsrelaties op te schorten of te voorkomen, en sancties opleggen, waaronder het bevriezen van tegoeden, aan entiteiten en personen die betrokken zijn bij activiteiten die de Palestijnen in gevaar kunnen brengen;

(c) Om verantwoording af te dwingen en ervoor te zorgen dat rechtspersonen juridische stappen kunnen ondernemen gevolgen van hun betrokkenheid bij ernstige schendingen van het internationaal recht.

95. De speciale rapporteur dringt er bij ondernemingen op aan:

(a) Alle zakelijke activiteiten onmiddellijk staken en relaties beëindigen die rechtstreeks verband houden met, bijdragen aan en schendingen van de mensenrechten veroorzaken, en

³¹⁸ Internationaal Strafftribunaal voor Rwanda, *Prosecutor tegen Karemera en Ngirumpatse*, zaak nr. ICTR-98-44-T, Vonnissen en straf, 2 februari 2012, par. 62.

internationale misdaden tegen het Palestijnse volk, in overeenstemming met de internationale verantwoordelijkheden van ondernemingen en het recht op zelfbeschikking;

(b) Het betalen van herstelbetalingen aan het Palestijnse volk, onder meer in de vorm van een apartheidsbelasting op het vermogen, naar het voorbeeld van het Zuid-Afrika van na de apartheid.

96. De Speciale Rapporteur dringt er bij het Internationaal Strafhof en de nationale rechterlijke machten op aan om bedrijfsleiders en/of bedrijfsentiteiten te onderzoeken en te vervolgen voor hun rol in het plegen van internationale misdaden en het witwassen van de opbrengsten van die misdaden.

97. De speciale rapporteur dringt er bij de Verenigde Naties op aan:

(a) Om te voldoen aan het advies van het Internationale Gerechtshof van 2024;

(b) Om alle entiteiten die betrokken zijn bij de illegale Israëlische bezetting op te nemen in de OHCHR-database (zodat deze goed toegankelijk is op de OHCHR-website).

98. De speciale rapporteur dringt er bij vakbonden, advocaten, het maatschappelijk middenveld en gewone burgers op aan om op internationaal en nationaal niveau aan te dringen op boycotts, desinvesteringen, sancties, rechtvaardigheid voor Palestina en verantwoordingsplicht; samen met de mensen van de wereld een einde kan maken aan deze onuitsprekelijke misdaden.

99. Dit rapport is geschreven aan de vooravond van een diepgaande en tumultueuze transformatie. Wereldwijd aanschouwde wreedheden vereisen dringende verantwoording en rechtvaardigheid, en vereisen diplomatieke, economische en juridische actie tegen degenen die een genocidale bezettingseconomie in stand hebben gehouden en ervan hebben geprofiteerd. Wat er daarna gebeurt, hangt af van iedereen.

Bijlage

Overzicht van het wettelijk kader dat de juridische aansprakelijkheid van rechtspersonen in de bezette Palestijnse gebieden regelt

1. Inleiding

1. In deze bijlage wordt het internationale juridische kader uiteengezet dat breed van toepassing is op de Bedrijfssector betrokken bij de bezette Palestijnse gebieden (OPT). Het beoogt richtlijnen te bieden voor de interpretatie en toepassing van de juridische concepten en feitelijke bevindingen die in het hoofdrapport worden gepresenteerd. Het is niet bedoeld als een uitputtende uiteenzetting van het internationaal recht op dit gebied, maar presenteert de brede principes van maatschappelijk verantwoord ondernemen, met name die welke van toepassing zijn wanneer bedrijfsentiteiten¹ betrokken zijn bij het verdrijven van Palestijnen van hun land en het vervangen van hen door illegale koloniën, in strijd met het internationaal recht. Bedrijfsentiteiten lopen het risico verantwoordelijk te worden gehouden voor uitbuitend, misbruikend en zelfs crimineel gedrag. Hoewel de verantwoordelijkheid van bedrijven voor en criminele medeplichtigheid aan schendingen zeker herkenbaar was in de bezette Palestijnse gebieden vóór oktober 2023, zouden latere feitelijke en juridische ontwikkelingen

bedrijven die zich schuldig maken aan onrechtmatige bezetting en genocide.

2. Maatschappelijk verantwoord ondernemen volgens het internationaal recht

2. Verantwoordelijkheid van bedrijven voor mensenrechtenschendingen, internationale humanitaire hulp
Het recht en de misdrijven volgens het internationaal recht worden beheerst door juridische instrumenten op nationaal, regionaal en internationaal niveau.

3. De VN-richtsnoeren inzake bedrijfsleven en mensenrechten (UNGP's) vormen het normatieve kader op internationaal niveau voor de regulering van het gedrag van ondernemingen met betrekking tot mensenrechten.

² Ze beschrijven wat staten en bedrijven moeten doen om te voldoen aan bestaande verplichtingen onder het internationaal mensenrechtenrecht en hebben al een aanzienlijke impact op de nationale wetgeving en het beleid. De VN-richtlijnen bieden immers de normatieve lens waardoor het gedrag van bedrijven kan worden beoordeeld om juridisch relevante feiten vast te stellen in rechtszaken waarin de aansprakelijkheid van bedrijven aan bod komt. Ze richten zich zowel op het voorkomen van negatieve gevolgen voor de mensenrechten als op het waarborgen van herstelmaatregelen wanneer het gedrag van een bedrijf dergelijke gevolgen veroorzaakt, eraan bijdraagt of er rechtstreeks aan gekoppeld is.³ Cruciaal is dat strengere normatieve eisen van toepassing zijn in contexten van conflict, bezetting en structurele kwetsbaarheid, met name wanneer de binnenlandse handhaving van het internationaal mensenrechtenrecht zwak of in gevaar is, waardoor internationaal toezicht noodzakelijk is.⁴

4. Andere gebieden van het internationaal recht stellen specifieke juridische verplichtingen aan ondernemingen, met name het internationaal humanitair recht – dat bindend is voor niet-statelijke actoren die betrokken zijn bij gewapende conflicten⁵ – en het internationaal strafrecht, op grond waarvan individuen zoals leidinggevend van ondernemingen, en in toenemende mate ook ondernemingen zelf, strafrechtelijk aansprakelijk kunnen worden gesteld.⁶ Nationale rechtbanken zijn de primaire jurisdictie voor de handhaving van de aansprakelijkheid van bedrijven voor mensenrechtenschendingen en internationale misdaden.

2.1. Staten als primaire verantwoordelijken

Het internationaal recht kent staten de primaire taak toe ervoor te zorgen dat ondernemingen het internationaal recht niet schenden en de mensenrechten respecteren, als onderdeel van hun verplichting om de mensenrechten te respecteren, beschermen en na te leven. Onder het internationaal recht inzake mensenrechten, bevestigd door de

¹ A/HRC/59/23], paragraaf 5

² Verenigde Naties, Leidende beginselen voor bedrijfsleven en mensenrechten, www.ohchr.org/sites/default/files/documents/publications/guidingprinciplesbusinessshr_en.pdf

³ VN GP 13

⁴ UNDP, *Verhoogde zorgvuldigheid op het gebied van mensenrechten voor bedrijven in conflicterende contexten: een gids*, www.undp.org/publications/heightened-human-rights-due-diligence-business-conflict-affected-contexts-guide ("UNDP Verhoogde HRDD"); UNGP 7 Commentaar; OESO, *Richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen inzake Verantwoord Bedrijfsgedrag*, www.oecd.org/en/publications/oecd-guidelines-for-multinational-enterprises-on-responsible-business-conduct_81f92357-en.html

("OESO-richtlijnen"), par. 43

⁵ A/75/212 (2020), paragraaf 10

⁶ Zie paragraaf 2.3

Volgens de UNGP kan het voorkomen dat staten hun verplichtingen op het gebied van de mensenrechten schenden als zij nalaten passende maatregelen nemen om misbruik door particuliere actoren te voorkomen, onderzoeken, bestraffen en herstellen wanneer er mensenrechtenschendingen plaatsvinden.⁷ Staten zijn verplicht deze regelgeving en dit toezicht uit te breiden naar de activiteiten van ondernemingen die buiten hun grondgebied plaatsvinden, in overeenstemming met de algemene extraterritoriale verplichtingen op het gebied van mensenrechten.⁸

6. Bovendien worden volgens de regels inzake de verantwoordelijkheid van de staat schendingen van mensenrechten door particuliere actoren toegeschreven aan een staat wanneer een rechtspersoon handelt op instructie van of onder controle of leiding van de staat, door de staatswetgeving de bevoegdheid heeft om elementen van overheidsgezag uit te oefenen of wanneer de staat het gedrag erkent en als zijn eigen gedrag aanneemt.⁹ Dienovereenkomstig vereisen de UNGP's dat staten aanvullende stappen ondernemen ter bescherming tegen mensenrechtenschendingen door rechtspersonen die eigendom zijn van, gecontroleerd worden door of aanzienlijke steun ontvangen van de staat.¹⁰

2.2. Verantwoordelijkheden van rechtspersonen

7. De VN-richtlijnen zijn van toepassing op alle ondernemingen, "ongeacht hun omvang, sector, operationele context, eigendom en structuur."¹¹ De verantwoordelijkheid van ondernemingen voor mensenrechtenschendingen en misdrijven onder internationaal recht bestaat onafhankelijk van die van staten en ongeacht de maatregelen die staten wel of niet nemen om ervoor te zorgen dat ze de mensenrechten respecteren. Bijgevolg moeten ondernemingen de mensenrechten respecteren, zelfs als een staat waar zij actief zijn dat niet doet, en kunnen zij aansprakelijk worden gesteld, zelfs als zij zich aan de nationale wetgeving van het land waar zij actief zijn, hebben gehouden.¹² Met andere woorden, naleving van nationale wetgeving sluit verantwoordelijkheid of aansprakelijkheid niet uit/is geen verweer tegen aansprakelijkheid.

8. Ondernemingen zijn verplicht zowel schending van de mensenrechtenwetgeving te voorkomen als mensenrechtenschendingen aan te pakken die voortvloeien uit hun eigen activiteiten of hun zakelijke relaties met anderen. Om dit te bereiken, stellen de UNGP's een "continuüm van betrokkenheid" en bijbehorende verantwoordelijkheden vast. Deze weerspiegelen de complexiteit van bedrijfsstructuren en economische waardeketens, en het feit dat de aard van de betrokkenheid van een bedrijf bij een specifieke impact op de mensenrechten in de loop der tijd kan veranderen, zodat het bedrijf hogerop in dat continuüm kan komen als het geen passende maatregelen neemt. De activiteiten van een onderneming en haar relaties kunnen worden gezien als onderdeel van een ecosysteem dat *in zijn geheel* (door het plegen, faciliteren, mogelijk maken en/of profiteren) een negatieve impact op de mensenrechten kan hebben, wat kan leiden tot schendingen.¹³

9. De verantwoordelijkheid van een onderneming hangt in de eerste plaats af van de vraag of haar activiteiten of relaties in de gehele toeleverings-/waardeketen¹⁴ risicovol zijn of in feite:

- (a) *het veroorzaken van mensenrechtenschendingen*¹⁵, omdat haar eigen activiteiten essentieel zijn voor de mensenrechtenschendingen kunnen plaatsvinden.¹⁶
- (b) *bijdragen aan schendingen door eigen activiteiten* – hetzij rechtstreeks, hetzij via een externe entiteit (overheid, bedrijf of andere). Dit omvat elke activiteit of relatie waarbij een causaal verband kan worden vastgesteld tussen de

⁷ A/HRC/4/35/Add.1 (2007); VN GP 1-7

⁸ UNGP 7 Commentaar, CCPR, Algemeen Commentaar 31 (2004), paragraaf 10; CESCR, Algemeen Commentaar 24 (2017), paragrafen. 25-37; overweeg CCPR/C/DEU/CO/6, paragraaf 16

⁹ Artikelen over de verantwoordelijkheid van staten voor internationaal onrechtmatige daden, art. 5, 8, 9, 11; CESCR Algemeen Commentaar 24 (2017), par. 11

¹⁰ UNGP 4

¹¹ VN GP 14

¹² UNGP 23; UNGP 11 Commentaar; OESO-richtlijnen, par. 43; HR/PUB/12/02 (2012), blz. 13-14; https://ipisresearch.be/wp-content/uploads/2024/06/20240328_Due-diligence-en-bedrijfsverantwoordelijkheid-in-de-arms-value-chain.pdf.

¹³ UNGP 13; Indiening (1.13.a)

¹⁴ A/HRC/RES/17/4 (2011); Irene Pietropaoli, "Deskundig juridisch advies: de verplichtingen van derde staten en bedrijven om en bestraf genocide", 5 juni 2024, www.alhaq.org/advocacy/23294.html, blz. 38

¹⁵ Let op: de UNGP's verwijzen naar 'negatieve gevolgen voor de mensenrechten'; deze tekst gebruikt 'schendingen van de mensenrechten' om de context van de bezette Palestijnse gebieden weer te geven.

waar schendingen en misdaden plaatsvinden

¹⁶ UNGP 13, indiening (1.13.b) p. 20

handelingen en de daaruit voortvloeiende schending.¹⁷ Er wordt aangenomen dat er een causaal verband bestaat tussen de handelingen van de entiteit en het daaruit voortvloeiende misbruik wanneer de entiteit het misbruik heeft gefaciliteerd of mogelijk gemaakt, sterke prikkels heeft gecreëerd voor een derde partij om internationale mensenrechtenwetgeving te schenden of activiteiten heeft ondernomen "parallel met een derde partij, wat leidt tot cumulatieve gevolgen".¹⁸

- (c) *rechtstreeks verband houdt* met schendingen via haar activiteiten, producten, diensten of zakelijke relaties, hoewel zij zelf niet hoeft bij te dragen aan de schendingen.¹⁹

10. De UNGP's verwachten van ondernemingen dat zij ervoor zorgen dat zij niet betrokken raken bij mensenrechtenschendingen door **periodiek een mensenrechtenonderzoek (HRDD)** uit te voeren om problemen te identificeren en hun gedrag aan te passen.²⁰ Daarnaast wordt van ondernemingen verwacht dat zij in situaties van gewapend conflict, bezetting en andere gevallen van wijdverbreid geweld gedurende de gehele periode van het conflict **verhoogde mensenrechtenonderzoek** uitvoeren.²¹

11. Als onderdeel van dit intensieve proces – dat in de bezette Palestijnse gebieden van cruciaal belang is – zouden bedrijfsentiteiten zichzelf drie vragen moeten stellen met betrekking tot hun acties en omissies:

- (a) Is er sprake van een daadwerkelijke of potentiële negatieve impact op de mensenrechten, of houdt het conflict verband met de activiteiten, producten of diensten van de rechtspersoon?
- (b) Zo ja, vergroten de activiteiten van de rechtspersoon het risico op die impact?
- (c) Zo ja, zouden de activiteiten van de rechtspersoon op zichzelf voldoende zijn om tot die impact te leiden?²²

12. Bij het beantwoorden van deze vragen moeten rechtspersonen rekening houden met:

- Conflicten zullen altijd negatieve gevolgen voor de mensenrechten hebben. Een rechtspersoon die in een conflict opereert, zal daarom altijd mensenrechtenschendingen veroorzaken, hieraan bijdragen of er rechtstreeks mee in verband worden gebracht.
- Bedrijfsactiviteiten in een conflictgebied kunnen nooit 'neutraal' zijn; zelfs als een bedrijfsentiteit geen partij kiest in een conflict, zullen haar activiteiten onvermijdelijk de conflictdynamiek beïnvloeden;
- Bedrijfsorganisaties moeten, naast de mensenrechten, ook de normen van het internationaal humanitair recht en de verplichting om genocide te voorkomen, respecteren.²³

13. Op basis van de bovenstaande beoordeling heeft een rechtspersoon specifieke juridische verantwoordelijkheden:

- (a) Wanneer het mensenrechtenschendingen *veroorzaakt* (antwoordt "ja" op alle drie de vragen), heeft het de verantwoordelijkheid om de actie te staken en om rechtsmiddelen en herstelbetalingen te bieden voor de veroorzaakte schade.²⁴

¹⁷ Rachel Davis, "De VN-richtsnoeren inzake bedrijfsleven, mensenrechten en conflictgebieden: overheidsverplichtingen en bedrijfsverantwoordelijkheden", *Internationaal Rede Rede*, vol. 94, nr. 887, (2012), p. 973; Tara Van Ho, "De relaties definiëren: 'oorzaak, bijdrage en direct gekoppeld aan' in de VN-richtsnoeren inzake bedrijfsleven en mensenrechten", *Human Rights Quarterly*, vol. 43, nr. 4, (november 2021), p. 634; zie ook de Nota van de voorzitter van de onderhandelingen over de herziening van 2011, betreffende de terminologie over "direct gekoppeld", OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen (herziening 2011), <https://mneguidelines.oecd.org/global-forum/GFRBC-2014-financial-sector-document-3.pdf>.

¹⁸ Ibid

¹⁹ Irene Pietropaoli, "Deskundig juridisch advies", p. 38.

²⁰ Commentaar van de UNGP op beginselen 17 en 19; Tara Van Ho, "Defining the Relationships", p. 631; John Ruggie, *Just Business: Multinational Corporations and Human Rights* (2013), p. 99; Surya Deva, "Verplichte wetgeving inzake due diligence op het gebied van mensenrechten in Europa: een fata morgana voor rechthebbenden?", *Leiden Journal of International Law*, vol. 36 (2023), 389.

²¹ UNGP 7; UNDP Verhoogde HRDD-gids; A/75/212 (2020); A/HRC/17/32 (2011).

²² UNDP Enhanced HRDD Guide; p. 26.

²³ UNGP 7, 23 Commentaar; UNDP Verhoogde HRDD, p.10; VN, *Kader voor Analyse van Wreedheden - Een hulpmiddel voor preventie*, 2014, www.refworld.org/reference/manuals/un/2014/en/102631 ("Kader voor wreedheden"); A/75/212 (2020), par. 43; www.ohchr.org/Documents/Issues/Business/OPTStaat6June2014.pdf; Zie ook: TL Van Ho en MK Alshaleel, "The Mutual Fund Industry and the Protection of Human Rights" *Human Rights Law Review*, vol. 18, nr. 1 (2018).

²⁴ OHCHR, *De verantwoordelijkheid van bedrijven om mensenrechten te respecteren: interpretatieve gids*,

2017, www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/HR.PUB.12.2_En.pdf ("OHCHR Interpretatieve Gids"), p. 5; Tara Van Ho, "De relaties definiëren".

- (b) Wanneer het *bijdraagt aan* mensenrechtenschendingen (antwoordt "ja" op vragen 1 en 2, "nee" op vraag 3), heeft het de verantwoordelijkheid om de nodige stappen te ondernemen om zijn eigen bijdrage aan mensenrechtenschendingen te stoppen of te voorkomen (inclusief het beëindigen van relaties), om de resterende impact te beperken door middel van zijn invloed en om mee te werken aan het herstel van de schade.²⁵
- (c) Wanneer er sprake is van *een direct verband* met mensenrechtenschendingen (alleen 'ja' geantwoord op vraag 1), is het verplicht om zijn invloed aan te wenden, ook in samenwerkingsverband, om de impact op de mensenrechten te voorkomen of te beperken.²⁶ Mocht die invloed ineffectief blijken, dan moet het overwegen om relaties te beëindigen.²⁷ Indien het bedrijf zich niet terugtrekt uit een context met een hoog risico (ondanks due diligence) zal de aansprakelijkheid van een onderneming voor de schending toenemen.²⁸

14. Een cruciaal en vaak verkeerd begrepen aspect van het raamwerk is dat bij het beoordelen van ondernemingshandelingen het de materiële impact van ondernemingshandelingen op de *huidige en potentiële* bescherming van mensenrechten en de door conflicten getroffen context zelf is die van belang is,²⁹ en niet de mate van zorgvuldigheid die wordt betracht of de mate van nalatigheid.³⁰ Met andere woorden, het uitvoeren van dit soort Due diligence ontslaat een onderneming niet van haar verantwoordelijkheid.³¹ handelingen is van belang.

de gevolgen voor de mensenrechten en de maatregelen die worden genomen om het risico af te wenden of aan te pakken.

15. **Het correct identificeren van de betreffende schending is daarom cruciaal.** Dit betekent dat ondernemingen moeten overwegen of specifieke mensenrechtenschendingen ook onderdeel kunnen zijn van meer structurele en systemische schendingen van het internationaal recht.³² Volgens de VN-richtlijnen zal de ernst van de gevolgen voor de mensenrechten bepalend zijn voor hun verantwoordelijkheden en de toereikendheid van de genomen stappen om de ernstige schendingen te voorkomen, te beëindigen en te verhelpen.³³ Zo kan een onderneming bijvoorbeeld *bijdragen aan* de sloop van huizen en gedwongen verplaatsing. In een context van uitbreiding van nederzettingen of meer structurele misdrijven kunnen de acties van de onderneming echter ook *direct verband houden* met het in stand houden van apartheid, rassendiscriminatie en genocide, of *bijdragen aan* die schendingen, wanneer systematische gedwongen verplaatsing een constitutief onderdeel is van deze misdrijven naarmate ze zich ontfouwen. Ze *dragen ook inherent bij aan* de schending van het recht op zelfbeschikking.

16. Bovendien is de complexiteit van de verwachte HRDD-processen en de urgentie waarmee rechtspersonen moeten handelen evenredig aan de omvang, reikwijdte en onherstelbaarheid van de schendingen die zich voordoen.³⁴ In situaties waarin er duidelijk bewijs is van aanhoudende, wijdverbreide mensenrechtenschendingen, moet de rechtspersoon het risico van betrokkenheid behandelen als een kwestie van naleving van de wet en, in de meest extreme gevallen, de activiteiten in de betreffende staat staken. Een verhoogde HRDD stelt rechtspersonen in staat om escalaties in de schendingen te anticiperen en de vereiste maatregelen te nemen *voordat* deze schendingen zich materialiseren.³⁵ Indien dit niet gebeurt, heeft dit invloed op de mate van betrokkenheid en de mate waarin hun acties als toereikend worden beschouwd, wat gevolgen heeft voor de aansprakelijkheidsbeoordelingen. Een rechtspersoon die *direct verbonden is* met de thuissituatie

²⁵ Commentaar UNGP 19, UNGP 22.

²⁶ Commentaar op UNGP 17.

²⁷ Commentaar van UNGP 19; OHCHR Interpretatieve Gids, p. 7.

²⁸ Commentaar van UNGP 19; Tara Van Ho, "De relaties definiëren", p. 635; OHCHR, Reactie op verzoek van BankTrack voor advies over de toepassing van de VN-richtsnoeren inzake bedrijfsleven en mensenrechten in de context van de banksector 5 (12 juni 2017), www.ohchr.org/Documents/Issues/Business/InterpretationGuidingPrinciples.pdf, blz. 7.

²⁹ John Ruggie en John Sherman, "Het concept van 'due diligence' in de VN-richtsnoeren inzake bedrijfsleven en mensenrechten: een Antwoord aan Jonathan Bonnitcha en Robert McCorquodale", *The European Journal of International Law*, vol. 28, nr. 3 (november 2017), pp. 923-924.

³⁰ UNGP 18 en commentaar; indiening (1.5.b); Ruggie en Sherman, "Het concept van due diligence", p. 924. Zie David Bilchitz en Surya Deva, "De mensenrechtenverplichtingen van bedrijven: een kritisch kader voor de toekomst" in *Human Rights Obligations of Business: Beyond the Corporate Responsibility to Respect* (CUP, 2013), p. 11

³¹ Tara Van Ho, "De relaties definiëren", p. 631; Surya Deva, "Verplichte due diligence op het gebied van de mensenrechten", pp. 395-396.

³² UNGP 12 Commentaar, 14 Commentaar

³³ UNGP 14; OESO-richtlijnen, p. 31; indiening 1.3

³⁴ A/75/212 (2020), paragraaf 13.

³⁵ A/75/212 (2020), paragrafen 19-21; Kader voor wreedheden; UNGP 17 Commentaar; OESO-richtlijnen, paragrafen 50, 51.

sloop en het niet beëindigen van de relaties zal ertoe bijdragen dat het *bijdraagt* aan die schending en grotere verantwoordelijkheden met zich meebrengt.³⁶

2.3. Wanneer verantwoordelijkheid strafrechtelijke aansprakelijkheid met zich mee kan brengen

17. Wanneer een onderneming zich niet verantwoordelijk gedraagt in overeenstemming met het internationaal recht, kan dit ertoe leiden dat zij betrokken raakt bij nog ernstigere overtredingen. Dit kan leiden tot strafrechtelijke aansprakelijkheid voor de onderneming zelf en/of haar leidinggevendenden.

18. Gebaseerd op de erfenis van de processen tegen de industriëlen in Neurenberg,³⁷ is de verantwoordingsplicht van bedrijven voor internationale misdaden gebaseerd op de erkenning van de cruciale rol die de economie speelt in tijden van oorlog en conflict,³⁸ en het feit dat bedrijven betrokken kunnen zijn bij gruwelijke schendingen van het internationaal recht die *internationale* misdaden vormen.

19. Individuele bestuurders kunnen strafrechtelijk aansprakelijk worden gesteld voor de handelingen van hun bedrijfsentiteiten, ook voor het Internationaal Strafhof.³⁹ Hoewel steeds meer *bedrijven* entiteiten zelf, zouden ook strafrechtelijk aansprakelijk kunnen worden gesteld als gevolg van de opkomende kristallisatie van de gebruikelijke internationale rechtsbeginselen.⁴⁰ Dit omvat enkele binnenlandse jurisdicties die strafrechtelijke aansprakelijkheid toekennen aan ondernemingen,⁴¹ en een groeiend aantal verdragen legt de strafrechtelijke aansprakelijkheid van rechtspersonen vast, wat betekent dat bedrijven volgens het internationale recht strafrechtelijk aansprakelijk kunnen worden gesteld voor specifieke misdaden, waaronder genocide,⁴² apartheid,⁴³ financiering van terrorisme,⁴⁴ georganiseerde misdaad⁴⁵ en corruptie.⁴⁶

20. Het gedrag van ondernemingen en hun leidinggevendenden kan leiden tot directe strafrechtelijke aansprakelijkheid, maar komt vaker neer op aansprakelijkheid voor medeplichtigheid of medeplichtigheid. Dit kan inhouden: uitlokken, morele steun,⁴⁷ of medeplichtigheid, het verlenen van hulp of bijstand voor of het verkrijgen van de middelen voor het plegen van een misdrijf⁴⁸ of het creëren van de omstandigheden die nodig zijn voor het plegen van wrede daden.⁴⁹ Internationale tribunalen hebben over het algemeen geoordeeld dat strafrechtelijke aansprakelijkheid voor dergelijke vormen van medeplichtigheid: (a) *kan* worden vastgesteld wanneer de hulp of bijstand een materieel effect heeft

³⁶ Commentaar van UNGP 7, 13, 17, 19, 23.

³⁷ *Zaak Krupp (Verenigde Staten van Amerika v. Alfred Krupp)*, vonnis van 31 juli 1948, in *de processen tegen oorlogsmisdadigers voor de militaire rechtbanken van Neurenberg volgens de Wet van de Raad nr. 10*, deel IX; *Zaak IG Farben (Verenigde Staten van Amerika v. Carl Krauch e.a.)*, vonnis van 30 juli 1948, in *de processen tegen oorlogsmisdadigers voor de militaire rechtbanken van Neurenberg volgens de Wet van de Raad nr. 10*, deel VIII.

³⁸ Inzending (1.3); Anita Ramasastry, "Medeplichtigheid van bedrijven: van Neurenberg tot Rangoon - Een onderzoek naar zaken van gedwongen arbeid en hun impact op de aansprakelijkheid van multinationale ondernemingen" *Berkeley Journal of International Law* vol. 20, nummer 1, p. 91. Annika van Baar, "Transnationale Holocaust-rechtszaken en de verantwoordingsplicht van bedrijven voor wrede daden buiten Neurenberg" (19 februari 2019); Jonathan Kolieb, 'Door de spiegel: Neurenbergs verwarrende erfenis van de verantwoordingsplicht van bedrijven onder het internationaal recht' *American University International Law Review* vol. 32, nr. 2, (2017), p. 569, 582.

³⁹ Michael Kelly, *Prosecuting Corporations for Genocide* (OUP, 2016); indiening 1.3; A/75/212, par. 11.

⁴⁰ Commissie voor Internationaal Recht, Conceptartikelen over het voorkomen en bestraffen van misdaden tegen de menselijkheid, met commentaren, 2019, A/74/10, pp. 81-84, https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/7_7_2019.pdf, Afrikaanse Unie, Protocol betreffende wijzigingen van het Protocol betreffende het Statuut van het Afrikaans Hof van Justitie en de Rechten van de Mens, 27 juni 2014, art. 46 (nog niet in kracht); Speciaal Tribunaal voor Libanon, *New TV SAL Karma Mohamed Tashin Al Khayat*, zaak nr. STL-14-05/PT/AP/AR126.1, besluit van 2 oktober 2014; *VS tegen Krauch, et. al.* (de zaak IG Farben), VIII Trials of War Criminals Before the Neurenberg Military Tribunals, iii-iv (1952); *contra* VN-diplomatieke conferentie van gevolmachtigden over de oprichting van een Internationaal Strafhof, Rome, 15 juni-17 juli 1998, officiële documenten, vol. III (A/CONF.183/13), art. 23, par. 6, voetnoot 71.

⁴¹ Bijvoorbeeld Ecuador Código Orgánico Integral Penal, Registro Oficial, Suplemento, Año 1, nr. 180, 10 februari 2014, art. 90; www.ipinst.org/wp-content/uploads/publications/businessand_intcrime.pdf

⁴² Genocideverdrag, artikel VI; *Toepassing van het Verdrag inzake de voorkoming en de bestraffing van de misdaad van genocide (Bosnië en Herzegovina tegen Servië en Montenegro)*, vonnis, ICJ Reports 2007, par. 420; Michael Kelly, *Vervolg van bedrijven wegens genocide*.

⁴³ Internationaal Verdrag inzake de onderdrukking en bestraffing van de misdaad van apartheid (1973), art. I(2).

⁴⁴ Internationaal Verdrag ter bestrijding van de financiering van terrorisme, art. 5

⁴⁵ VN-Verdrag tegen transnationale georganiseerde misdaad, art. 10.

⁴⁶ VN-Verdrag tegen corruptie, art. 26.

⁴⁷ Internationaal Straftribunaal voor Joegoslavië, *aanklager tegen Blaškić*, zaak nr. IT-95-14-A, 29 april 2004, para. 46-47.

⁴⁸ *Aanklager tegen Akayesu*, zaak nr. ICTR-96-4-T, para. 533-538; *Aanklager tegen Blagojević*, zaak nr. IT-02-60-T, para. 777; Internationaal Straftribunaal voor Rwanda, *Aanklager v. Kamuhanda*, Zaak nr. ICTR-95-54A-A, Arrest, 22 januari 2003, para. 596.

⁴⁹ Internationaal Straftribunaal voor Rwanda, *aanklager tegen Nahimana, Barayagwiza en Ngeze*, zaak nr. ICTR-99-52-T, Uitspraak, Samenvatting, 3 december 2003, paras. 973-974.

bij het plegen van de misdaad,⁵⁰ en (b) hangt af van de kennis die de entiteit/leidinggevende heeft over hoe haar diensten of activiteiten zullen worden gebruikt, en het effect daarvan op het plegen van de misdaad.⁵¹

21. Met andere woorden, het is niet nodig aan te tonen dat de entiteit of het individu de specifieke schade *opzettelijk heeft veroorzaakt*; het is voldoende dat zij bij het verlenen van logistieke, financiële of operationele steun daadwerkelijke of constructieve *kennis* hadden dat de hoofddaders *betrokken* waren bij een bepaald misdrijf,⁵² of, in het geval van vervolgingen voor het ICC, handelden "met het *doel* het plegen van een dergelijk misdrijf te vergemakkelijken".⁵³ Financiële en bestuurlijke controle over een rechtspersoon die betrokken is bij het misdrijf is voldoende om de basis te leggen voor individuele strafrechtelijke aansprakelijkheid.⁵⁴ De jurisprudentie heeft bevestigd dat rechtspersonen hun aansprakelijkheid niet kunnen ontlopen door te beweren dat zij slechts commerciële contracten nakwamen.⁵⁵

2.4. Handhavingssystemen

22. Dit internationale kader kan worden afgedwongen via een reeks mechanismen, met name op nationaal en regionaal niveau – vastgesteld door staten om te voldoen aan de wettelijke verplichtingen zoals uiteengezet in paragraaf 2.1.

23. Voor veel bedrijven is een belangrijke drijfveer om praktijken te handhaven die mensenrechten respecteren, het risico op reputatieschade als gevolg van hun betrokkenheid bij mensenrechtenschendingen en internationale misdrijven. De VN-database (zie 3.1 hieronder)⁵⁶ heeft bijvoorbeeld het bewustzijn van maatschappelijk verantwoord ondernemen in de bezette Palestijnse gebieden aanzienlijk vergroot en bijgedragen aan desinvesteringsbeslissingen.

24. Een onderzoek naar alle door staten aangenomen wetgevende en beleidsmatige mechanismen valt buiten het bestek van dit rapport. In veel rechtsgebieden kunnen schendingen door bedrijven van *jus cogens*-normen, gewoonterecht, internationaal strafrecht en internationale mensenrechtenwetgeving worden afgedwongen door de rechtbank, terwijl in andere rechtsgebieden het nationale strafrecht, de wetgeving inzake onrechtmatige daad en nalatigheid, en het contractenrecht nuttige mechanismen bieden voor slachtoffers. De UNGP's kunnen en moeten consequent worden gebruikt om de normatieve lens te bieden voor het beoordelen van het gedrag van bedrijven en het vaststellen van juridisch relevante feiten.

25. Voorbeelden van de aansprakelijkheid van bedrijven voor schendingen van het internationaal recht zijn onder meer: in het Verenigd Koninkrijk voor giftige emissies van een door een dochteronderneming gerunde kopermijn, in Nederland voor de levering van zenuwgas aan Irak, en in Frankrijk voor betalingen aan gewapende groepen om een cementfabriek in stand te houden.

⁵⁰ Opmerking: de meest voorkomende strafrechtelijke norm vereist "een substantieel gevolg" van het plegen van het misdrijf: Internationaal Straftribunaal voor het voormalige Joegoslavië, *Aanklager tegen Tadić*, zaak nr. IT-94-1-T, 7 mei 1997, paras. 688-692; hoewel het ICC geen dergelijke hoge norm stelt, is een "gevolg" voldoende: Internationaal Strafhof, *Aanklager tegen Bemba*, zaak nr. ICC-01/05-01/13, Vonnis op grond van artikel 72 van het Statuut, 19 oktober 2016, para. 90; Internationaal Strafhof, *Aanklager tegen Al Mahdi*, zaak nr. ICC-01/12-01/15, Besluit over de bevestiging van aanklachten, 24 maart 2016, para. 26; Zie Oona A. Hathaway et al., "Aiding and Abetting in International Criminal Law", *Cornell Law Review*, vol. 104, (2019), pp.1606-1609.

⁵¹ Internationaal Straftribunaal voor Joegoslavië, *Aanklager tegen Furundžija*, vonnis, zaak nr. IT-95-17-1-T, 10 december 1998, paragrafen 209, 235; www.icj.org/wp-content/uploads/2012/06/Vol.1-Corporate-legal-accountability-thematic-report-2008.pdf, blz.

9, 39-40; Irene Pietropaoli, "Expert Legal Opinion", pp. 18-19; zie ook de zaak *Lundin Oil* voor de Zweedse districtrechtbank, <https://www.business-humanrights.org/en/latest-news/lundin-petroleum-lawsuit-re-complicity-war-crimes-sudan/>.

⁵² *Aanklager tegen Akayesu*, zaak nr. ICTR-96-4-T, para. 541; *Aanklager tegen Blagojević*, zaak nr. IT-02-60-T, para. 384, 777; Internationaal Straftribunaal voor Rwanda, *aanklager tegen Ntakirutimana en Ntakirutimana*, zaak nr. ICTR-96-10-A en ICTR-96-17-A, Beroepspraak, 13 december 2004, paras. 500-501, 551; zie ook in de context van staatsaansprakelijkheid: *Toepassing van het Verdrag inzake de voorkoming en de bestraffing van genocide (Bosnië en Herzegovina tegen Servië en Montenegro)*, Uitspraak, ICJ Reports 2007, para 421; William A. Schabas, *Genocide in het internationaal recht: de misdaad van misdaden* (CUP, 2009) p. 522.

⁵³ Statuut van Rome, artikel 25(3)(c) (nadruk toegevoegd); Internationaal Strafhof, *Aanklager tegen Bemba*, zaak nr. ICC-01/05-01/13, Vonnis in eerste aanleg op grond van artikel 74 van het Statuut, par. 97 (19 oktober 2016).

⁵⁴ Internationaal Residumechanisme voor Internationale Straftribunalen, *Aanklager tegen Kabuga* (zaak nr. MICT-13-38-PT, Tweede gewijzigde aanklacht van het Openbaar Ministerie, 1 maart 2021, para. 9, 25, 30, 34.

⁵⁵ *Proces tegen Bruno Tesch en twee anderen (de Zyklon B-zaak)* (1947) 1 Juridische rapporten over processen tegen oorlogsmisdadigers 93 (Britse militaire (Hof van Hamburg) blz. 102.

⁵⁶ A/HRC/RES/31/36 (2016); A/HRC/RES/53/25 (2023); VN-database: www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/regular-sessions/session31/database-hrc3136.

⁵⁷ Hoogerechtshof van het Verenigd Koninkrijk, *Vedanta Resources PLC v Lungowe* [2019] UKSC 20.

⁵⁸ Rechtbank Den Haag, *Openbaar Ministerie v. Frans Cornelis Adrianus van Anraat*, 23 december 2005, www.internationalcrimesdatabase.org/Case/178/Van-Anraat/.

In de VS leidde een civiele rechtszaak op grond van de Alien Torts Statute, op grond waarvan Amerikaanse rechtbanken Amerikaanse bedrijven verantwoordelijk kunnen houden voor 'schendingen van het volkenrecht',⁶¹ tot een schikking met een Amerikaans oliebedrijf vanwege medeplichtigheid aan schendingen in Myanmar.⁶²

26. Wanneer een rechtspersoon winst maakt uit handelingen die een internationale misdaad vormen (bijvoorbeeld een oorlogsmisdaad, genocide, apartheid of een daad van agressie), kan dit ook de basismisdaad vormen voor een misdrijf onder de wetgeving inzake witwassen en opbrengsten van misdaad die in veel nationale rechtsgebieden bestaat. ⁶³ Indien succesvol bewezen, kan dit alle bedrijfsactiviteiten in de toeleveringsketen infecteren, zoals het verstrekken van verzekeringen, technische diensten, juridische boekhouding en bankdiensten. ⁶⁴

27. In verschillende staten bestaan er nu nationale wetten inzake due diligence op het gebied van mensenrechten, waaronder Frankrijk,⁶⁵ Duitsland,⁶⁶ Noorwegen⁶⁷ en Zwitserland,⁶⁸ en het aantal zal naar verwachting in de EU-landen toenemen na de goedkeuring van de EU-richtlijn inzake due diligence op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen in juli 2024. ⁶⁹ onder voorbehoud van voorgestelde wijzigingen. ⁷⁰ Deze wetten voorzien in mechanismen voor toezicht en handhaving via gerechtelijke bevelen en doeltreffende, evenredige en afschrikkende straffen.⁷¹ Ze worden vaak aangevuld met regelgeving die van toepassing is op specifieke sectoren, zoals cybersurveillance-artikelen voor tweeërlei gebruik,⁷² gedwongen arbeid⁷³ en niet-financiële rapporterende entiteiten.⁷⁴

28. De OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen inzake verantwoord zakendoen hebben nieuwe mogelijkheden voor toezicht geopend.⁷⁵ Deze vereisen dat alle 51 deelnemende staten, waaronder Israël,⁷⁶ nationale contactpunten (NCP's) in het leven roepen om de richtlijnen te promoten en een niet-juridisch klachtenmechanisme te creëren waarmee NGO's, vakbonden, getroffen personen en gemeenschappen klachten kunnen indienen over de directe activiteiten of toeleveringsketens van

⁵⁹ "Communiqués de Presse: Lafarge Poursuivi Pour Financement Presume de Terrorisme" (15 november 2016). Cour de cassation, [7 september 2021] Pourvoi nr. 19-87.036; www.asso-sherpa.org/lafarge-in-syria-french-supreme-court-issues-decisive-ruling-on-charges-faced-by-the-multinational.

⁶⁰ www.business-humanrights.org/en/latest-news/lundin-petroleum-lawsuit-re-complicity-war-crimes-sudan/.

⁶¹ Alien Torts Statute, 28 US Code, par. 1350; zie de uitspraken van het Hooggerechtshof in *Sosa v. Alvarez-Machain*; *Kiobel v. Royal Dutch Petroleum*; *Jesner v. Arab Bank* en *Nestlé v. Doe* hebben de reikwijdte van het Statuut de afgelopen jaren ernstig beperkt; zie Federica Violi, "Navigating Corporate Accountability in International Economic Law: A Critical Overview", (2024) in Ioannis Papadopoulos et al. (red.), *Handbook of Accountability Studies: Politics, Law, Business, Work* (Elgar Publishing, verschijnt in 2025).

⁶² *Doe tegen Unocal* (hierna Unocal) <https://earthrights.org/case/doe-v-unocal/#timelineff69-1a905f26-f4b6>, *Wiwa tegen Royal Dutch Petroleum Co* (Wiwa), *Talisman, Bowoto tegen Chevron* (Bowoto), *John Does tegen Exxon Mobil Corp* (Exxon Mobil), *Rio Tinto en Beanal tegen Freeport-McMoran Inc.* (Beanal). 7

⁶³ Bijvoorbeeld de Proceeds of Crime Act 2002 (VK)

⁶⁴ Denk aan *World Uyghur Congress v National Crime Agency* [2024] EWCA Civ 715.

⁶⁵ Franse wet op de waakzaamheidsplicht 2017, *LOI nr. 2017-399 van 27 maart 2017 relative au devoir de waakzaamheid van mères en des samenlevingen ondernemingen donneuses d'ordre*.

⁶⁶ Duitse wet inzake due diligence-verplichtingen van bedrijven in de toeleveringsketen 2021, *Gesetz über die unternehmerischen Sorgfaltspflichten in Lieferketten*, 16 juli 2021.

⁶⁷ Noorse Transparantiewet 2021, *Wet betreffende de transparantie van ondernemingen en het werk op het gebied van fundamentele mensenrechten en fatsoenlijk arbeidsomstandigheden*, <https://lovdata.no/dokument/NLE/lov/2021-06-18-99>.

⁶⁸ Zwitserse wet inzake zorgvuldigheid 2021, Nicolas Bueno, "De Zwitserse wetgeving inzake zorgvuldigheid inzake mensenrechten: tussen recht en politiek", *Business and Human Rights Journal*, vol. 6, nr. 3 (2021), pp. 542-549.

⁶⁹ EU-richtlijn inzake zorgvuldigheid inzake maatschappelijk verantwoord ondernemen, 2024/1760, (juli 2024).

⁷⁰ www.business-humanrights.org/en/latest-news/eu-ohchr-publiceert-commentaar-op-omnibusvoorstel-waarschuwt-dat-omnibus-voorstel-risico's-terugval-op-csddd/.

⁷¹ https://commission.europa.eu/business-economy-euro/doing-business-eu/sustainability-due-diligence-responsible-business/corporate-sustainability-due-diligence_nl#wat-zijn-de-verplichtingen-voor-bedrijven; www.morganlewis.com/pubs/2024/03/the-first-french-court-rulings-on-the-duty-of-vigilanc.

⁷² Verordening (EU) 2021/821

⁷³ Verordening (EU) 2024/301

⁷⁴ bv

www.regjeringen.no/contentassets/9d68c55c272c41e99f0bf45d24397d8c/2022.09.05_gpfg_guidelines_observation_exclusion.pdf; www.ccc.ca/wp-content/uploads/2019/12/9.-CCC-Human-Rights-Due-Diligence-Guidelines-Defence-Security.pdf.

⁷⁵ OESO-richtlijnen.

⁷⁶ <https://mneguidelines.oecd.org/ncps/israel.htm>.

bedrijven die in of vanuit een OESO-land opereren,⁷⁷ en een bemiddelde uitkomst of een definitieve vaststelling met aanbevelingen te ontvangen.⁷⁸

29. Wanneer er geen directe rechtsmiddelen beschikbaar zijn tegen rechtspersonen, kan het mogelijk zijn om staten aansprakelijk te stellen voor het niet nakomen van hun verplichtingen jegens rechtspersonen binnen hun rechtsgebied.⁷⁹

3. Toepassing van het kader op het bezette Palestijnse gebied

30. In het geval van de bezette Palestijnse Gebieden (OPT) **zijn** bedrijven al tientallen jaren op de hoogte van de wijdverbreide en systematische aard van de mensenrechtenschendingen die daar plaatsvinden. Een goede due diligence op het gebied van mensenrechten had het risico dat bedrijven verantwoordelijk zouden worden gehouden voor dergelijke schendingen al lang vóór de catastrofale gebeurtenissen die zich sinds oktober 2023 hebben voorgedaan, aan het licht kunnen brengen – temeer indien de vereiste strengere procedures zouden zijn gevolgd.

3.1. Een inherent onrechtmatige context, geleidelijk aan blootgelegd

de Sinds 1967 hebben Palestijnse en Israëlsche mensenrechtenorganisaties,⁸⁰ de belangrijkste organen van Verenigde Naties⁸¹ en VN-verdragsorganen⁸², speciale rapporteurs⁸³ onderzoekscommissies⁸⁴ en belangrijke internationale NGO's – waaronder Human Rights Watch,⁸⁵ Amnesty International,⁸⁶ Save the Children⁸⁷ en Oxfam⁸⁸ – systematisch de vele schendingen van de Israëlsche bezetting gedocumenteerd, inclusief de economische structuren die deze in stand houden.

32. In zijn adviserende opinie uit 2004 oordeelde het IGH dat de bouw door Israël van de Muur op de Westelijke Jordanoever, met inbegrip van Oost-Jeruzalem, een schending vormde van dwingende normen van het internationaal recht, waaronder het recht op zelfbeschikking, het verbod op annexatie en verplichtingen op grond van het internationaal humanitair recht en het recht inzake mensenrechten, waaronder het misdrijf van gedwongen verplaatsing.⁸⁹

33. Het advies uit 2004 legde de basis voor reacties van het maatschappelijk middenveld, zoals de BDS-campagne⁹⁰ en initiatieven van andere actoren⁹¹ die zich mobiliseerden rond het principe dat degenen die profiteren van bezetting ter verantwoording geroepen moeten worden. Als reactie op de toenemende druk, maar ook op interne risicobeoordelingen en strategische overwegingen, hebben verschillende bedrijven actie ondernomen. Sommige bedrijven hebben hun activiteiten afgestoten – bijvoorbeeld KLP uit Caterpillar⁹².

⁷⁷ <https://mneguidelines.oecd.org/ncps/hoegaat-ncps-met-gevallen-om.htm>.

⁷⁸ Nationaal Contactpunt van het VK, *Slotverklaring: Advocaten voor de Palestijnse Mensenrechten dienen klacht in bij het Britse NCP over JCB*, Besluit, 12 november 2021; Spaans Nationaal Contactpunt, *Slotverklaring: Comité de Solidaridad de la Causa Árabe (CSCA) en een bedrijf dat actief is in de bouwsector*, 25 mei 2022.

⁷⁹ Ralph Wilde, Juridisch advies, 1 december 2024, https://alhaqueurope.org/wp-content/uploads/2024/12/ralph_wilde_icj_opt_ao_thirdstateseu_legal_opinion.pdf, paragrafen 91-94.

⁸⁰ www.alhaq.org/cached_uploads/download/2025/01/14/punishing-a-nation-1736840036.pdf; www.alhaq.org/cached_uploads/download/alhaq_files/publications/Annexation_Wall_english.pdf; https://badil.org/cached_uploads/view/2021/04/19/wp-e-11-1618822997.pdf; https://badil.org/cached_uploads/view/2021/04/19/icl-wp12-eng-1618823024.pdf; www.btselem.org/publications/fulltext/202101_this_is_apartheid.

⁸¹ VN-Veiligheidsraad 242 (1967), 338 (1973), S/RES/2334 (2016)

⁸² CERD/C/113/3

⁸³ A/HRC/49/87 (2022); A/HRC/13/53 (2010)

⁸⁴ A/HRC/28/79 (2015); A/HRC/50/21 (2022) www.hrw.org/

⁸⁵ [report/2021/04/27/threshold-crossed/israeli-authorities-and-crimes-apartheid-and-persecution](https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2022/02/israels-system-of-apartheid/)

⁸⁶ www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2022/02/israels-system-of-apartheid/; www.amnesty.org.uk/files/2018-09/3.%20Campagne%20Briefing%201%20-%20Israël%20Palestina%2050%20jaar%20bezetting.pdf?5wqeX6EBE_M50pnGGMDOt1UJ3FPvx6q-

⁸⁷ www.un.org/unispal/wp-content/uploads/2003/07/6bb117b13425504685256ea90055c8ab_assessment.pdf; https://unispal.un.org/pdfs/GS_HumImplosion.pdf.

⁸⁸ https://oi-files-d8-prod.s3.eu-west-2.amazonaws.com/s3fs-public/file_attachments/bp104-palestinians-five-years-of-illegality_4.pdf.

⁸⁹ *Juridische gevolgen van de bouw van een muur in het bezette Palestijnse gebied*, Advies, 9 juli 2004, ICJ Rapporten 2004, paragrafen 120-123; 163(3)(D)

⁹⁰ <https://bdsmovement.net/BNC>.

⁹¹ www.whoprofits.org/; <https://afsc.org/>; <https://dontbuyintooccupation.org/>; <https://act.progressive.international/watermeloen/>

⁹² www.klp.no/en/corporate-responsibility-and-responsible-investments/exclusion-and-dialogue/exclude-caterpillar-inc.pdf.

Het Ierse Strategische Investeringsfonds van zes Israëlische bedrijven⁹³ en AXA van vijf Israëlische banken en Elbit Systems⁹⁴ – of hebben hun activiteiten uit de Israëlische markt teruggetrokken, net als CRH⁹⁵, General Mills⁹⁶, G4S⁹⁷, Yokohama⁹⁹ en Pret a Manger¹⁰⁰ en Ben & Veolia.

Jerrys blijft strijden om zijn besluit uit te voeren om de verkoop aan koloniën te staken, ondanks de inspanningen van zijn moederbedrijf Unilever.¹⁰¹ In de sportsector heeft aanhoudende steun ervoor gezorgd dat Adidas, PUMA en Erreà hun sponsoring van de Israëlische voetbalbond hebben beëindigd.¹⁰²

34. In 2016 nam de VN-Mensenrechtenraad resolutie A/HRC/RES/31/36 aan, op grond waarvan het Bureau van de Hoge Commissaris voor de mensenrechten in 2020 een database heeft opgericht ('VN-database') met een lijst van bedrijven die 'direct en indirect de bouw en groei van de nederzettingen mogelijk hebben gemaakt, gefaciliteerd en er profijt van hebben gehad', waarbij tien specifieke soorten activiteiten worden geïdentificeerd.¹⁰³ De meest recente versie, bijgewerkt in 2023, bevat een lijst van 97 bedrijven.¹⁰⁴ Hoewel de database niet het volledige scala aan relevante activiteiten bestrijkt, legt deze wel cruciale componenten vast van de complexe matrix van bedrijfsentiteiten die betrokken zijn bij de ontheemding en vervanging van de Palestijnen.

3.2. Seismische verschuiving: internationale rechtszaken

35. Recente juridische ontwikkelingen met betrekking tot de bezette Palestijnse gebieden hebben de beoordeling van de verantwoordelijkheid van ondernemingen en de mogelijke aansprakelijkheid aanzienlijk veranderd.

36. Het meest significant is het advies van het IGH van 19 juli 2024, waarin de rechtmatigheid van de *aanwezigheid* van Israël in de bezette Palestijnse gebieden werd behandeld. Het Hof verklaarde de langdurige aanwezigheid van Israël in het gehele gebied, inclusief het koloniale regime – bestaande uit zijn militaire aanwezigheid, nederzettingen, bijbehorende infrastructuur en controle over Palestijnse natuurlijke hulpbronnen¹⁰⁵ – in zijn geheel illegaal¹⁰⁶ op basis van aanhoudende schendingen van twee dwingende normen van het internationaal recht: het recht op zelfbeschikking van het Palestijnse volk en het verbod op de verwerving van grondgebied met geweld (annexatie).¹⁰⁷ Het Hof erkende onder andere ook de schending van de niet-derogatieve norm die rassenscheiding en apartheid verbiedt.¹⁰⁸

37. **De bevinding van het IGH dat er sprake is van een schending van het verbod op het gebruik van geweld, kwalificeert de bezetting in feite als een daad van agressie.**¹⁰⁹ Bijgevolg kunnen alle handelingen die de bezetting en het daarmee verbonden apparaat ondersteunen of in stand houden, neerkomen op medeplichtigheid aan een internationale misdaad in de zin van het Statuut van Rome.¹¹⁰ Hoewel Israël, als de feitelijke bezettingsmacht, gebonden blijft aan het internationaal humanitair recht, omvat de illegaliteit van de bezetting alle administratieve en militaire acties die het onderneemt in de bezette Palestijnse gebieden – van het controleren van visa, vergunningen tot het verstrekken van vergunningen.

⁹³ www.gov.il/en/departments/finance/press-releases/minister-mcgrath-notes-ntma-confirmation-of-divestment-from-certain-investments-in-the-occupied-palestinian-territories/.

⁹⁴ https://hwkvufmtfjkrhbrfqk.supabase.co/storage/v1/object/public/PUB/AXA_investments_Israeli_banks_report.pdf

⁹⁵ www.middleeastmonitor.com/20150829-veolia-completes-withdrawal-from-israel-in-victory-for-bds-campaign/

⁹⁶ www.crh.com/media/1062/dev-strat-update-07012016_2.pdf.

⁹⁷ www.generalmills.com/news/stories/an-update-on-general-mills-joint-venture-in-israel

⁹⁸ <https://mayafiles.tase.co.il/RHtm/1524001-1525000/H1524391.htm>; www.g4s.com/news-and-insights/news/2017/06/29/sale-of-g4s-secure-solutions-israel-ltd; www.g4s.com/news-and-insights/news/2016/05/23/statement-regarding-the-sale-of-g4s-israel

⁹⁹ www.yokohama.com/release/pdf/2024111414mg004.pdf

¹⁰⁰ www.reuters.com/business/retail-consumer/british-sandwich-chain-pret-abandons-plan-open-israel-2024-06-03/

¹⁰¹ www.unilever.com/news/press-and-media/press-releases/2021/unilever-statement-on-ben-and-jerrys-decision/; www.nbcnews.com/business/business-news/ben-jerry-s-withdraws-sales-israeli-settlements-clashes-parent-company-n1274403; <https://fortune.com/europe/2025/03/19/unilever-oppressiveness-ben-jerrys-ceo-sacked-social-mission/>; www.timesofisrael.com/ben-jerrys-founder-said-looking-to-buy-back-company-from-unilever-amid-israel-spat/

¹⁰² www.bdsmovement.net/news/israel-football-association-loses-yet-another-sponsor

¹⁰³ A/HRC/22/63 (2013) par. 96; A/HRC/RES/31/36 (2016); A/HRC/43/71 (2020).

¹⁰⁴ www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/sessions-regular/session31/database-hrc3136/23-06-30-Update-israeli-settlement-opt-database-hrc3136.pdf paragraaf 14.

¹⁰⁵ *Juridische gevolgen die voortvloeien uit het beleid en de praktijken van Israël in het bezette Palestijnse gebied, inclusief Oost-Jeruzalem*, Advies, 19 juli 2024, ICJ Reports 2024, par. 111.

¹⁰⁶ Ibid., paras. 155 en 261–264.

¹⁰⁷ Ibid., paras. 173, 179 en 252.

¹⁰⁸ Ibid., paragrafen 223–229.

¹⁰⁹ Ibid., paragrafen 252–258.

¹¹⁰ Statuut van Rome, artikel 8 *bis*; A/77/356, paragraaf 22.

en beweging, tot opsluiting en economische regulering – ontbreken van wettelijke bevoegdheid onder 111 in strijd met het internationale recht en moet als ongeldig worden beschouwd.

38. **Ten tweede beïnvloedt de erkenning door het IGH van de schending van het recht op zelfbeschikking op haar beurt de interpretatie van alle mensenrechten en andere wettelijke verplichtingen die daaruit voortvloeien.** Zoals het Hof stelde, is **het recht op zelfbeschikking** het meest fundamentele en existentiële recht voor alle mensen, aangezien het betrekking heeft op het inherente vermogen van een volk om te bestaan en zichzelf te bepalen als een volk in een bepaald gebied, vrij van buitenlandse controle en bezetting.¹¹² Zonder dit recht kan een volk geen controle uitoefenen over zijn leven en hulpbronnen in het gebied dat volgens het internationaal recht als het zijne wordt erkend.¹¹³

39. Op basis van het advies van het IGH heeft de Algemene Vergadering van de VN geëist dat Israël uiterlijk 17 september 2025 een einde maakt aan zijn onrechtmatige aanwezigheid in de bezette Palestijnse Gebieden.¹¹⁴ Totdat dat gebeurt, mogen staten geen hulp of bijstand verlenen of economische of handelsrelaties aangaan en moeten zij stappen ondernemen om handels- of investeringsrelaties te voorkomen die zouden bijdragen aan het in stand houden van de onrechtmatige situatie die door Israël in de bezette Palestijnse Gebieden is gecreëerd.¹¹⁵ Er moet worden benadrukt dat het nalaten van staten om te handelen naar aanleiding van de uitspraak van het IGH ondernemingen niet ontslaat van hun verantwoordelijkheden onder het internationaal recht en de VN-uitgangspunten.

3.3. Gruwelijke misdaden

40. Deze aanhoudende situatie van straffeloosheid en illegaliteit, met de daarmee gepaard gaande schendingen van het internationaal recht en internationale misdaden, heeft zoals verwacht geleid tot verdere flagrante schendingen, die neerkomen op wrede daden, begaan sinds oktober 2023. Deze hebben op hun beurt geleid tot het starten door het IGH en het ICC van een procedure tegen Israël: de eerste met betrekking tot genocide, de laatste tot oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid.

41. Op 26 januari 2024, na de procedure *Zuid-Afrika tegen Israël* op grond van het Genocideverdrag, beval het IGH Israël om "alle maatregelen" te nemen die binnen zijn macht liggen om genocidale daden tegen Palestijnen te voorkomen,¹¹⁶ en in mei 2024 beval het Hof Israël om "onmiddellijk te stoppen" met militaire operaties die mogelijk levensomstandigheden teweegbrengen die bedoeld zijn om te vernietigen.¹¹⁷ In een afzonderlijke procedure, *Nicaragua tegen Duitsland*, herinnerde het IGH *alle* staten "aan hun internationale verplichtingen met betrekking tot de overdracht van wapens¹¹⁸ aan partijen in een gewapend conflict, om het risico te vermijden dat dergelijke wapens zouden kunnen worden gebruikt om het internationaal recht te schenden."¹¹⁹

42. Door staten expliciet te waarschuwen voor dit risico op genocide, hebben de bevelen van het IGH de verplichting onder Artikel 1 van het Genocideverdrag om genocide te 'voorkomen en te bestraffen' in het leven geroepen, waardoor iedereen die Israël blijft helpen, aanzetten of bijstaan bij het plegen van dergelijke daden, wordt blootgesteld aan mogelijke internationale verantwoordelijkheid voor medeplichtigheid aan genocide.

43. In november 2024 vaardigde het ICC arrestatiebevelen uit in verband met de *situatie in de staat Palestina* voor de Israëlische premier Benjamin Netanyahu en voormalig minister van Defensie Yoav Gallant, op grond van het feit dat er gegronde redenen zijn om aan te nemen dat zij strafrechtelijk verantwoordelijk zijn voor oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid.

3.4. Gevolgen voor rechtspersonen

¹¹¹ Ralph Wilde, Juridisch advies, paragraaf 45.

¹¹² *Juridische gevolgen die voortvloeien uit het beleid en de praktijken van Israël in het bezette Palestijnse gebied, inclusief Oost-Jeruzalem*, Advies, 19 juli 2024, ICJ Reports 202, paras. 230-233; [A/77/356](#) paragrafen 16-18.

¹¹³ [A/77/356](#) (2022) par. 237.

¹¹⁴ [A/RES/ES-10/24](#) (2024), paragraaf 2.

¹¹⁵ *Juridische gevolgen die voortvloeien uit het beleid en de praktijken van Israël in het bezette Palestijnse gebied, inclusief Oost-Jeruzalem*, Advies, 19 juli 2024, ICJ Reports 202, paras. 278-279.

¹¹⁶ *Toepassing van het Verdrag inzake de voorkoming en de bestraffing van genocide in de Gazastrook (Zuid-Afrika v. Israël)*, Orde, 26 januari 2024, ICJ Reports 2024, par. 86(1).

¹¹⁷ *Toepassing van het Verdrag inzake de voorkoming en de bestraffing van genocide in de Gazastrook (Zuid-Afrika v. Israël)*, Verzoek om wijziging van de beschikking van 28 maart 2024, Beschikking, 24 mei 2024, ICJ Reports 2024, paras. 29, 57(2)(a).

¹¹⁸ www.un.org/unispal/document/arms-transfers-un-experts-20jun24/

¹¹⁹ *Veronderstelde schendingen van bepaalde internationale verplichtingen met betrekking tot het bezette Palestijnse gebied (Nicaragua v. Duitsland)*, beschikking, 30 april 2024, ICJ Reports 2024, paras. 22-24; *Juridische gevolgen voortvloeiend uit het beleid en de praktijken van Israël in het bezette Palestijnse gebied, met inbegrip van Oost-Jeruzalem*, advies, 19 juli 2024, ICJ Reports 202, para. 285(7).

44. De bovengenoemde juridische ontwikkelingen hebben de beoordeling van de verantwoordelijkheid van ondernemingen en de mogelijke aansprakelijkheid aanzienlijk veranderd. Deze moeten nu worden geïnterpreteerd in het licht van deze bevelen en beslissingen van internationale rechtbanken.

45. De omvang en ernst van de schendingen die gedurende de decennialange militaire bezetting van Israël hebben plaatsgevonden – die hebben bijgedragen aan de vestiging van een koloniaal apartheidsregime – hadden de bedrijven al moeten waarschuwen voor hun verantwoordelijkheid om te voorkomen *dat ze schade veroorzaken of bijdragen aan of direct verband houden met* voortdurende mensenrechtenschendingen, en de mogelijkheid dat zij medeplichtig zijn geweest aan het plegen van internationale misdrijven, zoals door medeplichtigheid en facilitering daarvan. De politieke economie van de Israëlische bezetting, zoals beschreven in het rapport, illustreert de verwevenheid van allerlei bedrijfsactiviteiten met de *verdrijving en vervanging* van Palestijnen in de bezette Palestijnse Gebieden (OPT). Dit *verbond deze bedrijfsactiviteiten op zijn minst direct* met een diepgewortelde en structurele reeks schendingen die vrijwel zeker al de verantwoordelijkheid van bedrijfsentiteiten aanwakkerde om hun betrokkenheid bij de bezette Palestijnse Gebieden (OPT) te staken onder de VN-uitgangspunten, op basis van hun beperkte vermogen om invloed uit te oefenen om de negatieve impact te voorkomen of te beperken. De recente en nog steeds lopende procedures bij het IGH en het ICC hebben echter elke mogelijke twijfel weggenomen en ondernemingen – of het nu gaat om dochterondernemingen, moedermaatschappijen of directe actoren en investeerders – duidelijk gewaarschuwd voor het ernstige risico dat zij betrokken raken bij zeer ernstige schendingen van het internationaal recht, waaronder mensenrechtenschendingen en internationale misdaden, en dat zij met hun handelingen hebben bijgedragen aan of strafrechtelijk medeplichtig zijn aan deze schendingen en misdaden.

46. De aanhoudende illegale bezetting van de bezette Palestijnse gebieden door Israël creëert een onhoudbare situatie voor bedrijven om gewoon door te gaan met hun dagelijkse activiteiten. De bevinding dat de bezetting per se illegaal is en dat er mogelijk internationale misdrijven, waaronder genocide, en mogelijk ook agressie, zijn gepleegd, gaat veel verder dan een "verhoogd risico" op negatieve gevolgen voor de mensenrechten. De private sector moet, in eigen belang, dringend alle betrokkenheid bij de Israëlische economie van bezetting en nu ook genocide heroverwegen.

47. Een gevolg van het advies van het IGH is de eis van verhoogde due diligence inzake mensenrechten van de kant van ondernemingen, die nu de fundamentele illegaliteit in de kern van Israëls onderneming moeten aanpakken. Zij kunnen hun juridische beoordelingen en mitigerende maatregelen niet langer beperken tot vragen over Israëls specifieke gedrag en de naleving van bepaalde mensenrechten (bijvoorbeeld milieu-, arbeids- of kinderrechten of het ontbreken van garanties voor een eerlijk proces) en humanitaire kaders.¹²⁰ Zo is de opsluiting van duizenden Palestijnen, hetzij in administratieve detentie, hetzij na veroordeling door militaire rechtbanken, onrechtmatig vanwege het ontbreken van wettelijke bevoegdheid en omdat het deel uitmaakt van een bestuursstelsel dat massale opsluiting van Palestijnen gebruikt als instrument van systematische repressie en gedwongen ontheemding, en niet louter vanwege het ontbreken van garanties voor een eerlijk proces. Het advies geeft ook aan dat ondernemingen de voorrang van het recht op zelfbeschikking en de interpretatieve functie daarvan bij de constructie van alle andere beschermingen van de mensenrechten moeten erkennen.¹²¹ Dit betekent dat mensenrechtenbeleid en milieu-, sociale en bestuurskaders het recht op zelfbeschikking niet langer kunnen negeren. Dit recht is stevig verankerd in de mensenrechtenwetgeving,¹²² erkend als een fundamenteel recht van alle volkeren en de voorwaarde voor alle andere rechten.¹²³

48. Het betekent ook dat elke betrokkenheid bij het Palestijnse volk en in de bezette Palestijnse gebieden moet voldoen aan hun recht op zelfbeschikking. Dit vervangt paternalistische rechtvaardigingen gebaseerd op de fiduciaire verplichtingen van de bezettende macht onder de Vierde Geneefse Conventie, en ontkracht misleidende rechtvaardigingen van bedrijven, zoals dat een investering via Israël als bezetter uiteindelijk ook de Palestijnen ten goede kan komen, of dat desinvestering nadelige gevolgen zou hebben voor de mensenrechten.¹²⁴

¹²⁰ Ralph Wilde, Juridisch Advies, paragrafen 51-52.

¹²¹ CCPR/C/70/D/547/1993, par. 9.2; CCPR/C/124/D/2950/2017, par. 9.9-9.11; CCPR/C/124/D/2668/2015, par. 1.4, 2.4, 6.11

¹²² Gemeenschappelijk artikel 1 van zowel het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (IVBPR) als het Internationaal Verdrag inzake Economische, sociale en culturele rechten (ICESCR).

¹²³ A/RES/637(VII); CCPR Algemene Opmerking nr. 12 (1984) par. 1.

¹²⁴ Commentaar van de UNGP op 19; Tyler McCreary, "Historisering van de ontmoeting tussen staats-, bedrijfs- en inheemse autoriteiten op Gitxsan-gronden" *Windsor Yearbook of Access to Justice*, vol. 33, nr. 3, (mei 2016), p. 18.

49. Het advies van het Internationaal Gerechtshof, onderschreven door de Algemene Vergadering van de VN, legt bedrijven een prima facie verantwoordelijkheid op om zich niet in te laten met en/of zich volledig en onvoorwaardelijk terug te trekken uit enige vorm van de bezetting. Wanneer bedrijven deze waarschuwing negeren, hun verantwoordelijkheden onder de VN-uitgangspunten niet nakomen en zich blijven inzetten via hun activiteiten en relaties met Israël, zijn economie, zijn leger en de particuliere sector die verbonden zijn met de bezette Palestijnse gebieden, dragen zij willens en wetens bij aan of veroorzaken zij schendingen, waaronder de ontkenning van het Palestijnse recht op zelfbeschikking, de permanente annexatie van Palestijns gebied of het handhaven van Israëls onrechtmatige bezetting van Palestijns gebied. De escalatie van de juridische verantwoordelijkheid ontstaat ook doordat het voortzetten van relaties en activiteiten in een dergelijke ernstige context bijdraagt aan de legitimatie van Israëls gedrag en de straffeloosheid bevordert, wat op zijn beurt leidt tot steeds grover gedrag. Normalisatie van de illegaliteit is essentieel voor het voortbestaan van Israëls koloniale onderneming.

50. Dit is een politieke economie die altijd al eliminerend was en nu is omgeslagen in een genocidale modus. De voorlopige maatregelen van het IGH en de arrestatiebevelen van het ICC bevestigen dit en wijzen op het risico dat bedrijven – en hun leidinggevend – die zich bezighouden met de bezette Palestijnse gebieden, betrokken raken bij ernstige internationale misdrijven. Elke beslissing om zich te blijven inzetten voor de Israëlsche economie wordt daarom genomen met kennis van de misdrijven die mogelijk plaatsvinden en van het feit dat zij Israël mogelijk materiële steun verlenen om deze misdrijven te blijven plegen.

51. Ondernemingen en hun leidinggevend kunnen, en moeten zelfs, civiel- of strafrechtelijk aansprakelijk worden gesteld voor dergelijk gedrag, naast de vele andere misdrijven en mensenrechtenschendingen die deel uitmaken van de bezettingseconomie. De acties die ondernemingen en leidinggevend wel of niet ondernemen in overeenstemming met hun verantwoordelijkheden ten aanzien van deze juridische ontwikkelingen en de VN-richtlijnen, zijn van wezenlijk belang voor belangrijke bewijsvragen die zich zouden voordoen bij het bepalen van hun civiel- en/of strafrechtelijke aansprakelijkheid.